

Nordiske Organisasjons- Studier

3 – 2009

ISSN 1501-8237

FAGBOKFORLAGET

Nordiske OrganisasjonsStudier

Nordic Organization Studies

Nordiske Organisasjonsstudier utgis av Fagbokforlaget i samarbeid med Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor (Score), med støtte fra Nordisk Publiseringnemnd for Samfunnsvitenskapelige Tidskrifter (NOP-S).

Ansvarlig redaktør

Göran Ahrne, Score, Stockholm

Redaksjonssekretær

Ingrid Nordling, Score, Stockholm

Lokal redaksjon

Staffan Furusten, Score och Handelshögskolan i Stockholm

Ulrika Mörrth, Stockholms universitet

Nordisk redaksjon

Peter Kjaer, Handelshøjskolen i København

Ragnhild Kvålshaugen, BI Handelshøjskole, Oslo

Anni Paalumäki, Turku School of Economics

Runolfur Smari Steinthorsson, Islands Universitet

Lars Strannegård, Uppsala Universitet

Redaksjonsadresse

Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor (Score)

Att. Ingrid Nordling

SE-106 91 Stockholm

Tel. +4686747120, fax. +468164908

e-post: orgstudier@score.su.se

Redaksjonsråd

Mats Alvesson, Lunds Universitet

Rolv Petter Amdam, Handelshøyskolen BI, Oslo

Torben Beck Jørgensen, Københavns Universitet

Ingmar Björkman, Svenska Handelshögskolan, Helsingfors

Nils Brunsson, Handelshögskolan i Stockholm

Morten Egeberg, Universitetet i Oslo

Lars Engwall, Uppsala Universitet

Päivi Eriksson, University of Kuopio

Nicolai Foss, Handelshøjskolen i København

Harald Grimen, Universitetet i Oslo

Steen Hildebrandt, Handelshøjskolen i Århus

Bengt Jacobsson, Södertörns Högskola

Thor Øivind Jensen, Universitetet i Bergen

Sten Jönsson, Handelshögskolan i Göteborg

Per Lægrend, Universitetet i Bergen

Bente Løwendahl, Handelshøyskolen BI, Oslo

Jan Löwstedt, Mälardalens högskola

Odd Nordhaug, Norges Handelshøyskole, Bergen

Stefan Olafsson, Islands Universitet

Kjell Arne Røvik, Universitetet i Tromsø

Abonnementspriser

Subscription rates

Institusjoner: NOK 700,- pr. år

Private: NOK 400,- pr. år

Heftepris: NOK 180,- pr. nr

Henvendelse om abonnement rettes til:

Fagbokforlaget, Postboks 6050, Postterminalen 5892 Bergen, Norway

Telefon: +47 55 38 88 00 - Faks: +47 55 38 88 01

E-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no

<http://www.fagbokforlaget.no/>

© Fagbokforlaget 2009

Sats: Laboremus Prepress AS

Grafisk produksjon: John Grieg AS, Bergen

Informasjon til bidragsyttere

Nordiske OrganisasjonsStudier fokuserer på nytenkning og flerfaglighet i studiet av organisasjoner. Tidsskriftet vil være en arena hvor forståelse av organisasjoner søkes utvidet og styrket gjennom samspill mellom teori og empiri. NOS inviterer til bidrag fra et bredt spekter av fagretninger. Bedømmelse og oppfølging av innsendte artikler skjer på nordisk nivå.

NOS gir mulighet for debatt og aktualitet. Hvert nummer inneholder en kronikk og bokkritikker av nordiske og internasjonale utgivelser.

Språk

Bidrag skal være på svensk, dansk eller norsk for de som har et av disse språkene som arbeidsspråk. Forfattere som ikke kan publisere på ett av de skandinaviske språkene kan publisere på engelsk.

Bedømming av artikler

Innsendte artikkelutkast vil bli bedømt av 2 eller 3 personer etter prinsippet for «double blind review». Beslutninger om publisering tas av ansvarlig redaktør. Vi legger vekt på at en bedømming ikke bare er et grunnlag for beslutning om publisering, men at den også er til hjelp for forfattere i videre arbeid.

Forfatteres ansvar og rettigheter

Bidrag som sendes inn til NOS skal ikke være under vurdering andre steder. Artikler kan imidlertid være presentert tidligere på konferanser, kollokvier eller lignende. Forfattere er selv ansvarlige for at materiale som publiseres i NOS ikke innebærer brudd på noen opphavsrettigheter. Dette gjelder tekst, figurer og bilder. En artikkel publisert i NOS kan ikke publiseres andre steder uten gjensidig enighet mellom forfatter(e) og Fagbokforlaget. Forfattere er også ansvarlige for at deres bidrag ikke inneholder skrivefeil, galt format eller andre faktiske feil. Bidrag som er antatt for publisering vil sendes til forfattere for gjennomgang og korrigering.

Innsending av artikler

Artikler skal sendes til hovedredaksjonen, som vedlagt fil til e-post eller på CD. Formatet bør helst være i Microsoft Word. Etter vurdering og bearbeidelse skal det endelige manuskriptet sendes på CD vedlagt papirutskrift. Eventuelle illustrasjoner *må* leveres på papirutskrift. Merk følgende:

- Forfatterens navn, adresse, telefon, faks og e-post adresse må oppgis på separat forside, ikke på første side av selve artikkelen.
- Legg ved et kort sammendrag (ingress) av artikkelen, ett på artikkelspråket og ett på engelsk. Legg også ved en kort presentasjon av forfatter(e)s institusjonstilhørighet og interesseområder. Innsendelsen må være komplett.
- Artikkelen bør være på mellom 6000 og 8000 ord.
- Artikkelen bør ikke ha mer enn tre overskriftsnivåer.
- Tabeller og figurer leveres på separate sider, merk i brødteksten hvor hver enkelt skal inn. Gis fortløpende nummerering; tabell 1, 2, 3 osv.; figur 1, 2, 3 osv.
- Eventuelle noter plasseres bakerst i artikkelen (sluttnoter).
- Litteraturlisten gis overskriften «Referanser». Flere referanser av samme forfatter listes opp kronologisk med den eldste referansen først. Referanser til samme forfatter fra samme år, merkes a, b, c bak årstallet.

Kronikker og bokkritikker

Utkast til kronikk skal være på 1000-3000 ord og skal sendes til den respektive landredaksjon. For forslag til bokkritikk (litteraturgranskninger), ta kontakt med bokredaksjonen.

Referanser settes opp på følgende måte:

(Bok)

Lysgaard, Sverre (1961) *Arbeiderkollektivet: En studie i de underordnedes sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

(Artikkel i tidsskrift)

Schultz, Majken & Mary Jo Hatch (1996) «Living with multiple paradigms: The case of paradigm interplay in organizational culture studies», *Academy of Management Review* 21(2):529–557.

(Kapittel i bok)

Roberts, Karlene H. & Martha Grabowski (1996) «Organizations, technology and structuring», i Stuart R. Clegg, Cynthia Hardy & Walter R. Nord (red.) *Handbook of organization studies*. London: Sage.

Referanser i teksten

Bruk forfatters etternavn, kildens årstall og også sidenummer hvor det er nødvendig; f.eks. Luhmann (1975:15) eller, hvor kilden står i parentes, (Luhmann 1975:15).

Når flere forfattere er opphavet til samme kilde, gis alle forfatteres navn hvis det er fra 1 til 3 forfattere. Hvis det er mer enn 3, skrives navnet på første forfatter, fulgt av «m.fl.».

Retningslinjer for vurdering av artikler til Nordiske Organisasjonsstudier

Hovedkriterium

Hovedmålet ved artikler som antas for publisering i NOS er at de belyser nye og interessante sider ved organisasjoner eller organisasjonsforskningen

Tematikk

Bidrag skal ha en klar adresse til organisasjonsteoretiske problemstillinger. Empiriske undersøkelser skal knyttes til teoretiske problemstillinger som har en bredere aktualitet enn det empiriske området som artikkelen gjelder

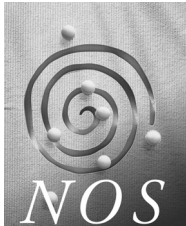
Forankring

Vi vektlegger at forfattere gjør grundig rede for den relevante teoretiske debatt som angår artikkelens tematikk, at de integrerer andre relevante empiriske arbeid i artikkelen, og at dette gjøres med arbeid både i og utenfra Norden og at de, hvor det er relevant, belyser den nordiske versus den øvrige internasjonale forskningen på området.

Kvalitet

Vi vektlegger at artikkelen representerer et håndverksmessig høyt nivå på metode, argumentasjon og bruk av teori.

For mer informasjon, se tidsskriftets hjemmeside: www.fagbokforlaget.no/nordiskorg.html

Innhold

ARTIKLER

Introduktion	3
Vid den institutionella analysens gränser: Institutionell organisationsteori i Sverige	5
Roine Johansson	
What is the Actor in Organizational Institutionalism?	23
Ravi Dar	
Framtiden för nyinstitutionalism och ANT Gemensamma frågor och nyinstitutionell kolonialism	45
Liv Fries	
Praksisspredning i MNC'en: et procesperspektiv på institutionelle spændinger	62
Toke Bjerregaard, Mai Skjøtt Linneberg og Jakob Lauring	
Den institutionella teoribildningens begränsningar för att förstå maktförhållanden och organisationers ansvar i arbetet för en hållbar utveckling	82
Birgitta Schwartz och Karina Tilling	

Introduktion

Vad händer när nyinstitutionell teori inte längre är ny?

Den nyinstitutionella organisationsteorin dök upp som ett kritiskt inslag i organisationsteorin för drygt trettio år sedan. Sedan dess har tanken om institutioners och rationaliserade myters betydelse för organisationers legitimitet fått ett starkt genomslag och har under de senare åren nästan blivit en dominerande teori, kanske särskilt här i Norden.

Tanken med det här temanumret är att belysa vad som händer när en kritisk teori blir main-stream: hur påverkas själva teorin, hur förhåller den sig till andra teorier, finns det risk att andra perspektiv och insikter glöms bort? Detta var frågor som vi ställde oss och i vårt Call for papers formulerade vi till och med frågan om institutionell teori har blivit för framgångsrik.

I mars 2009 arrangerade vi en workshop på Score i Stockholm där ett antal papers på detta tema diskuterades. I det här numret publicerar vi fem av dessa. Ytterligare ett paper kan publiceras i nästkommande nummer. Alla belyser ur olika synvinklar frågan om den institutionella teorins gränser: hur mycket kan institutionell teori förklara, behöver den utvidgas eller kompletteras och hur ska det i så fall gå till? Sådana frågor ställs i samtliga artiklar och besvaras på lite olika sätt. Huvudbudskapet i artiklarna är dock att det nog är bäst att den institutionella teorin håller sig till det den är bra på. Istället för att utvidga teorin kan den kombineras och kompletteras med andra teoretiska perspektiv. För att behålla sin kraft behöver den institutionella teorin »kritiska vänner«, som Schwartz och Tilling formulerar det i sin artikel.

Roine Johanson ger genom sin beskrivning av den skandinaviska institutionalismen en bild av teorins gränser. Han visar hur en institutionell teori får svårigheter ju närmare den organisatoriska praktiken den kommer och att den inte lämpar sig för att analysera situationer som bygger på direkt social interaktion. Inte heller ger teorin mycket vägledning för förståelsen av hur institutioner uppstår.

I nästa artikel urskiljer Ravi Dar fyra typiska aktörspositioner inom den institutionella teorin. Källan är främst den nyligen utkomna Sage-handboken i institutionell teori. Men frågan är vilken typ av roller dessa aktörer spelar

och vilken självständighet de har, eller om de bara finns med för att kunna föra handlingen framåt till ett givet slut.

I följande artikel visar Liv Fries på ett annat sätt att undersöka den institutionella teorins gränser. Hon gör en mångfacetterad jämförelse mellan den nyinstitutionella teorin och ANT (Actor-Network Theory). Hon pekar på åtskilliga slående såväl skillnader som likheter mellan teorierna. Och hon visar hur de från skilda håll närmat sig ett klassiskt problem för att kanske mötas på halva vägen.

I nästa artikel visar Toke Bjerregaard, Mai Skjött Linneberg och Jakob Laurant hur den institutionella teorin också behöver appliceras på en mikronivå och hur det kan gå till. De har studerat försöken att införa en dansk styrningsmodell i ett engelskt dotterbolag. De visar på flera spänningar och motsättningar som uppstår och måste hanteras vid en kollision mellan olika institutionella logiker.

I den sista artikeln utgår Birgitta Schwartz och Karina Tilling från sin egen forskning om utvecklingen av miljöpolicyer och handlingsplaner inom såväl företag som statliga myndigheter för att undersöka vad den institutionella teorin är bra och mindre bra på. I den här artikeln fördjupas det som antydades i den inledande artikeln, nämligen att den institutionella teorin är bättre på att förklara spridningen av institutioner än hur de uppkommer. Den institutionella teorin kan visserligen användas i ett kritiskt syfte, men den har inga alternativ att erbjuda för en annan form av organisation. Sådana måste sökas på andra håll.

Vid den institutionella analysens gränser: Institutionell organisationsteori i Sverige

At the boundaries of institutional analysis

ROINE JOHANSSON

Keywords: institutionalism, institutionell teori, institutional theory, organisation, organization, analys, analysis, boundary, gräns

INLEDNING

Under de senaste trettio åren har nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen varit något av en framgångssaga. Alltsedan publiceringen av den artikel som brukar betraktas som dess startskott (Meyer & Rowan 1977) har skolbildningen vuxit i omfattning och inflytande inom organisationsforskningen, särskilt i USA och de skandinaviska länderna. En indikator på dess genomslag är alla de antologier och samlingsverk som publicerats, och hittills är väl kronan på verket den nyutkomna *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism* (Greenwood *et al.* 2008a). Idag beskrivs nyinstitutionalismen också av flera forskare som den dominerande skolbildningen inom organisationsforskningen (Greenwood *et al.* 2008b; Palmer *et al.* 2008). Numera talar man också allt oftare bara om »institutionalism«, åtminstone delvis beroende på att den »gamla« och den »nya« varianten av skolbildningen nu har närmat sig varandra (Hirsch 2008).

Richard Scott, som efter det första decenniet skrev en artikel om den institutionella teorins ungdomstid (Scott 1987), har nyligen skrivit om dess mognad och vuxenperiod (Scott 2008). Det är en berättelse om utvidgning och utveckling: Såväl teoretiska resonemang som empiriska indikatorer har blivit mer sofistikerade, idéerna har tillämpats på fler områden och det empiriska underlaget har stärkts. Scott säger inte uttryckligen att institutionalismen nu utvecklats till en sammanhållen teori, men det ligger nära till hands att tolka

honom så. Andra är mer explicita på den punkten: Palmer och hans kollegor (Palmer *et al.* 2008) menar att nyinstitutionalismen nu har en uppsättning abstrakta men operationaliserbara begrepp med specificerade relationer sig emellan, opererar på flera olika analysnivåer, producerar generella teoretiska resultat och uppvisar kumulativitet vad gäller forskningsresultaten. Därmed uppfylls de kriterier författarna ställer upp för vad som ska räknas som teorier.

Här råder dock knappast någon enighet. Jennings och Greenwood (2003) menar att institutionell teori är mindre rigorös än många andra organisationsteorier, och att det snarare rör sig om ett brett perspektiv än en teori i snäv mening. För Czarniawska är den stora fördelen med nyinstitutionell teori just att det inte är en teori, utan något mycket mer tolerant och inkluderande, »a framework, a vocabulary, a way of thinking« (Czarniawska 2008:770). Det råder alltså delade meningar både om huruvida nyinstitutionalismen har utvecklats till en sammanhållen teori eller ej, och huruvida en sådan utveckling är eftersträvansvärd.

Ovanstående diskussion rör i all huvudsak den amerikanska institutionalismen av idag. Czarniawska (2008) utgör här ett undantag. Hon behandlar inte institutionell teori som en (amerikansk) enhet, utan resonerar om lokala versioner av skolbildningen, och kommer därigenom in på den skandinaviska institutionalismen. Även Sahlin och Wedlin menar att skandinavisk institutionalism visserligen inspirerats av amerikanska institutionalisters idéer, »but clearly mixed and translated them together with other research traditions«, och drar slutsatsen att »‘Scandinavian institutionalism’ has largely developed along its own path« (2008:219).

Syftet med föreliggande arbete är att undersöka den utvecklingsväg som en lokal version av institutionalism har följt, för att därigenom kunna säga något om den institutionella analysens gränser, och vilka handlingsalternativ som står till buds när man närmar sig dessa. Till att börja med kommer jag att teckna en bild av vad som utgör »svensk institutionell teori«, och denna översikt upptar rent omfångsmässigt merparten av utrymmet. Därefter följer en diskussion om vilken teoretisk strategi som ligger bakom utvecklingen i Sverige, och i vilka avseenden man kan tala om en svensk version av institutionalism. Att jag avgränsar mig till Sverige istället för att, som såväl Czarniawska (2008) som Sahlin och Wedlin (2008), behandla Skandinavien som helhet beror på att jag är mest insatt i den institutionellt influerade forskning som bedrivs i Sverige.

Framställningen gör inga anspråk på fullständighet, den utgörs av ett antal nedslag snarare än en total kartläggning. Jag vänder mig till läsare som redan är bekanta med grunderna i institutionell teori, vilket innebär att jag inte ger någon inledande presentation av skolbildningen. Dispositionen är som följer: Efter några allmänna inledande ord om svensk institutionalism presenteras den företagsekonomiskt dominerade huvudfåran inom svensk

institutionell teori, följd av en presentation av en mindre etablerad variant av institutionalismen inom socialt arbete. Avslutnings dras några slutsatser om den institutionella teorins gränser och svenska institutionellt inspirerade forskares teoretiska strategier.

INSTITUTIONELL TEORI I SVERIGE

Institutionell organisationsteori i Sverige är relativt homogen vad gäller forskningsmetoder. Till helt övervägande del kännetecknas den av kvalitativa ansatser och en inriktning mot fallstudier. Utöver det finns en del allmänna likheter (som samtidigt utgör skillnader gentemot den amerikanska institutionalismen): man intresserar sig för aktörer och processer snarare än strukturer, och aktörerna ifråga är ofta enskilda organisationer (inom ett fält); både stabilitet och förändring studeras; man intresserar sig för såväl likformning som variation.

Ankomsten: särkopplingar och legitimitet

När institutionell teori i mitten av 1980-talet spreds från USA till Sverige var det inte en hel teori, utan bara noga utvalda delar, som anammades. Från början ägde den svenska idéimporten rum främst i syfte att ge företagsekonomiska organisationsforskare tillgång till redskap för analysen av icke-rationella aspekter av beslutsfattande i organisationer (Jacobsson 1984; Sahlin-Andersson 1986). Det var resonemang kring strategiskt legitimitetssökande genom särkopplingar och uppbyggande av fasader som först väckte forskarnas intresse. Det var alltså inte institutioners styrande effekt, utan det strategiska utnyttjandet av dem, som stod i fokus, och de amerikanska institutionalisternas idéer användes bara till mindre delar av svenskarnas analyser (Johansson 2002a).

Även om den institutionella inriktningen har stärkts sedan mitten av åttiotalet är mitt intryck ändå att den svenska versionen av institutionell teori inte heller fortsättningsvis utvecklades till vare sig en »renlärig« eller tätt sammanhållen enhet.

Idéspredning och organisationsförändring

När intresset för beslutsfattarstudier började avklinga inleddes utvecklingen av det som fortfarande är den dominerande färan inom svensk institutionalism, nämligen forskning om spridning av idéer. Det började med ett intresse för planerad organisationsförändring (Czarniawska-Joerges 1988, 1989; Brunsson & Olsen 1990). Man upptäckte att det var lättare att genomföra organisationsförändringar om dessa anknyter till mer överordnade idéer och långsiktiga trender i samhället (Forssell 1992; Jacobsson 1994), och då väcktes ett intresse för sambanden mellan generella idéer och konkreta lokala omorganisationer (Czarniawska-Joerges & Joerges 1990; Czarniawska & Joerges

1996). Man började nu resonera i termer av idéspridning inom och mellan organisatoriska fält.

Hur sker spridning? Idéers utbredning och översättning

De svenska forskarna är, när det gäller studiet av idéers utbredning, i grunden kritiska till amerikanska institutionalisters sätt att förbise själva spridningsprocessen. Dels betraktar amerikanerna själva förloppet som mer eller mindre automatiskt, genom att man bortser från att spridning kräver aktiva »spridare«, dels förbises i amerikansk forskning att idéer förändras när de sprids, som ett resultat av själva spridningen.

De svenska forskarnas alternativ är att inrikta undersökningarna mot aktörer och processer. Utgångspunkten för de svenska institutionellt inriktade forskarna är att det ständigt cirkulerar en mängd idéer om organisering i de »translokala tankevärldar« som omger organisationer. Dels intresserar man sig för idéernas »resande« mellan olika lokaliteter, dels studerar man vad de lokala aktörerna, dvs. organisationer eller organisationsrepresentanter, gör med idéerna.

Här tar man hjälp av fransk sociologisk teoribildning inom vetenskaps- och teknikstudier (Latour 1986; Callon 1986), genom att låna begreppet *översättning*, som i denna teoretiska inriktning inte bara betecknar språklig omvandling, utan alla slags transformationer.

Det handlar alltså om lokal förändring och anpassning av generella idéer. Handlingsfriheten hos de lokala aktörerna kan variera. Det beror delvis på idéernas innehåll: Somliga idéer är vaga och vidöppna för tolkning, medan andra har ett fast och detaljerat innehåll, vilket gör tolkningsutrymmet minimalt (Erlingsdóttir 1999). Därtill finns en del mer allmänt giltiga regler för *redigering* (Sahlin-Andersson 1996) att ta hänsyn till. Man måste exempelvis uttrycka sig i en viss språklig stil, betona logik och rationalitet samt uttrycka sig i abstrakta termer.

Det är bara vissa idéer de lokala aktörerna bryr sig om, och vilka idéer som anammas är en följd av mode och modeföljande (Abrahamson 1996). Eftersom modeföljande kännetecknas både av en vilja att passa in och en strävan att samtidigt vara unik, så leder modeföljande och lokala översättningar av idéer till både likformning och variation inom organisatoriska fält.

Även om översättningsbegreppet är ett inlån från fransk sociologi till den institutionella teorin, så används det på ett sätt som gör det till ett lämpligt komplement för svenska institutionalisters vidkommande. Med hjälp av detta begrepp kan man, utan att förlora institutionerna ur synfältet, fokusera på aktörer.

Vad sprids? Standarder och standardisering

Idéspredning kräver inte bara intresserade mottagare. Spridningsprocessen kräver också en »sändarsida«. Idéer uppstår inte ur tomma intet, de kommer någonstans ifrån och har tänkts ut av någon. När det gäller mottagarsidan resonerar svenska institutionalister i termer av modeföljande, men ifråga om sändarna så intresserar svenska forskare sig inte för modeskapande i snäv mening, utan snarare för *standarder* och standardisering (Johansson 2002b). Man övergår alltså från att studera managementmodeller till att studera reglering (Sahlin & Wedling 2008). Standarder är ett slags regler, med identifierbar avsändare – vilka kan utgöras av allt från privata organisationer, som ISO, till mellanstatliga samarbetsorganisationer, som OECD eller EU – men det är frivilligt att följa dem (Brunsson & Jacobsson 2000a). Tillväxten av standarder är en del av en mer allmän »regelexplosion« (Ahrne & Brunsson 2004), och följer granskningssamhällets (Power 1997) logik, med alltmer av utvärdering, revision, certifiering, ackreditering och rankning. Likaså understöds tillväxten av standardisering av ett allmänt ökat inflytande för vetenskapliga argument, och den allmänna ökningen av organisering (Sahlin & Wedlin 2008).

De institutionellt influerade studierna omfattar en mängd aspekter av standardisering, t.ex. fallstudier av standardiserare (Sahlin-Andersson 2000), processen för utveckling av en standard (Tamm Hallström 2000), standarders spridning, översättning och försäljning (Erlingsdóttir 1999; Henning 2000), deras kunskaps- och legitimitetsbas (Furusten 2000; Jacobsson 2000) samt tolkningsutrymmet för olika standarder (Brunsson & Jacobsson 2000b; Erlingsdóttir 1999).

Även här är det aktörer som fokuseras. Institutionerna är snarast *studieobjekt*, och institutionella idéer kan, men behöver inte nödvändigtvis, användas som verktyg i själva analysen. Exempelvis kan själva processen för framtagandet av en standard mycket väl analyseras med hjälp av teorier som inte är institutionella (se t.ex. Tamm Hallström & Boström, kommande).

Hur hänger idéerna ihop? Organisationer som institutioner

Närmare bestämt intresserar sig de institutionellt inriktade forskarna framförallt för en särskild sorts standarder, nämligen idéer om organisering. När man började studera spridning av managementidéer menade de svenska forskarna, att det som spreds var föreställningar om »delaspekter« av organisationer, alltifrån budgetmodeller till ledarskapsfilosofier; det rörde sig aldrig om fullständiga recept för hur man skulle bygga ihop en hel organisation. Man följde i stort sett de kognitivt inriktade amerikanska institutionalisternas (t.ex. Friedland & Alford 1991) sätt att resonera i termer av att organisationers omgivning inte är enhetlig och entydig, utan att enskilda organisationer har en viss frihet att välja mellan olika institutionella alternativ.

I Sverige gick man dock ett steg längre än i USA, och började fundera över hur de idéer som spreds om olika delar kunde tänkas hänga ihop. Man diskuterade i termer av tre idealtypiska institutionaliserade organisationsformer: den politiska organisationen, företaget och föreningen. Enskilda organisationer har en viss frihet att välja mellan olika institutionella alternativ, och organisationer utgörs i praktiken av »institutionella blandningar«, som kan variera över tid. Följaktligen urskiljs tre olika förändringsprocesser, politisering, företagisering och förenisering (Brunsson 1991, 1994; Forssell & Jansson 1996, 2000). Av dessa har företagiseringen, kopplad till resonemang om New Public Management, tilldragit sig störst intresse.

Ett närbesläktat resonemang utgår från att det finns en institutionaliserad föreställning om vad en organisation är, dvs. organisationen som institution. Även här gäller det en idealtyp, och enskilda organisationer kan motsvara denna institution i varierande grad. Här betraktas alltså »organisation« som en variabel: en enskild organisation kan i varierande grad överensstämma med organisationen som institution. (Brunsson & Sahlin-Andersson 1998, 2000). Detta resonemang fanns implicit i en mängd studier av svensk offentlig sektor, där man hävdade att offentliga organisationer fått en starkare identitet som just formella organisationer; de utgör idag, mer än förr i tiden, självständiga sammanhållna enheter (t.ex. Blomquist 1996; Jacobsson 1994).

Intresset för organisationer som institutioner handlar således om hur aktörer, dvs. enskilda organisationer, använder sitt handlingsutrymme till att utforma institutionella blandningar.

En vidareutveckling: Teorin om handlingsnät och aktör-nätverk

Teorin om aktör-nätverk är ett sentida inlån bland svenska institutionalister. Den handlar egentligen inte om idéspredning på samma sätt som de närmast ovanstående avsnitten. Anledningen till att detta avsnitt ändå hamnar under samma överskrift är att flera av de forskare som studerat idéspredning, med Czarniawska som mest kända namn, på senare tid anammat aktör-nätverksteorin. Denna anknyter också till den centrala teoretiska inspirationskällan för översättningsperspektivet, de franska sociologerna Callon och Latour, och översättningsbegreppet är också centralt här. Grundidén är att en mängd »aktanter« – ett uttryck som omfattar allt som genomför eller utsätts för en handling, såväl idéer och föremål som djur och människor – kan kopplas samman till vad som i efterhand kan definieras som en »makro-aktör«, ett aktör-nätverk (Czarniawska & Hernes 2005). Det rör sig om en organiseringsprocess (Weick 1995) där man först i efterhand kan säga vilka aktörer som konstruerats.

Denna teoretiska utgångspunkt har använts för att studera exempelvis organiseringen av Stockholm som Europas kulturhuvudstad 1998 (Pipan & Porsander 2000; Porsander 2005), den centrala roll IT spelar vid lokala

genomföranden av e-government (Holmström & Robey 2005) och organisering kring hot och risk (Czarniawska *et al.* 2007a).

Teorin om aktör-nätverk är, jämfört med den tidigare inlånade idén om översättning, mer indirekt kopplad till institutionell teori. Medan institutionalismen ju utgår från att det vid varje given tid och plats råder en eller flera institutionella ordningar, och att man kan utgå från t.ex. i förväg definierade aktörer och organisationer, utgår föreställningen om handlingsnät från ett tillstånd innan aktörer är definierade. Förekomsten av aktörer betraktas som ett resultat av, snarare än en förutsättning för, en pågående organisering.

Summering

Forskning kring idéspredning och organisationsförändring är utan tvekan den helt dominerande inriktningen inom svensk nyinstitutionell forskning. Den är starkt präglad av företagsekonomer, är metodmässigt tämligen enhetlig och är, i jämförelse med amerikansk institutionalism, utpräglat process- och aktörsorienterad. Det är dock tveksamt om skolbildningen ska betraktas som entydigt institutionellt präglad. Ett gemensamt drag är att man inte är särskilt »renläriga« institutionalister, vilket tar sig uttryck i ett visst mått av eklekticism. Så är ju forskningsområdets kanske mest centrala begrepp, översättning, inlånat från fransk sociologi. Forskningsinriktningen är inte heller särskilt enhetlig. Exempelvis varierar olika forskare i graden och typen av eklekticism. Czarniawska är kanske den som avlägsnar sig mest från skolbildningens mittfåra, med sin förkärlek för analys av metaforer (Czarniawska-Joerges 1992), sin användning av en narrativ ansats (Czarniawska 1997) och utvecklingen av teori kring handlingsnät och aktör-nätverk (Czarniawska & Hernes 2005). Andra, kanske framförallt Brunsson, har behållit intresset för teori kring beslutsfattande i organisationer (2007), och han har också deltagit i utvecklingen av ny teori där institutionalismen spelar en mer undanskymd roll (Ahrne & Brunsson 2008). Hos vissa forskare återkommer också de tidiga institutionella resonemangen om särkopplingar (Jacobsson & Mörtz 1998).

Även där eklekticismen på ytan är likartad, framförallt i det allmänna anammandet av översättningsbegreppet, varierar olika forskare i sin användning av det. Vissa forskare, t.ex. Forssell och Jansson (2000), gör en tämligen direkt och »rak« tillämpning av tanken om idéspredning genom översättning på just organisationsområdet, medan andra, som Sahlin-Andersson (1996), har fokus på identitetens och identitetsskapandets betydelse, och ytterligare andra, som Czarniawska och henne närstående forskare (Blomquist 1996) fördjupar sig mer i språkanalys och betonar närheten till den narrativa ansatsen, eller för analysen av översättning vidare till formandet av aktör-nätverk.

Inom ramen för en dominerande institutionell inriktning mot studier av idéspredning och organisationsförändring uppvisar forskarna alltså en hel del variation och heterogenitet sinsemellan.

Institutionell teori inom socialt arbete

Från slutet av 1990-talet har nyinstitutionellt inspirerad forskning börjat bedrivas även inom socialt arbete och ämnet närstående forskning inom sociologi (Johansson 2006). Empiriskt är detta forskningsområde snävare än inom den företagsekonomiskt präglade huvudfåran: Studieobjekten är här organisationer och verksamheter inom den sociala sektorn, t.ex. arbetslivsinriktad rehabilitering (Grape 2001; Lindqvist 1998, 2000), marknadsorientering av socialtjänsten (Blom 1998), förändring av organisationen av biståndsbedömning inom kommunal äldreomsorg (Blomberg 2004), den svenska psykiatrireformen (Markström 2003) och samarbete mellan skola och barnomsorg (Hjelte 2005). Den institutionella inriktningen inom socialt arbete har ännu inte så många år på nacken, och kan varken kallas etablerad eller starkt sammanhållen, men det finns en del gemensamma nämnare, som uttrycks främst i Grapes doktorsavhandling (2001), Lindqvists arbeten om arbetslivsinriktad rehabilitering (1998, 2000) och i en antologi som kom ut för några år sedan (Grape *et al.* 2006).

Det finns många likheter mellan de institutionellt inriktade forskarna inom sociologi och socialt arbete och den dominerande företagsekonomiska inriktningen. Här ska vi emellertid fokusera på skillnaderna dem emellan. Det är framförallt vad gäller synen på organisatoriska fält som denna inriktning skiljer sig en del från den företagsekonomiska. DiMaggio och Powells definition av ett fält såsom bestående av organisationer som »constitute a recognized area of institutional life: key suppliers, resource and product consumers, regulatory agencies, and other organizations that produce similar services or products« (1983:148) bildar utgångspunkt. Enligt denna definition består ett och samma fält av *olika slags organisationer*, med den gemensamma nämnaren att var och en av dessa ägnar sig åt en del av ett större institutionaliserat verksamhetsområde. Vidare anammar man Friedland och Alford's (1991) idé att organisationer är omgivna av, och i viss mån kan välja mellan, *olika institutionella logiker*. Sammantaget innebär det att olika slags organisationer inom ett fält kan följa olika slags institutionella logiker, och att man i sådana fall kan urskilja *olika institutionella sfärer* inom ett och samma fält (Johansson & Grape 2006).

Både Grape (2001) och Lindqvist (1998, 2000) har studerat hur fältet för arbetslivsinriktad rehabilitering består av organisationer som följer olika logiker: Försäkringskassan följer en socialförsäkringsjuridisk logik, läkarna följer en medicinsk logik och arbetsgivarna följer en företagsekonomisk logik, vilket kan komplicera relationerna dem emellan. Senare har studier gjorts, som visar betydelsen av att organisationer inom ett fält följer olika logiker, vad gäller t.ex. samverkansprojekt mellan myndigheter (Grape 2006), etablerandet av teaterverksamhet för personer med utvecklingsstörning (Ine-

land 2006) och etableringen av alternativa utförare vad gäller stöd till psykiskt funktionshindrade (Marklund 2006).

Den viktigaste följden av att resonera i termer av att olika slags organisationer inom samma fält följer olika logiker är att man betonar spänningar och konflikter mellan organisationer. Det är en av orsakerna till att denna inriktning inom svensk institutionalism i hög grad är eklektisk. Så använder man sig t.ex. i flera studier av det organisationsteoretiska, men knappast institutionellt präglade, begreppet »domän«, med avledningar som »domänanspråk« och »domänkonflikt«, för att analysera relationerna mellan organisationer inom ett fält (Grape 2006; Ineland 2006; Lindqvist 2000). Överhuvudtaget betonas inom denna variant av svensk institutionalism konflikt och makt på ett helt annat sätt än inom den företagsekonomiskt präglade huvudfåran, där sådana begrepp är i stort sett frånvarande.

Därtill har den institutionellt präglade forskningen inom socialt arbete ett ännu mer utpräglat eklektiskt förhållningssätt än den företagsekonomiska forskningen. För att ta några exempel: i en studie av arbetslivsinriktad rehabilitering kombineras institutionalism med ett förhandlingsperspektiv (Grape 2001); i en undersökning av införandet av en ny organisation för biståndsbedömning inom kommunal äldreomsorg kombineras institutionell teori med professionsteori (Blomberg 2004); den svenska psykiatrireformen analyseras med hjälp av såväl institutionalism som teorier om styrning och implementering (Markström 2003); samarbetet mellan skola och barnomsorg analyseras med hjälp av såväl institutionell teori som kommunikationsteorier (Hjelte 2005); i en studie om muntliga förhandlingar i mål om tvångsvård kombineras institutionalism med diskursanalys (Jacobsson 2006).

Den institutionella teorin inom svensk forskning i socialt arbete kombineras alltså i hög grad med andra teorier. Så tror jag också att institutionell teori används i en rätt stor del av den svenska organisationsforskningen. Utöver de två ovannämnda varianterna av svensk institutionalism finns det nämligen en mängd forskning som i varierande grad har lånat institutionellt präglade idéer, men där dessa bara utgör en mindre del av analysen. Där kan man alltså knappast tala om någon »institutionalism«, utan snarare om att institutionella idéer förekommer som en bland många andra influenser som tillsammans utgör den teoretiska ramen i studierna.

AVSLUTNING: DEN INSTITUTIONELLA TEORINS GRÄNSER

Genomgången av de två svenska institutionella varianterna inom företagsekonomi respektive socialt arbete, liksom den mer disparata forskningen där nyinstitutionell teori på något sätt ingår i analysramen, kan lära oss något om i vilken egenskap institutionalismen fått fotfäste i Sverige: Den institutionella teoribildning som uppstod i USA *fick i Sverige aldrig ett genomslag som sammanhållen teori*. Istället har den snarare betraktats som *en uppsättning idéer*

som man kan välja och vraka mellan, och kombinera med idéer från andra teoribildningar. I Sverige har man överhuvudtaget inte haft som mål att utveckla någon sammanhållen institutionell teori, utan det förefaller snarare ha varit potentiellt fruktbara kombinationer av idéer som styrt forskningen.

Det finns en rationell grund för detta: Ingen teori är bra för alla slags frågeställningar och analyser, och ju fler sådana som inryms i en institutionell teoretisk ram, desto större är sannolikheten att man börjar närma sig gränsområdena för den institutionella teorins tillämpbarhet. För att få en uppfattning om var dessa gränser är belägna bör man först försöka identifiera institutionalismens *kärnområde*.

Det viktigaste, och till synes självklara, är att teoribildningen handlar om organisationers förhållande till *institutioner*, dvs. regulativa, normativa eller kulturellt-kognitiva fenomen (Scott 2008). Dessa förutsätts existera när analysen tar sin början, och per definition inverka på handlingarna hos dem som omfattas av institutionen ifråga. Det blir därmed regelbundenheter och *mönster* som står i fokus för analysen. Det är vidare *mellanorganisatoriska* företeelser, eller förhållandet mellan en enskild organisation och dess *omgivning*, som står i fokus.

Med utgångspunkt i detta kan vi identifiera några gränsområden, där den institutionella teorin blir allt mindre fruktbar ju längre ut mot gränsen man kommer. Till att börja med är institutionell teori inte särskilt lämplig för att studera det som *inte* är institutioner, dvs. sådant som inte handlar om regler, normer eller kulturellt givna föreställningar. En viktig sådan dimension gäller *makt och beroende*. Sådana aspekter utgör lite av en blind fläck inom den svenska institutionalismens företagsekonomiskt präglade huvudfåra. Den forskare som närmar sig sådana frågor får komplettera institutionell teori med andra teorier, och det är en viktig anledning till att institutionalismen inom socialt arbete i så hög grad är eklektisk; här sysslar man i mycket större utsträckning än företagsekonomerna med analys av makt- och konfliktförhållanden.

Eftersom institutioner förutsätts styra handlandet hos dem som omfattas av institutionerna hamnar *aktörer* lite vid sidan av huvudfokus i institutionell analys. Svensk institutionell teori intresserar sig i betydligt högre grad än amerikanerna för aktörer, och ett sätt att hantera det intresset var att låna in översättningsbegreppet från franska sociologer. På så vis kunde man, med bibehållet fokus på institutionella fenomen, studera hur lokala aktörer bidrog till idéers spridning och förändring.

Ju närmare man kommer *praktikens* detaljer, vad folk faktiskt gör, desto närmare gränsen för den institutionella teorins tillämpbarhet kommer man. Ett sätt att hantera det är att, som Czarniawska och kollegor, anknyta till aktör-nätverksteori. Om detta görande innefattar *strategiskt handlande*, med kalkylerande aktörer som utnyttjar till buds stående resurser, kommer man

ännu närmare gränsen då institutionell teori behöver kompletteras med andra teorier.

En aspekt av strategiskt handlande gäller *skapande av institutioner*. Det är ett problematiskt område inom institutionell teori, för det är svårt att analysera själva skapandet med teorier som förutsätter att det som ska skapas redan finns. Här har man inom amerikansk institutionalism begreppsliggjort detta i termer av »institutionella entreprenörer« (Zucker & Darby 1997), men det ligger i själva entreprenörskapets natur att man måste överskrida institutionerna, och den institutionella analysen, för att göra en fruktbar analys. Det är alltså inget som säger att skapandet av en institution skulle behöva analyseras med teorier om institutioner, snarare tvärtom. Exempelvis har skapandet av ett särskilt slags institutioner, nämligen standarder, analyserats med hjälp av teorier som inte alls är institutionella, utan snarare bygger på teorier om makt och legitimitet (Tamm Hallström & Boström, kommande).

Institutionell analys används huvudsakligen, och med bäst resultat, för att förstå mellanorganisatoriska företeelser som inte kräver att man undersöker *direkt social interaktion*. När man studerar direkta sociala relationer närmar man sig gränsen för den institutionella analysens fruktbarhet. För att komma åt interaktionens detaljer behöver den institutionella analysen kompletteras med teorier om just social interaktion. Så sker också inom svensk institutionell teori. Särskilt inom socialt arbete är ett viktigt skäl till det starka eklektiska inslaget att man är så tydligt inriktad på vardagliga relationer i mikrosituationer, t.ex. ifråga om det konkreta arbete som bedrivs i organisationerna.

Ovanstående uppräknings, som på intet sätt är uttömmande, anger alltså situationer när vi närmar oss gränserna för den institutionella teorins fruktbarhet som analysinstrument. Till detta kan man som forskare förhålla sig på i princip två olika sätt. Det ena är att försöka *utvidga* den institutionella teorin, och alltså flytta dess gränser utåt. Såvitt jag kan se är det den huvudsakliga amerikanska strategin. Man ser det antingen som en styrka att institutionalismen inom organisationsanalysen redan utgör en sammanhållen teori, eller som en svaghet att den ännu inte nått så långt. Sedan åtminstone ett par decennier tillbaka har amerikanska institutionalister exempelvis efterlyst en tydligare mikroteoretisk grund för den institutionella teorin. I ett nyligen utkommet arbete pläderas för att man i ökad grad bör uppmärksamma vardagliga processer, och man förespråkar en utgångspunkt i fenomenologi, etnometodologi, symbolisk interaktionism och liknande mikroteoretiska perspektiv (Powell & Colyvas 2008).

I Sverige har man ett annat förhållningssätt. Istället för att utvidga den institutionella teorin genom att inkorporera andra teorier i den, kompletterar man den genom att *kombinera* den med andra teorier. Man betraktar då inte analysen som renodlat institutionell, utan ser det institutionella inslaget som just ett inslag i en mer omfattande analys. Det kan finnas flera skäl till

detta. Ett är att den institutionella teorin redan när den importerades till Sverige betraktades som en uppsättning idéer man kunde välja mellan, snarare än som en sammanhållen teori. Ett annat skäl är att svenska forskare i högre grad än de amerikanska har haft forskningsintressen som har fört dem mot den institutionella teorins gränsområden.

Man kan alltså beskriva den svenska institutionalismens särprägel i förhållande till den amerikanska förlagan i termer av olika teoretiska strategier: medan amerikanerna satsar på ett expanderande enhetligt teoribygge kännetecknas den svenska strategin snarare av strävan att sammanfoga idéer och teorielement så att de bildar fungerande helheter, utan att någon del behöver dominera. Det förstnämnda utgör ett slags paketylösningstrategi, det sistnämnda vad man skulle kunna kalla en smörgåsbordsstrategi. Det något paradoxala med den svenska versionen av institutionell teori är alltså att den inte utgör en sammanhållen svensk version av institutionell teori.¹

NOTER

- 1 Detta avspeglar sig också i de svenska forskarnas självuppfattning. En av de mest framträdande institutionellt inspirerade forskarna, Nils Brunsson, har (på ett seminarium på SCORE i Stockholm den 18 mars 2009) påpekat att väldigt få forskare i Sverige själva betraktar sig som institutionalister. Det är, menar han, de som studerar dessa forskare som utnämner dem till institutionalister. När man talar om institutionalismen som (om det vore) en sammanhållen teori rör det sig alltså om ett *observatörs*begrepp snarare än något som forskarna ifråga identifierar sig med.

REFERENSER

- Abrahamson, Eric (1996). Technical and Aesthetic Fashion. I: Barbara Czarniawska & Guje Sevón (red.): *Translating Organizational Change*. Berlin: de Gruyter.
- Ahrne, Göran & Nils Brunsson (red.) (2004). *Regelexplosionen*. Stockholm: EFI vid Handelshögskolan.
- Blomberg, Staffan (2004). *Specialiserad biståndshandläggning inom den kommunala äldreomsorgen. Genomförandet av en organisationsreform och dess praktik*. Lunds universitet: Lund Dissertations in Social Work no. 17. (Diss.)
- Blomquist, Christine (1996). *I marknadens namn. Mångtydiga reformer i svenska kommuner*. Stockholm: Nerenius & Santérus Förlag. (Diss.)
- Brunsson, Nils (1991). Politisering och företagisering – om institutionell förankring och förvirring i organisationernas värld. I: Göran Arvidsson & Rolf Lind (red.): *Ledning av företag och förvaltningar*. Stockholm: SNS Förlag.
- Brunsson, Nils (1994). Politicization and »company-ization« – on institutional affiliation and confusion in the organizational world. *Management Accounting Research* 5:323–335.

- Brunsson, Nils (2007). *The Consequences of Decision-Making*. Oxford: Oxford University Press.
- Brunsson, Nils & Bengt Jacobsson (red.) (2000a). *A World of Standards*. Oxford: Oxford University Press.
- Brunsson, Nils & Bengt Jacobsson (2000b). Following Standards. I: Nils Brunsson & Bengt Jacobsson (red.): *A World of Standards*. Oxford: Oxford University Press.
- Brunsson, Nils & Kerstin Sahlin-Andersson (1998). Att skapa organisationer. I: Göran Ahrne (red.): *Stater som organisationer*. Stockholm: Nerenius & Santérus Förlag.
- Brunsson, Nils & Kerstin Sahlin-Andersson (2000). Constructing Organizations: The Example of Public Sector Reform. *Organization Studies* 21:721–746.
- Czarniawska-Joerges, Barbara (1988). *Reformer och ideologier. Lokala nämnder på väg*. Lund: Bokförlaget Doxa.
- Czarniawska-Joerges, Barbara (1989). The Wonderland of Public Administration Reforms. *Organization Studies* 10:531–548.
- Czarniawska, Barbara (2008). How to Misuse Institutions and Get Away with It: Some Reflections on Institutional Theory(ies). I: Royston Greenwood, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.): *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.
- Czarniawska, Barbara, *et al.* (2007a). *Organisering kring hot och risk*. Lund: Studentlitteratur.
- Czarniawska, Barbara & Tor Hernes (2005). Constructing Macro Actors According to ANT. I: Barbara Czarniawska & Tor Hernes (red.): *Actor-Network Theory and Organizing*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Czarniawska-Joerges, Barbara & Bernward Joerges (1990). *Organizational Change as Materialization of Ideas*. English Series. Reprint no. 37. Uppsala: The Study of Power and Democracy in Sweden.
- Czarniawska, Barbara & Bernward Joerges (1996). Travels of Ideas. I: Barbara Czarniawska & Guje Sevón (red.): *Translating Organizational Change*. Berlin: de Gruyter.
- Czarniawska, Barbara & Guje Sevón (red.) (1996). *Translating Organizational Change*. Berlin: de Gruyter.
- Czarniawska, Barbara & Guje Sevón (2005). Translation is a Vehicle, Imitation its Motor, and Fashion Sits at the Wheel. I: Barbara Czarniawska & Guje Sevón (red.): *Global Ideas. How Ideas, Objects, and Practices Travel in the Global Economy*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.

- DiMaggio, Paul J. & Walter W. Powell (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review* 48:147–160.
- Erlingsdóttir, Guðbjörg (1999). *Förförande idéer – kvalitetssäkring i hälso- och sjukvården*. Lunds universitet: Ekonomihögskolan. (Diss.)
- Forssell, Anders (1992). *Moderna tider i Sparbanken. Om organisatorisk omvandling i ett institutionellt perspektiv*. Stockholm: Nerenius & Santérus Förlag. (Diss.)
- Forssell, Anders & David Jansson (1996). The Logic of Organizational Transformation: On the Conversion of Non-Business Organizations. I: Barbara Czarniawska & Guje Sevón (red.): *Translating Organizational Change*. Berlin: de Gruyter.
- Forssell, Anders & David Jansson (2000). *Idéer som fångslar – recept för en offentlig reformation*. Malmö: Liber Ekonomi.
- Friedland, Roger & Robert R. Alford (1991). Bringing Society Back In: Symbols, Practices, and Institutional Contradictions. I: Walter W. Powell & Paul J. DiMaggio (red.): *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Furusten, Staffan (2000). The Knowledge Base of Standards. I: Nils Brunsson & Bengt Jacobsson (red.): *A World of Standards*. Oxford: Oxford University Press.
- Grape, Owe (2001). *Mellan morot och piska. En fallstudie av 1992 års rehabiliteringsreform*. Umeå universitet: Akademiska avhandlingar vid Sociologiska institutionen, no. 23. (Diss.)
- Grape, Ove (2006). Domänkonsensus eller domänkonflikt? – integrerad samverkan mellan myndigheter. I: Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.): *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Grape, Ove, Björn Blom & Roine Johansson (red.) (2006). *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Greenwood, Royston, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.) (2008a). *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.
- Greenwood, Royston, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (2008b). Introduction. I: Royston Greenwood, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.): *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.
- Hirsch, Paul (2008). Been There, Done That, Moving On: Reflections on Institutional Theory's Continuing Evolution. I: Royston Greenwood, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.): *The Sage Hand-*

- book of Organizational Institutionalism*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.
- Hjelte, Jan (2005). *Samarbete i gränsland. Om relation och kommunikation i samarbete mellan skola och barnomsorg*. Umeå universitet: Institutionen för socialt arbete. Nr. 46 (Diss.)
- Holmström, Jonny & Daniel Robey (2005). Inscribing Organizational Change with Information Technology. I: Barbara Czarniawska & Tor Hernes (red.): *Actor-Network Theory and Organizing*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Ineland, Jens (2006). Konst, funktionshinder och frågan om legitimitet – om nya domänanspråk på handikappfältet. I: Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.): *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Jacobsson, Bengt (1984). *Hur styrs förvaltningen? – Myt och verklighet kring departementens styrning av ämbetsverken*. Lund: Studentlitteratur. (Diss.)
- Jacobsson, Bengt (red.) (1994). *Organisationsexperiment i kommuner och landsting*. Stockholm: Nerenius & Santérus Förlag.
- Jacobsson, Bengt (1994b). Reformer och organisatorisk identitet. I: Bengt Jacobsson (red.): *Organisationsexperiment i kommuner och landsting*. Stockholm: Nerenius & Santérus Förlag.
- Jacobsson, Maritha (2006). En ritual som ger tyngd – om muntliga förhandlingar i mål om tvångsvård. I: Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.) *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Jennings, P. Deveraux & Royston Greenwood (2003). Constructing the Iron Cage: Institutional Theory and Enactment. I: Robert Westwood & Stewart Clegg (red.): *Debating Organization. Point–Counterpoint in Organization Studies*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Johansson, Roine (2002a). *Nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen. En skolbildnings uppkomst, spridning och utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Roine (2002b). Standardisering och nyinstitutionell teori. *Nordiske Organisasjonsstudier* 4:109–115.
- Johansson, Roine (2006). Nyinstitutionell organisationsteori – från sociolog i USA till socialt arbete i Sverige. I: Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.) *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Roine & Ove Grape (2006). Ytterligare en svensk nyinstitutionalism? I: Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.): *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.

- Lindqvist, Rafael (1998). Gränser mellan organisationer – exemplet arbetslivsinriktad rehabilitering. I: Rafael Lindqvist (red.) *Organisation och välfärdsstat*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Rafael (2000). *Att sätta gränser. Organisationer och reformer i arbetsrehabilitering*. Umeå: Boréa.
- Markström, Urban (2003). *Den svenska psykiatrireformen. Bland brukare, eldsjälar och byråkrater*. Umeå: Boréa (Diss.)
- Markström, Urban (2006). Professionaliseringen av det ideella – alternativa utförare på det socialpsykiatriska verksamhetsfältet. I: Ove Grape, Björn Blom & Roine Johansson (red.): *Organisation och omvärld – nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Meyer, John W. & Brian Rowan (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology* 83:340–363.
- Palmer, Donald, Nicole Biggart & Brian Dick (2008). Is the New Institutionalism a Theory? I: Royston Greenwood, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.): *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.
- Pipan, Tatiana & Lena Porsander (2000). Imitating Uniqueness: How Big Cities Organize Big Events. *Organization Studies* 21:1–27.
- Porsander, Lena (2005). 'My name is Lifebuoy.' An Actor-Network Emerging from an Action-Net. I: Barbara Czarniawska & Tor Hernes (red.) *Actor-Network Theory and Organizing*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Powell, Walter W. & Jeannette A. Colyvas (2008). Microfoundations of Institutional Theory. I: Royston Greenwood, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.): *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.
- Power, Michael (1997). *The Audit Society: Rituals of Verification*. Oxford: Oxford University Press.
- Sahlin-Andersson, Kerstin (1986). *Beslutsprocessens komplexitet. Att genomföra och hindra stora projekt*. Lund: Bokförlaget Doxa. (Diss.)
- Sahlin-Andersson, Kerstin (1994). Varför låter sig organisationer omvandlas? I: Bengt Jacobsson (red.): *Organisationsexperiment i kommuner och landsting*. Stockholm: Nerenius & Santérus Förlag.
- Sahlin-Andersson, Kerstin (1996). Imitating by Editing Success: The Construction of Organization Fields. I: Barbara Czarniawska & Guje Sevón (red.): *Translating Organizational Change*. Berlin: de Gruyter
- Sahlin-Andersson, Kerstin (2000). Arenas as Standardizers. I: Nils Brunsson & Bengt Jacobsson (red.): *A World of Standards*. Oxford: Oxford University Press.

- Sahlin, Kerstin & Linda Wedlin (2008). Circulating Ideas: Imitation, Translation and Editing. I: Royston Greenwood, Christine Oliver, Kerstin Sahlin & Roy Suddaby (red.): *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications
- Scott, W. Richard (1987). The Adolescence of Institutional Theory. *Administrative Science Quarterly* 32:493–511.
- Scott, W. Richard (2008). Approaching Adulthood: The Maturing of Institutional Theory. *Theory and Society* 37:427–442.
- Scott, W. Richard (2008). *Institutions and Organizations. Ideas and Interests*. (3:e uppl.) Los Angeles: Sage Publications.
- Tamm Hallström, Kristina (2000). Organizing the Process of Standardization. I: Nils Brunsson & Bengt Jacobsson (red.): *A World of Standards*. Oxford: Oxford University Press.
- Tamm Hallström, Kristina & Magnus Boström (kommande) *Organizing Transnational Multi-Stakeholder Standardization*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Weick, Karl E. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Zucker, Lynne (1987). Institutional Theories of Organization. *Annual Review of Sociology* 13:443–464.
- Zucker, Lynne & Michael R. Darby (1997). Individual Action and the Demand for Institutions. Star Scientists and Institutional Transformation. *American Behavioral Scientist* 40:502–513.

SAMMANFATTNING

Institutionell organisationsteori har fått ett omfattande genomslag i såväl USA som de skandinaviska länderna. I denna artikel studeras institutionell teori i Sverige, och här undersöks vari den svenska institutionalismens särprägel består. Medan amerikanska forskare diskuterar institutionalismens grad av enhetlighet och sammanhållning, betonar svenska forskare i betydligt mindre utsträckning sådana frågor. Den svenska institutionellt inriktade forskningen kännetecknas också av heterogenitet snarare än av enhetlighet. Den amerikanska teoretiska strategin inriktas mot utvidgning och inkorporering av olika teoretiska idéer inom en institutionell ram. Den svenska strategin är däremot inriktad mot eklekticism och kombinationer av olika slags idéer, utan att dessa behöver infogas i en överordnad institutionell teoriram. En viktig anledning till den svenska institutionalismens eklektiska prägel är att svenskarna har forskningsintressen som närmar sig gränserna för den institutionella analysens tillämpbarhet.

ABSTRACT

Institutional theory in organizational analysis has become very influential lately, among American as well as Scandinavian scholars. In this article, institutionalism in Sweden is studied, in order to identify its distinctive character. While Americans discuss institutional theory's degree of cohesiveness and homogeneity, such issues are considerably less emphasised in Sweden, and Swedish research is characterised by heterogeneity rather than homogeneity. The American theoretical strategy is directed towards expansion and incorporation of different theoretical ideas within an institutional analytical framework. The Swedish strategy, on the other hand, is characterised by eclecticism and combinations of different kinds of ideas, and by the absence of a dominating institutional framework. One important factor contributing to the eclectic character of Swedish institutionalism is the interests of the researchers. They tend to be interested in research questions close to the boundaries of the applicability of institutional analysis.

Roine Johansson är professor i sociologi vid Mittuniversitetet i Östersund. Merparten av hans forskning har rört organisation inom den offentliga sektorn, och under senare tid har han intresserat sig för organisatoriska aspekter av krishantering. Ett speciellt fokus har gällt utvecklingen av institutionell teori, i såväl USA som Sverige.

What is the Actor in Organizational Institutionalism?

RAVI DAR

Keywords: Actor, performance, field, organizational institutionalism, new institutional theory, institutional entrepreneurship, translation, mediators, change agents, embedded agency

INTRODUCTION

It is easy to find actors. We can go to a theatre and (most of the time) we are ushered to our seats, the lights are dimmed and the curtain will probably rise to reveal a stage on which people will appear before us and act out roles. There is a programme listing the actors, director, producer, scenographer, costume designer, sound designer, and so on. The actors on stage are dressed in a certain way, they may speak in an unusual manner, their mannerisms are grossly exaggerated, and visual effects are accentuated. We call it a play, although the subject may be comedy or tragedy, since they are doing something that is not part of their reality (whatever that may be). The production repeats itself as a nearly exact copy for however long the play runs.

An alternative perception of the actor is in performances where the actors decide the fate of the production in their interaction with props and even with the audience. Innovative experimental theatre re-defines the role of writer/director into a collective production that has an emergent narrative; the beginning, middle and end all evolve in the experiment. In principle, experimental theatre never repeats itself because every performance has its own dynamics and development. In practice, though, what keeps it in a theatrical frame is the way roles and performance are perceived and enacted, even though so many other material and organizational properties that signal 'performance' are absent.

Even if such innovative acting is not announced, we may recognize that everyday conduct in everyday environments for example a shopping mall or

an office is violated to such a degree that we can figure out that it is staged in some way. For an audience, viewer or spontaneous participant, there is a division between play and non-play, but the fewer signs we have around us to signal what is what, the harder it is to know the difference. This is very telling when something outside the script occurs in a theatrical performance and we are not sure whether it is supposed to be that way or not. A heart attack or stroke, malfunctioning pulleys, unwanted audience participation or actors no longer acting – are all variations in which the audience is not sure of what is and what is not acting. The audience's perception of the artistic ambition to surprise collides with the truly surprising involvement of externalities beyond the control of the production. A similar yet opposite situation is when everyday behaviour is mimicked without it being revealed to other people that they are playing roles in a production. This could be the case in investigative journalism, 'walraffing', ethnomethodological method, the activities of confidence artists, candid camera entertainment or just very odd behaviour.

These depictions of actors in the act have ranged from an established form of play surrounded by a multitude of signs and signals, to a near or total absence of tells. Goffman (1959) considers the division between the front-stage and back-stage relationship between presentation and play in an analogy to secret agreements where teams play out an act on a front stage arranged according to a back-stage agreement. In a structured version of play, there is a clear delineation between front and back that all participants are aware of and play on. In more experimental play there is a process in which front- and back-stage relations evolve, although the need for some degree of cohesion within the back-stage team will never eradicate the difference between stages.

Criteria for judging the quality of performance thus vary between these two types of performance. Within the walls of the theatre, quality of performance is often assessed according to an element of improvisation and the audience's experiences of surprises on front stage. In experimental innovative versions, the perception of quality is inverted as the norm is an unconventional road to a recognizable end. The two forms share a basic property; the end of the play makes the distinction between front and back stages apparent. In this way acting, as a performance, becomes appreciated because it makes sense to its surroundings (even if the sense it makes is to break with expectations of sense-making as in *le Théâtre de l'Absurde*). Acting makes sense as 'acting' because it complies with institutionalized perceptions of what the performance is or what the performance should lead to.

The social science usage of 'the actor' leans substantially on such concepts of institutionalized properties of acting. Any definition of 'actor' implies two things: an attributive definition by an observer or in self-perception, and a

subject's intention of action. Acting does exist, of course, that is not revealed as acting and perhaps not even perceived as acting. 'Acting' in social science has to be perceived and attributed by someone in terms of following an intent to achieve something, which is the criterion Kenneth Burke laid down for defining an act (Burke 1969).

As students of 'the social', we perceive everyday life in terms of staged performances. We decide that the theatre is wherever we perceive actors. We understand their conduct as a following of cues, reading of scripts and use of props, and (in the best of cases) they are rewarded for their performance. We see people acting out small dramas according to scripts of general knowledge and near-instant recognition. Yet it is also fair to say that the institutionalizing that occurs is not only of the actual structure of interaction in the form of expectations in social relations and storylines, but as much in our desire to interpret their interactions as episodes of drama. We observe a certain performance and give it a known classification or label of drama in order to describe it and make sense of it.

The combination of institutionalized forms of social interaction and the way we choose to bracket time and space into perceived dramas allows the actor to enact performances both free of the materiality of the theatre and without any expectation of a final act and closing scene. This also has the consequence that though we make sense of fragmented perceptions as dramas, we never know what 'production' actors outside the theatre are involved in, or indeed if they are involved in a single production or concurrent productions that are enacted simultaneously with numerous other productions. A further (inherent) problem with displacing the actor from the safe stage of the theatrical world is that we make our roles of writer, director and audience become one and the same, yet the other elements in the production – the actor, the cues, the props and the scripts (to mention only a few) – are impossible to control (at least in the long run). Thus we cannot know whether a 'Chekhov's gun' will appear in an early scene and become significant later. We do not know whether there will be a happy ending or it will all end in tragedy, because there is no end, nor is there a beginning or middle or prelude or intermission or epilogue.

The Actor in Institutional Theory

This paper's main character is *the actor*. The story concerns what the actor was, is and should/could be through writings that are categorized within institutional theory. I propose that there are four different kinds of actors (or 'avatars', as I call them in this paper) who are consistent with both the concept of *embedded agency* and the social constructionist epistemology that characterizes institutional theory. These avatars are the actors presented in the writings of sociological institutional theory, categorized according to variations

of properties and functions. The purpose of this categorization is to achieve the possible advantage of clarity with regard to the particular properties of respective avatars. In my opinion, the matching of labels with descriptions of agentic activities has been ambiguous. Different writings have different definitions of the properties of 'entrepreneur' or 'translator'. Increasing the determinacy of definition could strengthen the arguments made through institutional analyses of empirical materials.

Although I have used a variety of influential references in order to move towards this purpose, much of my focus is on the recent *SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, which is an attempt to create a theoretical identity with a sociological flavour freed from the rather obscure and easily mistaken *neo-institutional* or *new institutional* labels that also have a standing within economics and history¹. The editors consider the book an 'appropriate moment to take stock' as they have gathered 62 categorized institutionalists to participate in an institutionalizing of organizational institutionalism.

The reason for focusing on (the diverse writings of) organizational institutionalism is that this area of study is characterized by a somewhat paradoxical mix of being a popular and successful direction of academic research yet still being heavily criticized² as overly determinant without respect for change generated by action(s) on a micro level of analysis. This latter point of being overly structured in collective iron cages of perception (DiMaggio & Powell 1983) builds on the ideas of isomorphism and legitimization through institutional conformity, thus leading to a treatment of change in a social system as an anomaly. In theatrical terms, the performance is complete with every line, action and setting perfectly produced in the right place and at the right time. If someone or something interrupts the order of the script, cues or expected scene changes, the performance breaks down and needs to leave its theatrical self in order to restart itself. The performance in itself cannot deal with change.

In this sense the use of *agency* in institutional theory is an indication of a significant presence of the agent only in terms of a breakdown in roles, leaving the actor as an enactment of the script. The breakdown of the performance and an acknowledgement of the agent represent a drop in the level of abstraction to a unit level of intentionality, focusing on acts that pursue and achieve. Through breakdowns, the performance becomes perceived as an ongoing process of connecting acts between agents. (Llewellyn 2007). Meyer & Jepperson (2000), though, make the point that even such a process with seemingly autonomous intentions of individual actors is in itself part of a 'larger cultural project' enacting an unacknowledged social agency in pursuit of a prevalent cultural framework, i.e. institutions that exist at a deeper and more fundamental level. In this perception, innovative experimental theatre may break a perfect order, yet will still always be recognized as a play

according to a larger framework of institutionalized forms of actors and the theatre.

This perception of overarching institutions has been continually discussed and has been opposed from different perspectives within the internal development of institutional theory during the 1980s in particular, culminating with *The New Institutionalism of Organizational Analysis* (Powell & DiMaggio 1991), which gathered varying directions in institutional theory. The main directions of this new institutionalism have been considered 'institutional entrepreneurship' and 'deinstitutionalization' (Jaffee 2001; Greenwood, Oliver et al. 2008). The latter was developed by Christine Oliver as 'the erosion or discontinuity of an institutionalized activity of practice' (Oliver 1992), while the perception of entrepreneurship has a strong agentic emphasis. Greenwood, Oliver et al. (2008) point to other developments that complement these directions with *institutional logics*, *legitimacy* and *diffusion/isomorphism* (paying particular attention to the Scandinavian school of perceiving the diffusion of ideas as translations).

DiMaggio & Powell (1991) consider cognitive psychology and ethnomethodology as the two forces that have generated these directions and thus have changed institutional theories of social action. These influences entailed, in part, an increased recognition of the construction of meaning linked to cognitive processes, but also of the process of social order through the course of everyday action. The construction of inter-subjectivity is perceived as a shifting of 'the image of cognition from a rational, discursive, quasi-scientific process to one that operates largely beneath the level of consciousness, a routine and conventional "practical reason" governed by "rules" that are recognized only when they are breached' (DiMaggio & Powell 1991).

In terms of processes, the object of research becomes the forms with which the interaction proceeds rather than possible forces that could internally or externally form institutions (thereby moving away from theories of resource dependency and contingency). Erving Goffman considered this the difference between *the situated* and *the situational*, where the former is 'incidental' while the latter is the emergent interaction order that can and should be studied (Goffman 1983). Studying the situational is a method of understanding the situated as a staged performance. The actor is thus no longer purely dependent on the set stage, but is perceived as bearing the performance in different institutionalized scripts and patterns of action along with other actors who are sharing the scene and collectively recreating a stage away from the physicality of theatrical structures. The existence of a back stage becomes more a question of institutional scripts and schemata than of elaborate plans of action.

This cognitive transformation of agency means that the innovative actor might take individual action to change the performance, but that the action taken will be in line with methods that will work within the boundaries of the

full production. An individual actor might need to ad-lib to save a certain situation, but only in accordance with rules of ad-libbing that other actors can understand and that function with the existing props and settings.

Embedded Agency

'Old' institutionalism positioned itself against a rational-choice perception of the individual agent, leading to 'a focus [...] on aspects of institutions that tend to prevent actors from recognizing or acting upon their interests' (DiMaggio & Powell 1991). With new institutionalism's openness for performance being related to cognitive processes vibrant (or dormant) in the situated interaction of the performance, or indeed of the full production of acting, acts, sets and props, agency in different interactions received more attention than previously.

If the actor is innovative, intentions and plot development will emerge. Control over space, time and plot is generated in the interaction between all of the possible participants of the performance. The actor plays out prescribed or emergent scripts as part of a larger collective play. Yet these enacted relationships carry with them numerous institutionalized behaviours and expectations, and thus should not be perceived as degrees of freedom in action. This discussion of structure and agency is known in institutional theory as the problem of *embedded agency*: how can intended actions lead to institutional change when actors are applying a logic derived from the existing institutional structure? In this sense, Powell & Colyvas (2008) consider the portrayal of the actor in institutional theory to be reduced to that of either a 'cultural dope' (with reference to Garfinkel) or a heroic actor.

Embedded agency gives a name and a framework to the discussion of divisions of structure and agency that has followed new institutionalism ever since its early development (Garud, Hardy et al. 2007). The mix of embeddedness and agency has been referred to in institutional theory by Granovetter (1985) as a criticism of the presumption of atomist individuals in economic action. Granovetter's writings rejected both undersocialized and oversocialized accounts of social action, highlighting instead the relational nature of all social action which was inferred into institutional theory (Krippner & Alvarez 2007). The use of embeddedness has gradually caught on in institutional discourse, and in Seo & Creed (2002) the concepts of *embeddedness* and *agency* were merged into the term *embedded agency*, thereby labelling a theoretical (and practical) problem as 'the paradox of embedded agency'.

Literally, being embedded means being enclosed and an integral part of the surroundings. The concept of being embedded requires a context. Holm (1995) uses the term 'nested systems' with a similar intent. The consequences on an individual level are that the intentions of the embedded agent are pre-determined within the attributive properties of a single discourse. On an

aggregated level, the actions of populations are constrained and can only vary according to the properties of the social system.

Although *embedded agency* is easy to see as institutional theory's version of the theodicy problem, the term itself is abstract enough to lead to ambiguity. How embeddedness actually works is difficult to pinpoint at a low level of abstraction as it is also matched by subjective and discourse-coupled variations in perceptions of the degrees of freedom that are involved. *Embedded* is in itself a relative term, which can also be said of *agency*. The rhetorical questions that remain can be compared to Baron von Münchhausen's feat of pulling himself out of a swamp by his hair. Can institutional change be understood from within the conceptual world of institutionalism?

Holm (1995) perceived two orders of action: a first order well within the grasp of institutions and a second order of consciousness of being able to act outside institutions and being open to change within the nested system. Seo & Creed (2002) focus more on the praxis of action as a complexity of institutional arrangements that when put into practice prove to be incompatible. Most of the writers recognized as contributors to the term *embedded agency* have, in fact, also discussed the iron cage and often offered ways of escaping it, of departing from institutional thinking within institutionalism and instead thinking about processes of institutionalizing. In more developed texts, this is an ontological shift in the perception of process, meaning that even what appears to be stable is actually discourse and practice being enacted repeatedly to form a stability in expectation and casual attribution. Change is not an anomaly but is continuous.

This can be considered a constructivist view of social life as relational definitions of structure, embeddedness, agency and action emerge and are expressed as dualities in discourse. There have been two main directions within this performative perception of agency, which Llewellyn (2007) attributes to the respective ideas of critical realism (in the version of Margaret Archer) and Anthony Giddens' structuration theory. Both offer directions of social thought that consider processes of institutionalizing rather than institutional thinking.

Emirbayer & Mische (1998) offer a link between perceiving processes and embedded agency with the idea of 'relational pragmatics' as a perception of acting with intention as 'a dialogical process by and through which actors immersed in temporal passage engage with others within collectively organized contexts of action'. This iteration of back stage and front stage within an ensemble contains the expectations of what should be as well as what could be as it is played out ('projection' and 'practical-evaluation' in their terms). In this way the field gains stability and the stage is set to match the interaction that is expected (i.e. the situated that will match the situational). Kenneth Burke's pentad is based on the same idea but contains the full perception of

the theatre, as the constituent parts (Act, Scene, Agent, Agency, Purpose) need to be balanced in ratios of pairs (for example 'scene-agent', 'act-purpose' or 'agent-agency') in order to become meaningful. 'If an agent acts in keeping with his nature as an agent (act-agent ratio), he may change the nature of the scene accordingly (scene-act ratio), and thereby establish a state of unity between himself and his world (scene-agent ratio)' (Burke 1969). Despite the fluidity of the world of actors and the process of institutionalization, balance and stability are sought and reached in order to make the play work. Agency is embedded, not because it is that way in any kind of objective natural state, but because it makes the play easier to understand and makes the ideas evoked more convincing.

Fielding the Field

The perception of embeddedness requires contexts that *embed*, making it possible for structure and agency to make sense as performances of social action. Wedlin (2006) offers a definition of *the field* as 'an area of social life or group of organizations that compete for the same resources and legitimacy, as well as live by the same institutional frameworks in terms of laws, regulations, normative rules, and cognitive belief systems'. This bringing together of material and cognitive elements embeds all interaction in that area.

The importance of the field in new institutionalism was outlined by DiMaggio & Powell (1991) in a distinction that demarcates 'old' institutionalism from 'new' by stating that *the field* replaces *the organization* as the 'locus of institutionalization'. The main difference is in the cognitive perspective, which recognizes the lack of correspondence and correlation between institutions and organizational boundaries. Institutions transgress such structures through relational processes of ideas and practices that, from a social psychological perspective, are a shifting away from *socialization* as the diffusion of values, norms and attitudes, towards an attributive mode of shared habits through routines, scripts and schema.

Wooten & Hoffman (2008) offer a storyline of *organizational fields* in institutional theory as a two-staged development. The first period was based mainly on perceptions of legitimacy, where mimetic and regulative forces sought community through similarities. The idea of isomorphism, though, took on a sort of life of its own, as an over-socialized diffusion of ideas that could not be resisted. The obvious evidence that organizations in the same field were, in fact, not identical was damning for that version of isomorphism and led to an interest in change and variation. There is also a current trend to broaden the complexity of the field with a refocus 'on field-level dynamics, collective rationality within these fields and the behaviour of individual organizations as integral parts of these processes' (Wooten & Hoffman 2008). Johansson (2002) describes the Scandinavian development of institutional

theory as pioneering in this regard, as the influence of Bourdieu's use of the concept of the field was prevalent from as early as the late 1980s, pointing in particular to the work of Sahlén-Andersson (1989) as a key contribution.

My wording 'fielding the field' is a statement of intent marking a structuration perspective that, in itself, does not slip undetected into an institutional perspective. The basic take is that the field does not exist independently of the researcher's decision to frame and identify an object of research. 'Fielding the field' also reflects the placing of actual bodies onto the stage. Within institutional theory there is both an awareness of this field structuration (Boxenbaum & Jonsson 2008) and, in some cases, an open declaration of a desired direction which institutional theory should take (Barley 2008; Powell & Colyvas 2008).

The basic point of a relational ontology is to avoid a dualistic understanding of what 'is'. One can argue that social science has mainly been a discussion about dualisms, heavy on references and empirically argumentative. Much theoretical development is a continuous balancing on a dualistic edge between micro/macro, subject/object, agent/structure and qualities/quantities. Most studies on the nature of institutional environments have not considered the construction of the field as a sense-making process of interactions between organizations (Powell & Colyvas 2008), but have assumed that *the field* is an empirical finding accorded by 'the theoretical concept of societal sectors' (Boxenbaum & Jonsson 2008). This does not mean that an actor does not correlate identity, legitimacy, logics and an organizational field in dualisms, but that correlation in analysis separates entities according to classification and categorization and disregards the relations in processes and the blurred boundaries between related organizations (see for example Hernes 2008).

The field offers contextual meaning; it expresses closure in conceptual inclusion and exclusion. The theoretical term *field* relates to the physicality of a field as a plot of land that is defined as different from its surroundings. Like structure and agency, *field* is also perceived as a social construction in institutional theory. Establishing a definition and identification of the field also pre-empts any need either to enact relationships or to follow processes of emerging relationships. Defining *field* in this way connects with network ideas:

Networks are essential to fields because they are both the pipes through which resources circulate and the prisms that observers use to make sense of action. Fields, though, are associated with particular logics of action and it is those logics that make networks efficacious by determining which sorts of relationships participants can conceive. More tellingly, the dominant logics in a field define which sorts of connec-

tions will have what types of effects for different kinds of partners. In this sense, the relational and structural embeddedness of economic action depends not just on networks but also on orientations of participants to the fields and logics that render ties sensible and help determine the shape and effects of structures. (Owen-Smith & Powell 2008)

The fielded field meets the demand for a sense-making context in the creation of coherent argument, rhetoric and discourse. Every action with every prop, every setting and every cue, every word by every actor, gives sense to the scene in relation to all the other elements that participate in the scene. The relations between the theatrical properties (for example in terms of Burke's pentad) are constantly negotiated back stage, yet balanced in related ratios front stage. The idea of *the field* assumes the existence of relations between language and actors that go beyond the epistemological limitations of institutional theory, yet through balance and closure, a laboratory of social science is erected and offers a place to stand in order to raise the earth³.

THE THEORETICAL EMPIRICAL

The Avatars of Embedded Agency

The purpose of this paper is to identify the different ways in which actors are portrayed in relation to the seeming paradox of embedded agency. In an empirical analysis of theoretical discussion, I seek to assess at what level of abstraction and in what sense of agency the actor appears in organizational institutionalism. The level of abstraction concerns the view from 'above' of what is situated, as a high enough level removes focus from incidental occurrences and focuses instead on *situational* logic.

The situational emerges in patterns that are recognized and make sense according to previous conceptions. This can be linked to the unacknowledged agency of a larger cultural project as mentioned in Meyer & Jepperson (2000). The interpretation of action into patterns of correlations forms a perception of an institutional framework that constrains and, to some extent, determines what happens at lower levels. At the situated level the embeddedness of agency is much more difficult to discern, yet due to the focus on acting (rather than the past tense 'acted' which is required in order to pattern the situational) individual initiative acquires a more prominent role.

The second dimension of assessment concerns the division within institutional theory identified by Boxenbaum & Jonsson (2008) as between an *agentive* tradition that seeks similarity and isomorphism among organizations in a diverse and disparate complexity of actions at different levels, and a *non-agentive* tradition that starts with similarity and seeks variation. The latter includes Scandinavian institutionalism. These traditions are thus institutions in themselves, and are less a matter of choice and more a question of

scripts and schema (or of norms and values from an *old* institutionalism point of view).

The level of abstraction and type of agentic tradition shape the role of the actor within the constraints and opportunities of embedded agency. In this paper I have chosen to describe the different actor characteristics of organizational institutionalism in the form of *avatars*. Literally, the word means ‘descent’. In their descent to worldly life, the embodied deities of Hinduism showed only one face of a godly existence. We can use ‘avatar’ in its own right as a single face of a more complex perception as well as in analogy to a Platonic shift from the idea world of institutionalism downward into a shadowy existence of reality through different forms of agency. The avatar relates the representation of an idea of intent with a situational social character as a dressing of the actor in costumes, setting the scene and offering scripts that are appropriate for particular tasks. The avatar does not act in a theatre, but rather brings the stage to everyday life.

To some extent, each avatar can be said to represent a particular discourse. As organizational institutionalism has several concurrent discourses, the question ‘What is the Actor?’ will have several answers. This paper offers four answers or discourses or avatars to that question.

The **situational** perspective of a non-agentic tradition has a contradictory agentic tradition. The *translator* represents a non-agentic tradition, while the *entrepreneur* is agentic. In the more **situated** perspective, the *mediator* is non-agentic while the *change agent* is agentic.

	Non-agentic	Agentic
Situational	Translators	Entrepreneurs
Situated	Mediators	Change Agents

Although these terms are used in institutional theory, their definitions in the many variations of institutional theory does not necessarily correlate with their use in this paper. A ‘mediator’ in a SAGE chapter might not be categorized as a *mediator* in this paper. The criterion of categorization is that the mediating actor of that particular writing matches the *mediator’s* situated non-agentic tradition. The same is true of both translation and institutional entrepreneurship when used with little theoretical stringency.

Dissecting Organizational Institutionalism

I take liberties in describing organizational institutionalism. Most writings studied and referenced are discussions of theory, and in this respect actors are depicted in a multitude of ways. My question is which of those can be perceived as avatars of embedded agency.

In order to find distinguishing categories and thus specific avatars, I have focused on the expressed ideas as intentions on the actor level. Seeking the 'who' and 'how' of a discourse signals agency, where actors are described as prominent in changing and structuring aspects of institutions. There is acting going on, i.e. enacted intentions that have bearings on institutions. Thus I have excluded three types of actor/agency discourses from the dominion of embedded agency: discourses without actors, discourses with nominal inclusion and discourses of a relational ontology.

In the writings of organizational institutionalism, there are numerous discussions that do not involve actors at all. Although there may be aspects of those discussions that do involve actors and structures, they are at a level of abstraction that pushes perspectives well away from discernible individual or organizational intentions and actions. It is possible that agency might be discussed, but only on a theoretical level that offers no place for the actor.

Another discourse involves discussions about organizations, groups and individuals acting, yet with no mention of agentic intention. Actors are no more than cardboard cut-outs that belong to the setting or are props; they are merely there and may signal something, but no institutions depend in any way on the actors; it is a nominal inclusion. Thus the theatre is assumed to be up and running, fully functional. Actors are needed to put it all into action, but there is no need for initiative, deviation or change.

The main kind of nominal inclusion is that of actors perceived as powerful through societal position. The 'hows' and 'whys' are not really considered, and the field is assumed to be the equivalent of an industry as a purely societal sector (Boxenbaum & Jonsson 2008). An example is the role of professional groups in terms of conferring legitimacy. Deephouse & Suchman (2008) write briefly of *legitimacy agents* that confer legitimacy, yet their discussion is not based on the actions but rather on the social role of the professional organizations. Another example is the argument in Washington, Boal et al. (2008) for institutional leadership as a strategy to gain legitimacy, focusing on the leader embracing existing institutions.

In nominal inclusion, agency is already existent in the actors' formal identities and is not part of a change process. Perceiving 'the State' as an actor is a perspective close to resource dependency theory: '... *unless* they show how regulatory frameworks embody, enact or transmit societal norms and values' (Greenwood, Oliver et al. 2008). The somewhat one-dimensional actor interacts with other actors and props with an organized form of influence and power. As a form of acting, it is reminiscent of the theatrical *morality* of the 15th and 16th centuries where personifications of morals (characters like Death, Kindred, Cousin and Penance) guided the protagonist (for example Everyman) to a correct, godly way of life. There is no opening for a cognitive sociological institutionalism.

Another perspective that falls outside the limitations of embedded agency is that expressing a relational view which addresses fields as emergent perceptions in action and interaction. The theatrical performance that redefines what theatrical performance is might not even be recognized as such. The front stage is innovative, the play experimental, and the actor emergent. The ideas about critical realism and structuration mentioned above are prominent in this perspective. Both Barley (2008) and Powell & Colyvas (2008) state clearly that there is an absence of analytical stringency in not perceiving the role of actors in the everyday structuration of institutions. This approach is paralleled by Cooper, Ezzamel et al. (2008), who use critical theory to consider agency in institutional theory, suggesting 'a way of developing some critical distance from which to appreciate the particularity and limits of institutional theory' (Cooper, Ezzamel et al. 2008).

This relational perception is the study of the processes of institutionalizing, and not institutions per se. It deconstructs embedded agency by adding the situatedness of the situational and situated. As in the relational pragmatics of Emirbayer & Mische (1998) or the methodological balancing with the pentad (Burke 1969), it is a study of the construction of the stage and the design of the scenes: a fielding of the field.

Translators

In the book *Translating organizational change* (Czarniawska & Sevón 1996) there is reference to *translation* as an important concept in offering a localized understanding of the way institutions spread (as opposed to the idea of diffusion). Although the main references are to Actor Network Theory (which has even been called a Sociology of Translation), the use of *translation* in institutional theory has never had quite the same consequences as in ANT. The etymological meaning, 'carrying across', can be said to emphasize this sense of the word, as ANT's relational ontology considers both the context of each party's cognition and their relationship, while also making sense of the subject/object communicated. The translation is the creation and change of a relationship.

Translation in institutional theory has in general not been constructivist, but rather has worked with social constructionism (Scheuer 2006). The field has remained stable with little or no effect on relations between fielded actors. The most common use of 'translator' is not categorized as such in this paper, but as 'mediator'. Instead I choose to use the idea of translation expressed in Czarniawska & Joerges (1996) to categorize *translators* here, which entails a re-embedding of global ideas in 'translocal' space as localized relationships are developed. It is a version close to ANT, although with greater field stability. In the theatrical analogy, the back stage is not in constant negotiation with the front stage, but it is present on the front stage in the form of scripts that can be improvised according to situational order.

In the SAGE handbook, Hardy & Maguire (2008) consider the translators 'active interpreters of practices whose meaning is, as a result, negotiated in ongoing, complex processes'. The ideas of negotiation and complexity tie in with relations between field members where, for example, a form of best practice implementation of 'predominant practices' emerges (Wooten & Hoffman 2008).

Owen-Smith & Powell (2008) discuss the concept of networks as logics of action where stable fields are formed and upheld in particular networks of actors, thereby forming a localized institutional mix. These networks develop the interaction of heterogeneous actors (individual as well as organizational) in various ways, for example with the development of local traditions and identities. Such developments will eventually have implications for more extended (less local) fields.

Entrepreneurs

The idea of embedded agency has in recent years mainly been discussed with regard to *institutional entrepreneurship*. The literature on institutional entrepreneurs, however, is extensive and shows great variation. A definition of *entrepreneur* is given in Hardy & Maguire (2008) as 'those actors to whom the responsibility for new or changed institutions is attributed'. This attributive definition can be complemented by the idea of an actor-centric narrative that focuses on the 'activities of actors who have an interest in particular institutional arrangements and who leverage resources to create new institutions or to transform existing ones' (cited from a book Hardy co-wrote in 2004).

There are two basic versions of entrepreneurship united in a broader perception of 'institutional agency' (Lawrence 2008). One considers initiative and change within field stability, but complicates other dimensions such as power relations and framing (Khan, Munir et al. 2007) or temporal processes (Buhr 2008). This type of entrepreneur acts on a set stage where the end has already occurred and all scripts, props and actors are involved in a performance of institutional changes. The study of an institutional entrepreneur consists of determining who can be considered an entrepreneur and the ways in which he or she acted in order to be so defined. This type of entrepreneur is identified at the end of the play as the emergent agent that pushed the storyline along. The final act may still be a surprise with unintended consequences of activities due to the complexity of many entrepreneurs and the many institutional logics involved.

The other version of entrepreneurship broadens the perspective of agency beyond institutional constraints, for example in terms of embedded practices as part of a political struggle where the desire for change is expressed and opposed. Lounsbury & Crumley (2007) write that 'less strategic efforts' to change practices can be seen as 'fundamentally constituted, but not deter-

mined, by institutional rules and beliefs that are embedded in those existing practices'. This raises the level of abstraction to 'broader cultural frameworks', thus connecting changes in practices to the complexities of how culture forms and changes.

Although acting within situational logics, this type of entrepreneur can also be found in discussion of social movement theory. Social movements are movements that oppose existing institutions and that promote an explicit change in institutions (or as Schneiberg & Lounsbury (2008) put it, 'self-conscious mobilization around alternatives').

Mediators

Perceiving actors as mediators means combining a self-interest agenda with the diffusion of ideas that influence institutions at a local level. This gives the actor the role to attribute intention and causality, as well as enact a process of diffusion. For example, the term 'carriers' has, according to Sahlin & Wedlin (2008), two definitions. One common definition is that 'carriers' have a passive function of simply facilitating the spread of ideas and practices. The other is in accordance with a criterion of intervention in sequences of an institutionalized pattern of social behaviour. The perception of legitimacy is strong in this respect, because regardless of whether the mediator is a passive carrier or acts through intervention, the focus is on enacting institutions and institutional change in local settings.

As discussed above, many of the actions described as translating fall under this idea of mediating. Meyer (2008) writes of modifications of meaning between originating and adopting contexts, while Zilber (2008) perceives space for mediation (translation) in the possible distance between the source of an institution and the imitating organization.

Sahlin & Wedlin (2008) explain the nature of what is transferred not as an idea or a practice, but rather as 'accounts and materializations of a certain idea or practice'. In their discussion of standards and templates, there is an allusion to an actant/actor relation of intervention. A standard forms a way of doing things that is difficult to resist as it becomes part of the logic of the field, and similarly, a template makes compliance difficult to avoid.

In legitimacy studies, although Deephouse & Suchman (2008) focus on the professional group as a powerful actor that will act in its own self-interest in terms of regulation and standards, they also touch on the cognitive and cultural side of institutions through social influence and communication in seeking legitimacy that goes beyond mimetic and regulative compliance.

Change agents

The term *change agent* does not really have a place in institutional theory, yet it is a term that fits many of the descriptions of the actors striving to

change some aspect of organizations, but not to change institutions *per se*. Hardy & Maguire (2008) describe this perception of a duality of action where intentions to act are based on a micro-level of incentives and motivations, yet where acting affects institutions. This is a process-centric narrative that refutes a simplistic intention-action relation of agency and structural change.

The situation of the actor within conflicting institutional logics is an example of this, as there is no simple assessment of an institutional environment that is enacted and can be changed. The actor might not perceive incoherence, but acts according to a subjective cognition that does not necessarily match that of other actors in the same field. There is a freedom from structure because of a fragmented and contradictory institutional logic (Thornton & Ocasio 2008). Djelic & Quack (2008) discuss the infusion of transnational perspectives in institutionalism as a way to 'highlight and look for the degrees of freedom that economic actors may enjoy within a given institutional framework'. Actions could be based in, as well as lead to, alternative and contradictory institutions. The actions thus initiate and drive processes of institutional change without a grand plan of institutionalism.

THE CLOSING CURTAIN

Curtain Call

The translators and entrepreneurs have descended to the front stage of embedded agency from more abstract institutional ideas, as have the mediators and change agents. As they take their curtain calls, it is relevant to ask: what is the importance of the actor in organizational institutionalism? Quite clearly, the stage of embedded agency is not that of the cultural dope or the autonomous rational man. It is a stage upon which the play is enacted according to certain logics, which despite a lack of physical signs or tells is possible to understand according to the way and place where it plays out. As Erving Goffman says, the situational meets the situated as the back stage and front stage evolve in relation to each other. Some organizational institutionalists feel there is no reason to consider this construction of performance (the absence or the nominal inclusion of the actor), while others feel there should be more recognition for the processes that change the situational and the back stage (the relational perspective).

The majority of writings within this sociological institutionalism, though, find a stability of expectation that offers strength to the performance. Palmer, Biggart et al. (2008) ask rhetorically, 'How much further *should* the new institutionalism go?' as a criticism of what they understand as the non-compatible relation between new institutional theory and other modes of theorizing that are being explored by institutional theorists. Their opinion that their own field of study should be developed on its own merits is in opposition with

others' ideas of broadening, widening and changing the field of theory, and offers a belief that new insights can be found from within the present strong position. This perspective is echoed in the section of the SAGE handbook called 'Interfaces.' Although many of these chapters only nominally deal with the actor and matters of agency, there are recurrent discussions on the strengths of institutional theory that offer mutual gains in alignment with other theoretical directions or styles, whether it be in terms of organizational economics (Roberts 2008), population ecology (Haveman and David 2008) or narrative techniques and methods (Czarniawska 2008).

Epilogue

The actor standing on a stage with props and a setting performs. As an audience we understand the situation, we understand the role, and sometimes we actually know the scripts. We, the audience, enjoy seeing the same dramas in different plays. Sometimes they are too similar for our liking, and sometimes they are too different. Sometimes both newly written plays and old classics surprise us. Sometimes they do not.

Not everyone wants to see innovative actors in experimental theatre. Actually, it is likely that very few people do. People like coming to a theatre and being presented with a complete production. They can recognize features in storylines and in the way the roles are played out, and admire the skill of those who built the production from assorted elements. The function of the theatre is not always to push at the extremes, but often to present ideas in a familiar setting.

The actor of and in social life is involved in the setting of a stage and enactment of drama in everyday life. The audience's appreciation of what is on the front stage is also an exercise in sense-making. The fewer signs and tells there are, the greater the confusion will be in the delineation between back and front stages, and the more attention will be directed to the playing out of the performance (the situational) rather than to the ideas of the performance (the situated).

In this sense, the actors of organizational institutionalism celebrate the possibility of making sense of contexts. Organizational institutionalists are able to use other theories of social science in order to strengthen their findings and arguments as institutional theory offers a firm ground to build on. Institutional analysis must be based on and within fields that make sense to those identified as field members. The role of the actor as translator, entrepreneur, mediator or change agent depends on what story/play the institutional theorists/writers/producers want to perform, and to which audience. I concur with the opinion of Palmer, Biggart et al. (2008) that developing institutional theory, for example, beyond the situated and situational studies of embedded agency results in something that is no longer institutional theory.

Embedded agency is not a problem of institutional theory. Embedded agency is the strength of organizational institutionalism.

To conclude with an answer as to what the actor is in organizational institutionalism within the perception of embedded agency: the actor is a cast member of a performance that offers ideas to the audience and is understood in accordance with signs and tells in the performance. The proof is in the play, as either the story-lined argument wins over the directed audience or ... it does not.

NOTES

- 1 Discussed in Powell & DiMaggio 1991, yet still ambiguous due to their (unexplained) use of variations of the 'neo' and 'new' prefixes. The connection between the 1991 book and the SAGE handbook has been made through extensive references of the introduction chapter and, in particular, the inclusion of Meyer & Rowan 1977 and DiMaggio & Powell 1983 (although the latter were slightly edited for the 1991 publication). These two papers are referenced by almost every contribution in the SAGE handbook.
- 2 Arguably any research that is popular will be heavily criticized.
- 3 This quotation from Archimedes ('Give me a place to stand and I will raise the earth') is paraphrased in Latour (1983) as 'Give me a laboratory and I will move the world', an early paper on the work of Pasteur.

REFERENCES

- Barley, S.R. (2008). Coalface Institutionalism. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Boxenbaum, E. and S. Jonsson (2008). Isomorphism, Diffusion and Decoupling. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Buhr, K. (2008). *Bringing aviation into the EU emissions trading scheme: institutional entrepreneurship at windows of opportunity*. Uppsala: Företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Burke, K. (1969). *A grammar of motives*. Berkeley, Calif.: Univ. of California Press.
- Cooper, D.J., M. Ezzamel, et al. (2008). Examining 'Institutionalization': A Critical Theoretic Perspective. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Czarniawska, B. (2008). How to Misuse Institutions and Get Away with It: Some Reflections on Institutional Theory(ies). In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.

- Czarniawska, B. and B. Joerges (1996). Travels of ideas. In: B. Czarniawska and G. Sevón: *Translating organizational change*. Berlin: de Gruyter: xii, 284 s.
- Czarniawska, B. and G. Sevón (1996). *Translating organizational change*. Berlin: de Gruyter.
- Deephouse, D. L. and M. Suchman (2008). Legitimacy in Organizational Institutionalism. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- DiMaggio, P.J. and W.W. Powell (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review* 48(2):147–160.
- DiMaggio, P.J. and W.W. Powell (1991). Introduction. In: W.W. Powell and P.J. DiMaggio: *The new institutionalism in organizational analysis*. Chicago: University of Chicago Press: vii, 478 s.
- Djelic, M.-L. and S. Quack (2008). Institutions and Transnationalization. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Emirbayer, M. and A. Mische (1998). What is Agency? *American Journal of Sociology* 103(4):962.
- Garud, R., C. Hardy, et al. (2007). Institutional Entrepreneurship as Embedded Agency: An Introduction to the Special Issue. *Organization Studies* (01708406) 28(7):957–969.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. New York: Doubleday.
- Goffman, E. (1983). The Interaction Order. *American Sociological Review* 48(1):1–17.
- Granovetter, M. (1985). Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness. *The American Journal of Sociology* 91(3):481–510.
- Greenwood, R., C. Oliver, et al. (2008). Introduction. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Hardy, C. and S. Maguire (2008). Institutional Entrepreneurship. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Haveman, H.A. and R.J. David (2008). Ecologists and Institutionalists: Friends or Foes? In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Hernes, T. (2008). *Understanding organization as process: theory for a tangled world*. London: New York: Routledge.
- Holm, P. (1995). The Dynamics of Institutionalization: Transformation Processes in Norwegian Fisheries. *Administrative Science Quarterly* 40(3):398–422.

- Jaffee, D. (2001). *Organization theory: tension and change*. Boston: McGraw Hill.
- Johansson, R. (2002). *Nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen: en skolbildnings uppkomst, spridning och utveckling*. Lund, Studentlitteratur.
- Khan, F.R., K.A. Munir, et al. (2007). A Dark Side of Institutional Entrepreneurship: Soccer Balls, Child Labour and Postcolonial Impoverishment. *Organization Studies* (01708406) 28(7):1055–1077.
- Krippner, G.R. and A.S. Alvarez (2007). Embeddedness and the Intellectual Projects of Economic Sociology. *Annual Review of Sociology* 33(1):219–240.
- Lawrence, T. B. (2008). Power, Institutions and Organizations. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Llewellyn, S. (2007). Introducing the Agents. *Organization Studies* (01708406) 28(2):133–153.
- Lounsbury, M. and E.T. Crumley (2007). New Practice Creation: An Institutional Perspective on Innovation. *Organization Studies* (01708406) 28(7):993–1012.
- Meyer, J.W. and R.L. Jepperson (2000). The ‘Actors’ of Modern Society: The Cultural Construction of Social Agency. *Sociological Theory* 18(1):100–120.
- Meyer, R.E. (2008). New Sociology of Knowledge: Historical Legacy and Contributions to Current Debates in Institutional Research. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Oliver, C. (1992). The Antecedents of Deinstitutionalization. *Organization Studies* (Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.) 13(4): 563.
- Owen-Smith, J. and W.W. Powell (2008). Networks and Institutions. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Palmer, D., N. Biggart, et al. (2008). Is the New Institutionalism a Theory? In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Powell, W.W. and J.A. Colyvas (2008). Microfoundations of Institutional Theory. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Powell, W.W. and P.J. DiMaggio (1991). *The new institutionalism in organizational analysis*. Chicago, University of Chicago Press.
- Roberts, P.W. (2008). Charting Progress at the Nexus of Institutional Theory and Economics. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.

- Sahlin-Andersson, K. (1989). *Oklarhetens strategi: organiserings av projektsamarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Sahlin, K. and L. Wedlin (2008). Circulating Ideas: Imitation, Translation and Editing. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Scheuer, J.D. (2006). Om oversættelse af oversættelsebegrebet – En analyse af de skandinaviske ny-institutionalistes oversættelse af oversættelsebegrebet. *Nordiske Organisationsstudier* 8 2006(4).
- Schneiberg, M. and M. Lounsbury (2008). Social Movements and Institutional Analysis. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Seo, M.-G. and W.E.D. Creed (2002). Institutional Contradictions, Praxis, and Institutional Change: A Dialectical Perspective. *Academy of Management Review* 27(2): 222–247.
- Thornton, P.H. and W. Ocasio (2008). Institutional Logics. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Washington, M., K.B. Boal, et al. (2008). Institutional Leadership: Past, Present, and Future. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Wedlin, L. (2006). *Ranking business schools: forming fields, identities, and boundaries in international management education*. Cheltenham; Northampton, Mass.: Edward Elgar.
- Wooten, M. and A.J. Hoffman (2008). Organizational Fields: Past, Present and Future. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.
- Zilber, T.B. (2008). The Work of Meanings in Institutional Processes and Thinking. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby: *The SAGE handbook of organizational institutionalism*. London: SAGE.

ABSTRACT

The actor is found both in the theatre and in the study of ‘the social’. In the sociological study of institutions and organizations (recently named *organizational institutionalism*) the actor has been considered according to the paradox of embedded agency, suffering the incompatibility of structure and agency. This article focuses on the constitution of the *field* and its stability in embeddedness. Through the study of writings within organizational institutionalism, a number of perceptions of the actor emerge. Using the idea of the avatar, Erving Goffman’s ideas on interaction and performance, and an internal theoretical distinction between similarity and variation, four avatars of embedded agency are identified in a clarification of distinctions between

types of actors. The conclusion is that with a theoretically stringent use of *mediator*, *translator*, *change agent* and *entrepreneur*, the concept of embedded agency is not a problem or weakness, but rather the strength of organizational institutionalism.

ABSTRAKT

Aktören finns såväl i teatern som i studiet av det sociala. Den uppfattade paradoxen i det oförenliga mötet av strukturell påverkan och handlingsfrihet har präglat mycket av den sociologiska institutionella teorins diskurs om organisationer. Med fokus på fältets konstitution och dess inbäddade stabilitet studeras de bilder av aktören som framträder ur det som producerats inom diskursen. Med hjälp av idén om avatarer, Erving Goffman's idéer om interaktion och föreställning samt den institutionella teorins distinktion mellan processer mot likhet och mot variation; identifieras 4 avatarer som uppbär aktörsbegreppet inom organisatorisk institutionalism. Slutsatserna är att med en teoretisk stringent användning av *förmedlare*, *översättare*, *förändringsagenter* och *entreprenörer* blir inte det inbäddade aktörskapet ett problem eller svaghet för organisatorisk institutionalism, utan tvärt om, det blir dess styrka.

Ravi Dar är doktorand på Företagsekonomiska Institutionen på Uppsala Universitet. Hans forskningsprojekt behandlar diskurser och 'practice' som utvecklas tillsammans med och ger mening åt teknologiska informationssystem. Projektet är finansierat av Forskarskolan Management & IT.

Framtiden för nyinstitutionalism och ANT Gemensamma frågor och nyinstitutionell kolonialism

A future in common?

Common Questions in Neo-Institutional and Actor-Network Theory

LIV FRIES

Nyckelord: Actor Network Theory, nyinstitutionell teori, metodologisk holism, metodologisk individualism, premisser, stabilitet, förändring

Keywords: Actor Network Theory, Methodologic holism, methodologic individualism, premises, stability, change

INLEDNING

Nyinstitutionell teori har under de senaste decennierna gått ifrån att vara en ny, kontroversiell teori till vara en mycket använd och relativt okontroversiell teori. Samtidigt som nyinstitutionell teori blir mer etablerad, tycks inlåningen från en annan teoribildning, aktör-nätverksteori, öka. Aktör-nätverksteori och teknik och vetenskapsstudier i allmänhet har både i dag och tidigare inspirerat nyinstitutionell teori (eg. Czarniawska & Joerges, 1996; Fernler & Helgesson, 2006; Holm, 2001). I denna artikel ställs frågan om vad som gör att den tidigare så kognitivt och kulturellt inriktade nyinstitutionella teoribildningen vänder sig till teknik- och vetenskapsstudier (i form av bland annat aktör-nätverksteori, ANT). Jag kommer att visa vilken slående likhet det finns mellan frågeställningarna inom nyinstitutionalismen och ANT, medan skillnaderna framförallt kan härledas till det metodologiska planet och till vissa kritiska grundantaganden. Inom båda teoribildningarna är brytningen mellan mikro och makro: mellan aktör och struktur en central problematik. Intressant nog, står båda teoribildningarna här inför frågeställningar som den andra teorins analytiska begrepp på sätt och vis bättre kan förhålla sig till.

I artikeln kommer jag också att visa hur denna problematik förhåller sig till klassikerna inom sociologin, och hur det i själva verket rör sig om en gammal strid som ännu inte fått sin lösning. Detta leder mig slutligen till ett inlägg i detta temanummers fråga kring nyinstitutionalismen roll inom organisationsteori: I diskussioner om nyinstitutionalismen idag uttrycks ofta ambitioner att expandera teoribildningen – att bygga in mikroperspektiv, maktperspektiv, eller att överhuvudtaget göra nyinstitutionell teori till en allomfattande teori. I denna artikel vill jag visa att denna ambition i så fall kräver att man går tillbaka till de grundläggande frågor som aktualiseras i friktionen mot ANT, samt att begreppet institution måste definieras tydligare såsom antingen ett teoretiskt, analytiskt begrepp, eller såsom en fakticitet som kan undersökas empiriskt.

SAMMA FRÅGOR – OLIKA PREMISSER

Det är välkänt att nyinstitutionell teori, och då speciellt skandinavisk nyinstitutionell teori har lånat från ANT, nämligen i det nu så etablerade begreppet översättning, som Czarniawska först introducerade (Czarniawska & Joerges, 1996; Damm Scheuer, 2006). Eftersom lånet rör ett begrepp, är det lätt att tro att det enbart är just ett ord som lånats in, när det i själva verket vänder på förhållningssättet mellan aktör och struktur på ett grundläggande sätt. Mindre känt är kanske att de två olika teoretiska inriktningarna har många beröringspunkter och kretsar kring ett flertal likartade frågeställningar. De två teoribildningarna har dock ett antal helt olika grundantaganden, vilket gjort att svaren och metoden skiljt sig åt. För att visa hur dessa likheter och skillnader manifesteras, kommer jag att redogöra för fyra olika frågeställningar (eller frågekomplex) och hur de behandlas i de två teoribildningarna. Somliga av dessa områden har redan lett till inlån av begrepp, medan andra områden skulle kunna bli föremål för fruktbara dialoger.

De fyra frågekomplexen kretsar kring för det första kring det förgivettagna, för det andra kring processen som leder till att något blir förgivettaget. Den tredje frågan handlar om ifall, och hur aktörer kan påverka det förgivettagna. Det fjärde frågekomplexet kretsar kring vad som händer när det finns flera, delvis motstridiga förgivettagna handlingsmönster eller sanningar (Se tabell 1).

FRÅGA ETT: DET FÖRGIVETTAGNA

Den första frågeställningen handlar om hur tolkningsramar, handlingar eller sanningar blir förgivettagna. Båda teoribildningarna utgår ifrån att sanning är något som blir till i interaktion mellan det sociala och det materiella. Att det blir till innebär att sanning eller det förgivettagna har att göra med spridning. För att bli sant måste det spridas.

Att just begreppet översättning på ett lyckosamt sätt inkorporerats i den skandinaviska nyinstitutionalismen hänger ihop med att frågan om spridning är central för båda skolbildningarna. Den fråga som nyinstitutionalismen är formad kring är hur organisationer kan vara så lika trots att de befinner sig i olika kulturella miljöer (Nee, 2005). Något har blivit förgivettaget, spritt och sant. Fokus på likhet: isomorfism är något som skiljer från tidigare organisationsteori, där man snarare fokuserat på olikhet mellan organisationer (se tex. Hannan & Freeman, 1977). Detta fokus inom nyinstitutionell teori har medfört ett intresse för organisatoriska fält, och hur enskilda organisationer reflekterade dessa, snarare än på organisationerna i sig (Johansson, 2002). Amerikansk nyinstitutionell forskning har framförallt legat på stora makrostudier vilka jämfört och analyserat likheter inom och mellan fält. (Även om det naturligtvis funnits en del mikrostudier, främst grundade i en kognitiv, psykologiskt inriktad mikrotradition (se exempelvis Zucker, 1977; Zucker & Darby, 1997).)

Om vi vänder oss till aktör-nätverksteori (ANT), motsvaras intresset för likhet av ett intresse för hur ett vetenskapligt faktum blir sant. Frågorna om likhet och sanning är mer besläktade än vad som först synes. ANT är en del av teknik- och vetenskapssociologin. Denna tradition bottnar i sociologers och andra samhällsvetares studier av vetenskap och teknik. ANT kommer ur en gren av teknik och vetenskapsstudier som, liksom nyinstitutionalismen, tar avstamp i ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Inom denna inriktning anses frågan om vetenskaplig sanning vara en fråga om hur något *blir* sant (Yearley, 2005). Det som utkristalliseras ur dessa studier är att lyckosam spridning gör att det blir sant. Om ett aktörsnätverk kan bildas, kommer en viss sanning att bli förgivettagen och sann. (Detta förutsätter att både människor och materiella aktörer kan värvas) (Callon, 1986; Latour, 1987). Inom en bredare grupp STS-forskare uttolkas sanningsblivandet istället som ett resultat av att olika sociala intressegrupper av olika skäl lyckas enas (medvetet eller oavsiktligt) kring en gemensam tolkning av det sanna.

Forskare förknippade med ANT brukar dock inte kalla sig sociala konstruktivister, eftersom ytterligare ett radikaliserande steg tagits: nämligen att man inte anser sig betrakta hur olika sociala intressen med olika perspektiv förhandlar om en tolkning av världen, utan att förhandlingen istället pågår mellan det materiella och människorna. Detta innebär att frågan om vad som blir sant inte är en fråga om kunskapsteori (epistemologi) och meningsskapande, utan om verklighetsblivande (ontologi) (Callon & Latour, 1992).

Även om det alltså finns kunskapsteoretiska skiljelinjer mellan ANT och nyinstitutionell teori, kvarstår att det finns ett delat intresse för hur saker blir lika/sanna. Både bland STS-forskare och ANT-forskare har dock grundantagandet varit att det är svårt att åstadkomma stabilitet – grundtillståndet är förändring och förhandling. Ett talande exempel är begreppet *closure* som

talar om hur ett samhälle *tillfälligt* enas kring en gemensam tolkning av en teknologis innehåll, utseende och funktion (Bijker, Hughes, & Pinch, 1987). Nyinstitutionell teori har tvärtom alltför ofta blivit anklagad för att vara deterministisk i sin betoning av institutionella strukturers kraft. Institutioner – det förgivettagna förklarar inom nyinstitutionell teori varför saker blir lika, medan ANT inte använder sig av institutionernas förklarande kraft, utan istället försöker förstå hur sanningen byggs upp. Med en nyinstitutionell terminologi skulle man kunna säga att inom ANT är institutionens uppkomst frågan, medan institutionen inom nyinstitutionell teori är svaret.

FRÅGA TVÅ: PROCESSEN

Nu har inte nyinstitutionell teori stannat vid observationer av likhet – tvärtom har många studier gjorts som modifierar observationen att allt är lika, och samtidigt problematiserar institutionen som förklaring. I Skandinavien har nyinstitutionell teori vidareutvecklats framförallt av företagsekonomer. Teorin användes till att börja med för att studera mikro-förhållanden, reform- och implementeringsprocesser (exv. Brunsson & Olsen, 1997) liksom stora projekt (exv. Blomquist & Jacobsson, 2002; Sahlin-Andersson, 1989). I dessa studier bekräftades att det finns gemensamma styrningsidéer, eller reformer, som får stor spridning eftersom de knyter an till dominerande föreställningar om t ex modernitet. Samtidigt såg forskare att anpassning till institutionella föreställningar inte bara innebar likriktning, utan att det i imitationen fanns inslag av förändring. Det var i detta sammanhang som ANT begreppet *översättning*, lånades in av Czarniawska och Sevón (1996). Ett inlån som sedan utökats och förändrats.

Översättningsbegreppet inom ANT syftar på hur idéer förändras när en aktör värvar en annan till nätverket. Idén är alltså att för att en idé ska bli sann, måste aktörer och materia på något vis värvas och koordineras. För att en viss uppfinning ska spridas, t ex en mobiltelefon, måste den fungera tekniskt (materien måste värvas), tillräckligt många måste använda den, det måste finnas infrastruktur (sändare, telefonnummer osv.) som gör den praktisk att använda. Värvandets av andra innefattar både att dessa andra uppfattar det som varande i deras intresse att förena sig med nätverket, samt att de tar till sig, översätter, det som är den gemensamma sanningen eller händelsen (Callon, 1986; Latour, 1987). Fokus här är inte på likhet, även om det ytterst är det som är resultatet, utan på hur en idé med nödvändighet förändras – översätts – när den förs vidare. För att någon eller något ska kunna värvas måste idén kanske förändras lite så att den blir aptitlig för mottagaren, samtidigt som mottagaren i någon grad förändras när hon tar till sig den nya.

I de nyinstitutionella organisationsstudierna innebär detta att en idé om t ex management, när den används i en ny organisation, samtidigt anpassas till den organisation som plockat in den (Czarniawska & Sevón, 1996).

Översättningsbegreppet är knutet till en rad andra begrepp såsom intresering och enrollering, vilka syftar på hur andra aktörer på olika vis värvas och knyts upp i nätverket. Senare har nätverksbegreppet också i allt högre grad bytts ut till *agencement* ett begrepp inspirerat av Deleuze och Guattari (2004), vilket syftar på hur individen är omgiven av både materiella och sociala aktörer, praktiker och verktyg som tillsammans skapar och begränsar förmågan till handling (Callon, 2008; Kurunmäki, 2004; Miller & O'Leary, 1994). Ett exempel på *agencement* som Callon (2008, s. 35) ger är hur styrningen av ett flygplan inte kan förstås som ett resultat av antingen pilotens agerande och intentioner eller planets teknologi, utan som ett resultat av dem båda. Exempel på sådana verktyg kan vara dataprogram eller algoritmer som innefattar en preskription om ett visst beteende, eller en tabell, ett formulär eller ett kvitto, vilka alla medger en kalkulativ agens (Callon, Méadel, & Rabeharisoa, 2002; Callon, Millo, & Muniesa, 2007). Att tala om översättning medför också att studier görs på en mellanindividuell nivå. Översättningen sker från en person/sak till en annan person/sak.

FRÅGA TRE: VEM KAN PÅVERKA – INSTITUTIONELLA ENTREPRENÖRER VS PERFORMATIVITET

Nästa korsväg där nyinstitutionell teori möter ANT är i frågor kring hur aktörer förhåller sig till dominerande institutioner – eller teorier såsom det uttrycks i ANT. Nyinstitutionell teori har, såsom redan påpekats, ibland ansetts för deterministisk. Har aktörerna bara att göra såsom institutionerna föreskriver? Och i så fall – hur uppstår institutioner, och hur kan de någonsin förändras? Nu behöver inte nyinstitutionalismen läsas såsom överdeterministisk. I själva verket är det möjligt att läsa Meyer och Rowans (1977) artikel om särkoppling såsom individers rationella försök att skydda den operativa kärnan från omgivningens krav. Detta är med denna läsning, faktiskt ett mycket starkt argument för individers möjligheter att agera och förhålla sig till institutionella och strukturella krav. En sådan läsning gör t ex (antingen t.e.x. eller t ex) Oliver (1991). Hennes tolkning av det institutionella perspektivet innebär att individer kan förhålla sig strategiskt till både institutioner och omgivning, vilket i sin tur banar väg för att studera hur individer kan förändra institutioner. Hardy och Maguire (2008) har gjort en aktuell översikt över denna litteratur om så kallade institutionella entreprenörer. Inom denna litteratur har inga tydliga, konceptuella inlån gjorts från ANT, däremot är det tydligt att man brottas med likartade frågeställningar, vilket skulle kunna möjliggöra framtida lån.

Trots att ANT på ett sätt innebär en idé om en värld utan centrum, där många aktörer på olika håll formar olika aktörer, och där ting, idéer och mycket annat skapar möjligheter och hinder för handling, har teorin kritiserats för att vara machiavellisk, en kritik som man även skulle kunna rikta

mot litteraturen om institutionella entreprenörer. Kritiker ansåg att den process som Callon och Latour beskriver tycks förutsätta en mycket intentionell och maktgalen aktör som kontrollerar hela skeendet. De Laet och Mol noterar till exempel att Latour i sin fallstudie om Pasteur »shifts Pasteur out of the centre by pointing to the networks he needs, it also suggests (or has been read as suggesting) that innovation, even if it turns out to be the work of a large army, does need a general in order to spread. This Machiavellian reading of Latour says that technologies depend on a power-seeking strategist who, given a laboratory, plots to change the world« (de Laet & Mol, 2000). Samma kritik kan naturligtvis riktas mot nyinstitutionell litteratur om entreprenörer. Fokuserar inte ett sådant begrepp i allt för hög utsträckning på en individ?

I ANT-relaterade studier har detta hanterats på två olika sätt: dels genom ett antal studier som talar om multiplicitet, vilket jag återkommer till, dels i många studier av så kallade verktyg (devices) som pekar på hur olika idéer paketeras i verktyg såsom datorprogram, algoritmer eller index (se Callon et al., 2007). Dessa verktyg medverkar till att sprida, förändra och befästa nätverk av idéer. (Idén om verktyg har delvis tillämpats av Czarniawska och Sahlin som talar om carriers – bärare. (Sahlin-Andersson & Engwall, 2002)) Begreppet marknadsverktyg har utvecklats i relation till marknader och nationalekonomi och är nära knutet till det på senare år mycket omdebatterade begreppet performativitet. På nittio-talet började teoretiker inom teknik och vetenskapsstudier att närma sig den ekonomiska vetenskapen. Frågan då var hur denna översätts i praktiken. Dessa studier gav upphov till begreppet performativitet. Det syftar på hur den ekonomiska teorin om hur aktören ska bete sig blir mer verklig när aktören dessutom har en dator till hjälp för att fatta beslut (MacKenzie, 2006).

Om vi jämför ANT och nyinstitutionell teori, kan vi alltså se att det funnits ett intresse inom nyinstitutionell teori för att studera hur individer påverkar institutioner, medan ANT haft ett intresse att studera hur en institutionaliserad idé (alltså en teori, i detta fall nationalekonomisk), påverkar individer. Eftersom ANT-studier oftast är gjorda med fokus på enskilda fall och aktörer (metodologisk individualism). Det som studeras är i båda fallen samband mellan förändringar, idéer och aktörer, fast vad som ska förklara vad varierar. ANT går från att förklara idén med individen (såsom i studier av vetenskapliga laboratorier (se Knorr Cetina, 2001) till att studera hur en idé, i detta fall en teori, implementeras och gör verkligheten mer lik teorin. Nyinstitutionell teori gör motsatt resa, från studiet av institutioners effekter (vilket är en parallell till performativitetsstudierna) till att studera individers försök att påverka institutioner.

FRÅGA FYRA: FÖRGIVETTAGNA IDÉER SOM KROCKAR

Slutligen har vi kommit fram till den fjärde korsvägen – vilket också är där de två teoribildningarna står idag. I detta fall delar de två teoribildningarna ett intresse för vad som händer när aktörer möter flera olika förgivettagna idéer – i ANT-fallet uttryckt som flera olika teorier, eller multipelt aktörskap, inom nyinstitutionell teori uttryckt som krockar mellan institutioner.

Inom nyinstitutionell teori har intresset för institutionella entreprenörer gått vidare till att undersöka vad som händer när flera institutioner finns tillgängliga. Quack (2007) beskriver till exempel hur jurister förhåller sig till en transnationell kontext, och hur olika institutionella kontexter vävs samman i en process som kännetecknas både av framväxande och institutionellt beroende. Mennicken (2009) som tidigare skrivit i en institutionell tradition närmar sig ett ANT-perspektiv när hon beskriver och teoretiserar kring hur redovisning tolkas och utförs i en rysk kontext. Även här handlar det alltså om mötet mellan flera institutioner och hur individer interagerar med dessa.

Liknande frågor har, vilket nämnts ovan, också ANT-influerade teoretiker uppehållit sig vid. Inom ANT används ofta begreppen multiplicitet, eller multipel agens. Ett centralt verk är Mols (2002) bok »The Body Multiple«. Detta är en etnografisk studie av ett sjukhus, vilken vill visa hur åderförkalkning blir till i olika praktiker – och hur åderförkalkning är olika saker i olika praktiker. Den åderförkalkning som beskrivs i laboratoriet, är inte den samma som återfinns på patientmottagningen. Hon menar att olika versioner av ett begrepp ofta samexisterar utan problem, eftersom de inte möts. Om de möts, kan detta å andra sidan få olika konsekvenser: ibland krockar de, ibland tar något över, ibland blandas de, osv.

Ett annat exempel som empiriskt ligger närmare de nyinstitutionella studierna, är diskussionen om hur marknader formas av olika teorier snarare än en. Kjellberg och Helgesson (2006) kritiserar den tidigare forskningen om nationalekonomi och marknader genom att påpeka att marknader formas av mer än en teori, till exempel marknadsföringsteori, redovisning och många andra teorikluster. (Alltså ett slags idémässig parallell till diskussionen om flera institutioner.) En tidigare studie av Law och Akrich (1996) visade på hur individer växlade sätt att agera (agency) i förhållande till situationen, och den logik som styrde denna.

Dessa frågeställningar är förhållandevis nya inom de två skolbildningarna, och det är ännu inte klart vart de kan leda. Om det i tidigare frågeställningarna ofta varit nyinstitutionell teori som lånat från ANT och inte tvärtom, är det möjligt att det här kommer att finnas utrymme för omvända inlån. Att studera hur olika teorier influerar till exempel en marknad, förutsätter förmodligen ett tidsbegrepp. Olika teorier har format marknadsutbyten under olika perioder, och har dessutom lämnat spår efter sig. Att kognitiva ramar lämnar avtryck är ett relativt okontroversiellt institutionellt påstående inom institu-

tionell teori. Det skulle kunna ses såsom inkrementalism (jfr. Lindblom, 1959) eller som stigberoende. Det är svårt att se hur man ska kunna studera samspel mellan olika idéer, marknadsverktyg etc. utan att på något sätt konceptualisera historiska beroenden. Jag har nu redogjort för fyra olika områden, eller frågor, där forskningsintresset hos nyinstitutionella och ANT-associerade teoretiker sammanfaller. Dessa sammanfattas även i tabell 1. Vad blir då slutsatsen av detta? Kan man inte bara blanda och ge när det tycks finnas så många likheter? Innan vi går vidare till att se närmare på antagandena bakom de frågeställningar jag har identifierat, låt oss för ett ögonblick blicka bakåt, på vad som från nyinstitutionellt håll kan ses som en gemensam historia.

Tabell 1 Likartade frågeställningar inom nyinstitutionell teori och aktör-nätverksteori.

Tema/fråga	Nyinstitutionell teori	Aktör-nätverksteori
1. Det förgivettagna.	Varför är allt så likt? / Det förgivettagna (Fråga om epistemologi.)	Hur blir något sant? (Fråga om ontologi.)
2. Processen mot att något blir förgivettaget.	Varför blir det lite olika ändå?	Hur sanning blir sann i ett nätverk: översättning.
3. Kan det förgivettagna påverka aktörer och tvärtom?	Institutionerna – finns de bara eller kan någon påverka dem? (Institutionellt Entreprenörskap.)	Kan idéer påverka aktörer? (Performativitet, kalkulatativ agens.)
4. Vad händer när det finns motstridiga förgivettagna mönster?	Det finns flera institutioner och flera fält. Hur påverkar det aktörerna och institutionerna?	Det finns flera idéer – hur påverkar det aktörer? (Multipel agens, multipel performativitet.)

EN GEMENSAM HISTORIA SOM INTE FÖRENAR

Fallstudier är som vi sett populärt inom såväl ANT som inom skandinavisk nyinstitutionalism. Det metodmässiga släktskapet är inte heller enbart något som funnit i Skandinavien. Förra året kom en redigerad handbok om nyinstitutionell forskning ut där flera inflytelserika forskare sammanfattar de gångna trettio åren (Greenwood, Suddaby, Sahlin, & Oliver, 2008). Här gör flera forskare försök att ta nya grepp på de underliggande sociologiska mikroteorierna, där det då återknyts till sociologisk mikroteori som även används flitigt inom teknik och vetenskapsstudier i allmänhet, och även ANT (liksom naturligtvis inom många andra delar av sociologin). ANT, och STS-studier kännetecknas såsom redan framgått av fallstudier, och ses ofta, inomdisciplinärt, som en del av »vändningen till praktiken« (Schatzki, Knorr Cetina, & Von Savigny, 2001). Texter inom »business studies« som också citerar många ANT-texter, beskriver sig också som en del av vändningen till praktiken (Araujo, Finch, & Kjellberg, forthcoming 2010). Dessutom finns ett påtalat släktskap med etnometodologin (Yearley, 2005:97). Förutom likartade fråge-

ställningar finns också ett avlägset metodologiskt släktskap. Allt verkar båd-
dat för fortsatta utbyten och inlån. Men det finns trots allt hinder på vägen,
vilket vi kommer se i genomgången av antagandena bakom de gemensamma
frågorna och metoderna, vilka jag nu kommer att gå vidare att analysera.
Slutligen kommer jag därefter att ställa detta i relation till en olöst 1800-tals
debatt och dra slutsatser om förutsättningarna för nyinstitutionell teori att
bli en stor, allomfattande teori.

GRUNDANTAGANDEN SOM HINDER OCH MÖJLIGGÖRARE

I våra två teoribildningar har jag kunnat identifiera tre grundantaganden
som skiljer sig åt: antaganden om förändring och stabilitet, antaganden om
ontologi och epistemologi, samt antaganden om det materiella.

Gemensamt för frågorna jag gått igenom ovan är att de på olika sätt berör
förändring och stabilitet. Skillnaderna mellan de två teoribildningarna hand-
lar dels om var man ska börja studera detta fenomen: i makroförhållanden
eller mikroförhållanden? Dels skiljer det sig åt om man antar att det som ska
förklaras är förändringen eller stabiliteten.

Nyinstitutionell teori är, åtminstone till sina utgångspunkter, en teori som
tar sin utgångspunkt i meso- och makroförhållanden. Det Meyer och Rowan
föreslår är ett sätt att studera institutionell förändring. De föreslår dock fram-
förallt ett studium av en viss typ av förändring: likhet. När institutioner sedan
blivit lika finns inga krafter som driver på olikhet. »Once a field becomes well
established, however, there is an inexorable push towards homogenization«
(Meyer & Rowan, 1977, s. 148). Detta leder till en viss statiskhet, trots att det
som skulle studeras var förändring.

Tabell 2 Vad teorierna antar om förändring och stabilitet samt vilken analysnivå de använder sig av.

	Nyinstitutionell teori	ANT
Modus	En tendens till determinism. Institutioner bestämmer individers agerande.	Ständig förändring – stabilitet ett undantag.
Analysnivå	Meso- och makrointeraktion mellan grupper. Mikrostudier inte helt förklarade teoretiskt.	Mikro: interaktion mellan individer och ting.

ANT antar å andra sidan att allt är stann i förändring, och har inget analytiskt
begrepp, såsom institution, för att benämna den historisk-sociala bind-
ningen. Alla centrala analytiska begrepp benämner rörelse och skapandet av
bindningar på mikronivå. På detta sätt är alltså utgångspunkterna för de två
teoribildningarna diametralt motsatta (Se tabell 2).

Detta leder, om vi tillåter en viss förenkling, till att det inom ANT blir
praktiska problem för forskaren att gå från mikro till makro. Teoretiskt är det

inte något problem, eftersom makro förklaras såsom uppbyggt av det lilla (Latour, 2005). Det är dock ändå svårt att operationalisera en studie som alltid ska börja på den minsta nivån. Hur kommer man upp till makronivån rent praktiskt? Och hur analyserar man det redan befintliga i förhållande till det framväxande utan begrepp för detta?

För en nyinstitutionell teoretiker, har det å andra sidan uppstått problem med att förklara hur ett makrofenomen som en institution, förhåller sig till mikroplanet. Därav den nytta som nyinstitutionell teori haft av ANT hittills. ANT kompletterar uppenbarligen med en mikroteori i detta avseende, som dessutom handlar om just de frågeställningar som den nyinstitutionella teoretikern är intresserad av.

Det andra grundantagandet rör ontologi och epistemologi. Jag har tidigare nämnt att ANT innebar ett avsteg från socialkonstruktivismen såtillvida att Latour och Callon poängterade att de ansåg att studiet av hur sanning blir till inte är en kunskapsteoretisk, en epistemologisk fråga, utan en ontologisk, dvs. en fråga om vad som verkligen är. De ville på så vis ta avstånd från den fenomenologiska traditionen och perspektivismen. De ansåg att verkligheten på ett fundamentalt sätt blir till i interaktionen med det sociala. En fenomenologisk ståndpunkt skulle då vara att vi bara vet vad vi har kunskap om och inte hur saker är. Detta vänder sig Callon och Latour emot.

Nyinstitutionalismen rör sig i socialkonstruktivistiska hemtrakter med starka kopplingar till fenomenologin. Ontologi och epistemologi är inte en aktuell frågeställning. När det gäller den ontologiska vändningen inom ANT, behöver inte heller detta vara ett problem för en nyinstitutionell teoretiker som vill använda sig av ANT begrepp. En nyinstitutionell forskare kan rätt och slätt läsa de ontologiska ställningstagandena i ANTs teoretiska texter som epistemologiska ställningstaganden. Detta skulle förstås reta en ANT-forskare oerhört, men inte bereda något nämnvärt problem för en forskare med en annan kunskapsteoretisk grundsyn. Däremot är det mer problematiskt för en ANT-forskare att låna in begrepp från en teoretisk tradition som har en annan ontologisk grundsyn, även om det borde vara möjligt att lära sig av konkreta studier.

Slutligen finns en tredje skillnad som inte berörts så mycket ovan. Något som uppmärksammas mycket i förhållande till ANT är den poäng som görs kring det materiella. Dels likställs djur och ting med människor när aktörer studeras, dels antas det materiella i någon mån kunna lagra det sociala eller styra sociala handlingar. Latour kallar ting för »the missing masses«. En fenomenologisk definition av aktörskap skulle otvivelaktigt innehålla att aktören kan agera intentionellt. Detta gör det svårt för en nyinstitutionell teoretiker att ta till sig ANTs aktörsbegrepp. Å andra sidan är inte detta ett problem som gäller den allmänna behandlingen av materia.

Redan Durkheim och Weber talade om att det materiella så att säga kan lagra eller påverka institutioner. Durkheim, institutionalismens fader, konstaterar rätt torrt att »Social facts, on the contrary [as opposed to psychological facts], qualify far more naturally and immediately as things. Law is embodied in codes; the currents of daily life are recorded in statistical figures and historical monuments; fashions are preserved in costumes; and taste in works or art. By their very nature they tend toward an independent existence outside the individual consciousness, which they dominate« (Durkheim, 1966 s. 30).

Så, vi har alltså två teorier med liknande frågeställningar, där attraktionen tycks ligga i att man ställer samma frågor, fast det ena är en mikro- och det andra en makroteori. Dessutom har de lite olika antaganden. Inlånet från ANT kan ses som ett tecken på att nyinstitutionell teori söker inkorporera mikroteori. Under åren har det ofta förts fram idéer om att nyinstitutionell teori borde kompletteras med en mikroteori, att nyinstitutionell teori borde växa och bli en komplett teori. I den handbok om nyinstitutionell teori som utkom är det dock intressant att notera hur till exempel Powell och Colyvas hävdar att Garfinkels, Goffmans och Weicks teorier var utgångspunkter för dem från början. När de försöker återknyta till dessa mikroteorier, skriver de dock om dessa som egna, självständiga traditioner snarare än om hur de använts, eller hur de är relevanta för nyinstitutionalismen (Powell & Colyvas, 2008). Det verkar som om något hindrar nyinstitutionell teori från att på allvar bli en mikroteori, vilket också hindrar de kolonialistiska förslagen om att teorin skulle växa och bli en grand theory. Detta leder oss osökt in på frågan, vilket också är väg till denna artikels slutsats: Kan nyinstitutionalismen bli en grand theory? Eller är nyinstitutionalismen i själva verket ett tillägg till ett annat bygge? Om man kan låna från en teori med helt andra utgångspunkter – är det inte något fel på teorin då?

SLUTSATS: TILLBAKA I EN OLÖST DEBATT: DURKHEIM VS TARDE

I denna artikel har jag hittills hävdad att nyinstitutionell teori och ANT ställer liknande frågor, men med olika utgångspunkter. Nyinstitutionell teori utgår från en mer statisk världsbild, där det som ska förklaras är förändring, medan ANT utgår från förändring och förklarar stabilitet. Nyinstitutionell teori studerar, åtminstone i sin amerikanska form, makroskeenden, medan ANT studerar mikroföreteelser och fall.

Utifrån detta går det att sluta sig till att de många gemensamma frågorna gör att det i princip finns en stor möjlighet att fortsätta dessa lån och utbyten. De två olika skolbildningarna har visserligen olika kunskapsteoretiska utgångspunkter, men detta är egentligen inte ett problem för nyinstitutionella teoretiker, eftersom de ontologiska ställningstaganden som görs, kan tolkas om till en fråga om epistemologi.

Låt oss påminna oss om en av den tidiga sociologins strider; nämligen den om vad som borde vara den metodologiska utgångspunkten. På ena sidan Durkheim och på andra sidan Tarde – ANT:s i efterhand adopterade fader.¹ Durkheim hävdade att vetenskapsmän måste skapa sig egna teoretiska begrepp, definiera dessa och beskriva dem så att vem som helst skulle kunna återfinna dem (Durkheim, 1966, s. 37). Durkheim beskriver en analytisk strategi som innebär att forskaren letar efter statistiska förekomster. Detta är per definition ett statiskt förhållningssätt, där en institution är ett analytiskt begrepp som inte växer fram, utan som *är* vid ett visst tillfälle. (Durkheim, 1966, s. 45) Institutioner är något utöver individerna, och de är begrepp konstruerade av forskaren.

Tarde å andra sidan, ansåg att sociologin bör ta sin utgångspunkt i interaktionen mellan två individer, och att imitationen är ett centralt begrepp. Han menade att all annan vetenskap (såsom man då kände den), hade blivit framgångsrik först när man börjat i det lilla, och därifrån härlett samband. »I maintain that the relation between [...] two persons is the one essential element in the social life and that it always consists, at bottom, in an imitation of one by the other« (Tarde, 1899, s. 39) Att börja i stora, analytiska begrepp leder alltför lätt, hävdade han, till att forskaren tar fasta på ytliga likheter och inte finner de inre mer basala utgångspunkterna för likhet och jämförelse (Tarde, 1899, s. 48).

Att låna in från ANT innebär alltså på sätt och vis att byta metodologisk utgångspunkt, och kanske rent av att gå från ett analytiskt institutionsbegrepp, till att ta institutionen för empiriskt grundad. En durkheimsk institution borde vara en igenkännbar, teoretisk kategori, och som sådan är det inte något som »växer fram« och förändras av institutionella entreprenörer. Att låna in från ANT blir alltså ett ifrågasättande av institution som begrepp, och av den holistiska metodologin som institutionella ansatser står för. ANT står istället för en metodologisk individualism.

Nu kan man protestera att Meyer och Rowan faktiskt tar sin utgångspunkt i Weber, och att Weber har en mer dynamisk syn på metod och institutioner. I Webers efterföljd har Berger och Luckmann (även de ofta citerade i nyinstitutionella sammanhang) också utvecklat hur människor föds in i sociala sammanhang och hur institutioner blir till genom interaktion (Berger & Luckmann, 1991). Problemet är bara att i en makrostudie följer man inte tillblivet eller förändringen på samma vis som man kan göra med hjälp av en studie av individer och praktiker. Frågan om makro och mikro innebär en förskjutning av institutionsbegreppet: studerar man ett analytiskt begrepp, eller ett empiriskt fenomen? Det som saknas här är kanske bryggan mellan dessa två. Om vi då återgår till frågan om nyinstitutionalismens framtid inom organisationsteorin: bör den kompletteras med mikroteorier, med maktanalyser och så vidare? Denna fråga uppkommer eftersom nyinstitutionalismen

på sätt och vis byter ut ett centralt begrepp när den går från makro till mikro. En typ av institutionsbegrepp byts mot ett annat. Så som jag ser det finns tre sätt att hantera detta på: Ett sätt är att helt enkelt se nyinstitutionell teori som en delmängd av socialkonstruktivistisk teori; en metod snarare än en fullständig teori, som låter forskaren se vissa saker, men inte andra. I så fall är den ett slags modell modellerad med hjälp av institutioner som weberska idealtyper. Då behövs inte andra, mer praktikorienterade teorier inkorporeras, eftersom nyinstitutionell teori då är en delmängd av en större social konstruktivistisk helhet. Andra socialkonstruktivistiska mikroteorier är så att säga en del av samma teoretiska paket, och de eventuella motsägelserna kan ses som en sidoeffekt av olika metoder.

Ett andra sätt att hantera frågan är att inkorporera mikroteorier, men då bör väl dessa utvecklas, annars finns det väl ingen anledning att återuppfinna dem? Ett tredje sätt är att problematisera själva punkten mellan mikro och makro där begreppet institution skiftar från att vara ett analytiskt begrepp till att vara ett empiriskt begrepp. Inom aktör-nätverksteori återkommer en liknande problematik. Där används begreppet agency för denna vändpunkt. Agencybegreppet syftar på samspillet mellan aktör och struktur och blir på så vis ett slags mesonivå. Att använda ett analytiskt begrepp (agency) som syftar på samspillet mellan individ och struktur, snarare än att särskilja dem i två begrepp (aktör och institution t.ex.) är ett sätt att försöka överbrygga den dialektiska uppdelningen mellan dem (se t ex Callon, 2008, s. 34). Detta sätt att undersöka denna brytpunkt kan naturligtvis kritiserars, eftersom det riskerar att bara göra struktur (institution) och aktör osynliga, snarare än att öppna upp för att analysera dem. Det är dock ett intressant försök att närma sig en mesonivå, som behandlar gränsen mellan det befintliga och det föränderliga, vilket borde kunna vara intressant även för nyinstitutionell organisationsteori.

NOTER

- 1 Latour har vid flera tillfällen utsett Tarde till sin föregångare och förebild, trots att han när han skrev till exempel *Science in Action* 1986, inte hade läst Tarde. I sin metodologiska individualism och betoning av interaktion påminner de otvivelaktigt om varandra (se Latour, 1986; Latour, 2005; Tarde, 1899).

REFERENSER

- Araujo, L., J. Finch & H. Kjellberg (Forthcoming 2010). *Reconnecting Marketing to Markets: Practice-Based Approaches*. Oxford.
- Berger, P. L. & T. Luckmann (1991). *The Social Construction of Reality. A Treatise on the Sociology of Knowledge*. London: Penguin.
- Bijker, W.E., T.P. Hughes & T.J. Pinch (Eds.). (1987). *The Social Construction of Technological Systems: New Directions in the Sociology and History of Technology* Cambridge. Mass: MIT Press.

- Blomquist, C. & B. Jacobsson (2002). *Drömmar om framtiden: beslut kring infrastruktur*. Lund: Studentlitteratur.
- Brunsson, N. & J.P. Olsen (Eds.) (1997). *The Reforming Organization*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlaget.
- Callon, M. (1986). Some Elements of a Sociology of Translation: Domestication of the Scallops and the Fishermen of St Brieuc Bay. In: J. Law (Ed.): *Power, Action and Belief: a New Sociology of Knowledge?* (pp. 196–223). London: Routledge.
- Callon, M. (2008). Economic Markets and the Rise of Interactive Agencements: From Prosthetic Agencies to Habilitated Agencies. In: T. Pinch & R. Swedberg (Eds.): *Living in a Material World – Economic Sociology Meets Science and Technology Studies*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Callon, M. & B. Latour (1992). Don't Throw the Baby Out with the Bath School! A Reply to Collins and Yearley. In: A. Pickering (Ed.): *Science as Practise and Culture* (pp. 343–368). Chicago: University of Chicago Press.
- Callon, M., C. Méadel & V. Rabeharisoa (2002). The Economy of Qualities. *Economy and Society*, 31(2), 194–217.
- Callon, M., Y. Millo & F. Muniesa (2007). *Market Devices*. Oxford: Blackwell.
- Czarniawska, B. & B. Joerges (1996). Travel of Ideas. In: B. Czarniawska & G. Sevón (Eds.): *Translating Organizational Change*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Czarniawska, B. & G. Sevón (Eds.) (1996). *Translating Organizational Change*. Berlin: de Gruyter.
- Damm Scheuer, J. (2006). Om Oversættelse af Oversættelsesbegrepet – En Analyse af de Skandinaviske Ny-institutionalistes Oversættelse af Oversættelsesbegrepet. *Nordiske Organisasjonsstudier*(4).
- de Laet, M. & A. Mol (2000). The Zimbabwe Bush Pump: Mechanics of a Fluid Technology. *Social Studies of Science*, 30(2), 225–263.
- Deleuze, G. & F. Guattari (2004). *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. London: Continuum.
- Durkheim, E. (1966). *The Rules of Sociological Method* (S. Solovay & J. Mueller, Trans. 8th ed.). New York: The Free Press.
- Fernler, K. & C.-F. Helgesson (Eds.). (2006). *Kloka regler?: kunskap i regelsamhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Greenwood, R., R. Suddaby, K. Sahlin & C. Oliver (Eds.). (2008). *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. London: Sage.
- Hannan, M.T. & J.H. Freeman (1977). The Population Ecology of Organizations. *American Journal of Sociology*, 82(5), 929–964.
- Hardy, C. & S. Maguire (2008). Institutional Entrepreneurship. In: R. Greenwood, R. Suddaby, K. Sahlin-Andersson & C. Oliver (Eds.): *The Handbook of Organizational Institutionalism*. Sage Publications.

- Holm, P. (2001). *The Invisible Revolution: The Construction of Institutional Change in the Fisheries*. Tromsø: Norwegian College of Fishery Science.
- Johansson, R. (2002). *Nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen: en skolbildnings uppkomst, spridning och utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Kjellberg, H. & C.-F. Helgesson (2006). Multiple Versions of Markets: Multiplicity and Performativity in Market Practice. *Industrial Marketing Management* 35(7), 839–855.
- Knorr Cetina, K. (2001). Laboratory Studies. The Cultural Approach to the Study of Science. In: S. Jasanoff (Ed.): *Handbook of science and technology studies* (pp. 140–166). Thousand Oaks, Calif.
- Kurunmäki, L. (2004). A Hybrid Profession – the Acquisition of Management Accounting Expertise by Medical Professionals. *Accounting, Organizations and Society* 29, 327–347.
- Latour, B. (1986). The powers of association. In: J. Law (Ed.): *Power, Action and Belief* (pp. 264–280). London: Routledge.
- Latour, B. (1987). *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Latour, B. (2005). Reassembling the social. An introduction to Actor-Network-Theory. Oxford: Oxford University Press.
- Lindblom, C. (1959). The Science of Muddling Through. *Public Administration Review*, 19(1), 79–88.
- MacKenzie, D. (2006). *An engine, not a camera: How financial models shape the market*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Mennicken, A. (2009). From Inspection to Auditing: Audit and Markets as Linked Ecologies. *Working Paper*. London: London School of Economics and Political Science. Department of Accounting and Centre for Analysis of Risk and Regulation.
- Meyer, J.W. & B. Rowan (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *The American Journal of Sociology*, Vol. 83, No. 2. (Sep., 1977), pp. 340–363, 83(2), 340–363.
- Miller, P. & T. O’Leary (1994). The Factory as a Laboratory. In: M. Power (Ed.): *Accounting and Science: Natural Inquiry and Commercial Reason* (pp. 120–151). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mol, A. (2002). *The Body Multiple: Ontology in Medical Practice*. Durham: Duke University Press.
- Nee, V. (2005). The New Institutionalisms in Economics and Sociology. In: N. J. Smelser & R. Swedberg (Eds.): *The Handbook of Economic Sociology*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Oliver, C. (1991). Strategic Responses to Institutional Processes. *The Academy of Management Review* 16(1), 145–179.

- Powell, W.W. & J.A. Colyvas (2008). Microfoundations of Institutional Theory. In: R. Greenwood, R. Suddaby, K. Sahlin-Andersson & C. Oliver (Eds.): *Handbook of Organizational Institutionalism*: Sage Publishers.
- Quack, S. (2007). Legal Professionals and Transnational Law-Making: A Case of Distributed Agency. *Organization*, 14(5), 643–666
- Sahlin-Andersson, K. (1989). *Oklarhetens strategi: organisering av projektsamarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Sahlin-Andersson, K. & L. Engwall (Eds.) (2002). *The Expansion of Management Knowledge: Carriers, Flows, and Sources*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Schatzki, T.R., K. Knorr Cetina & E. Von Savigny (Eds.) (2001). *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London, New York: Routledge.
- Tarde, G. (1899). *Social Laws. An Outline of Sociology* (H.C. Warren, Trans.). New York: The Macmillan Company.
- Yearley, S. (2005). *Making Sense of Science. Understanding the Social Study of Science*. Thousand Oaks, California: London Sage.
- Zucker, L.G. (1977). The Role of Institutionalization in Cultural Persistence. *American Sociological Review*, 42(1), 726–743.
- Zucker, L.G. & M.R. Darby (1997). Individual Action and the Demand for Institution. Star Scientists and Institutional Transformation. *American Behavioral Scientist*, 40(502–513), 502.

ABSTRAKT

I denna artikel hävdas att nyinstitutionell teori och Aktör-Nätverksteori ställer liknande frågor, men med olika utgångspunkter. I den nyinstitutionella teorin förklaras till exempel förändring, medan Aktör-Nätverksteori utgår från förändring och förklarar stabilitet. Att samma frågor på så sätt belyses från olika håll gör det lätt att förstå varför de är relevanta för varandra. Samtidigt gör de olika epistemologiska och metodologiska utgångspunkterna att inlån ibland är mer komplicerade än de först ter sig. I artikeln redogörs för de olika frågeställningarna och hur de behandlats i de två olika teorierna. Därefter analyseras vilka grundantaganden som skiljer sig åt. Utifrån detta dras slutsatser om varför det är lättare för nyinstitutionell teori att låna från Aktör-Nätverksteori än tvärtom. Ytterligare en slutsats är att inlån från Aktör-Nätverksteori innebär en förändring av institutionsbegreppet. Inom nyinstitutionell teori är institution oftast ett analytiskt begrepp, och därmed statiskt. Om forskaren använder en metodologisk individualism såsom den Aktör-Nätverksteori bygger på, är en institution, i den mån man kan tala om sådana, en empirisk realitet. En av de slutsatser som dras är att något särskilt intressant sker i brytningen mellan en metodologisk individualism (som t.ex. Aktör-Nätverksteori står för) och en metodologisk holism (vilket nyinstitutionell teori representerar). Detta motiverar en vidareutveckling av teorier

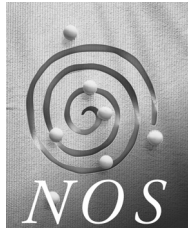
som fokuserar just på brytningen, såsom det fokus på agency som för närvarande finns inom Aktör-Nätverksteori. Dessa iakttagelser föranleder slutligen en kommentar angående de ständigt pågående diskussionerna om huruvida nyinstitutionell teori borde kompletteras med en mikro, eller en maktteori. Motfrågan blir då: är inte en teori ett slags modell för analys? Och som sådan, kan den byggas ut, utan att förlora sin förklaringskapacitet eller bli en annan modell?

ABSTRACT

In this article it is shown that neoinstitutional theory and Actor-Network-Theory ask similar questions, but on different premises. In neoinstitutional theory, change is to be explained, while stability is the enigmatic state in Actor-Network-Theory. Similar questions being differently conceptualised makes a mutual interest quite apprehensible. However, markedly different epistemological and methodological premises make borrowing from the other theory sometimes more complex than it might first appear. In the article four common questions are identified and the differences in premises are analysed. Conclusions are drawn concerning why it is easier for neoinstitutional theory to introduce concepts or calques from Actor-Network-Theory than vice versa. In addition I conclude that using concepts or larger parts of Actor-Network-Theory might entail a change in the concept of *institution*. Within institutional theory, *institution* is usually an analytic concept, and hence static. If the researcher employ methodological individualism (or concepts linked to this method) as is done within Actor-Network-Theory, an institution turns into an empiric reality. This transformation deserves some further attention, but also points at the fact that something interesting happens in the shift from one methodology to another. A further development of theories that focus on this specific shift, such as current theories on agency, can hence be anticipated.

Finally, these observations bring about reflection concerning the omnipresent question of whether neoinstitutional theory should be complemented with a micro theory or a theory of power. My question is then: is not a theory a model for analysis? And as such, can it be complemented without losing part of its capacity of explanation, or without turning into another model or theory?

Liv Fries är doktorand på Handelshögskolan i Stockholm. Hon arbetar för närvarande med en avhandling om metaorganisationers roll på marknaden.

Praksisspredning i MNC'en: et procesperspektiv på institutionelle spændinger

TOKE BJERREGAARD, MAI SKJØTT LINNEBERG OG JAKOB LAURING

Nøgleord: social proces, institutionel logik, international indstilling, MNC, diffusion

Keywords: social process, institutional logic, international setting, MNC, diffusion

INDLEDNING

En central antagelse i den tidlige nyinstitutionalisme var, at organisationer bedst forstås »udefra« ved at træde »op og ud« af dem til de organisatoriske felter og samfundssektorer, som strukturerer organisationer. Denne tilgang har imidlertid ofte ført til en afkobling af institutionelle processer fra den organisatoriske virkelighed, der kendetegner det institutionelle arbejde, der konstant foretages af organisationens aktører (Hallett & Ventresca, 2006a; Hallett & Ventresca, 2006b). Det seneste forsøg på at integrere agens i organisatorisk institutionalisme er repræsenteret ved begrebet *institutionelt arbejde* (Lawrence og Suddaby, 2006), der henviser til aktørers vedvarende aktiviteter med vedligeholdelse, omformning og opbrydning af institutioner. Begrebet er opstået fra interessen for strategisk og entreprenant agens i institutionelle organisationsstudier (DiMaggio, 1988; Oliver, 1991) og samtidig inspireret af praksisvendingen i socialteori (Bourdieu, 1977; Giddens, 1979; Lave & Wenger, 1991; Schatzki, Knorr-Cetina, & Savigny, 2001). Institutionel teori i organisationsforskning behandler de regelbaserede, normative eller kulturelt-kognitive kræfter (Scott & Davis, 2007), som strukturerer organisations- og ledelsesformer i et givet felt; mens teorier om praksis sætter fokus på aktø-

rers socialt situerede aktiviteter (Lawrence & Suddaby, 2006). Ved at kombinere disse to forskningsstrømme ønsker Lawrence og Suddaby (2006) at bidrage til en konceptuel platform, der kan samle nyere og hidtil spredte teoridannelser, der fokuserer på inddragelsen af agens, og føre institutionel organisationsforskning i en ny retning. Ifølge bl.a. Lawrence og Suddaby (2006) kan integrationen af *sociologier om praksis* i organisatorisk institutionalisme således bidrage betydeligt til forståelsen af agens i institutionelle sammenhænge (2006; Lawrence, Suddaby, & Leca, Forthcoming, 2009; Leca, Batilana, & Boxenbaum, 2006; Suddaby & Greenwood, Forthcoming 2009).

Institutionelle teorier i organisationslitteraturen har således mødt kritik for at tildele handlekraft til en afgrænset gruppe magtfulde makroaktører i allerede favorable positioner samt fokusere på et afgrænset sæt af aktiviteter med at skabe, vedligeholde eller ændre institutioner. I erkendelse af, at institutionelle kræfter kræver bred og vedvarende støtte i deres virke og opretholdelse (Berger & Luckmann, 1966), er der behov for at integrere andre aktører (Powell & Colyvas, 2008). En interessant del af den nyere forskning går derfor bag om de institutionelle kræfters formelle effekt på organisationer og deres udadvendte, synlige struktur (Lawrence et al., Forthcoming, 2009; Leca et al., 2006) for at belyse, hvordan organisatorisk handling påvirker institutionelle processer i organisationer (Jarzabkowski, 2008; Leca et al., 2006; Powell & Colyvas, 2008; Suddaby, Elsbach, Greenwood, Meyer, & Zilber, 2008). I dette perspektiv anskues organisationsmedlemmers praksisser som bærere af institutionelle processer, mens realiseringen af institutionaliseret praksis i handling danner grundlaget for både reproduktion og forandring (Lounsbury & Crumley, 2007). Der er således i stigende grad et oplevet behov blandt organisationsforskere for yderligere at afdække, hvordan aktører i organisationer former de institutionelle strukturer, som guider daglig praksis (Powell & Colyvas, 2008), og hvordan de tilfører ledelsessystemer og praksisser en værdi ud over den rent tekniske nytteværdi (Greenwood, Oliver, Sahlin, & Suddaby, 2008).

Et af de områder, hvor disse overvejelser om mikroniveauet anses som relevante, er i forhold til spørgsmålet om, hvad der sker med praksisser, som overføres i MNC'er, og som spænder over forskellige erhvervssystemer og -traditioner, hvilket har betydning for bredere anlagte spørgsmål om bl.a. MNC'ers rolle i globaliseringsprocesser (Quintanilla, Susaeta, & Sánchez-Mangas, 2008). Dele af den eksisterende forskning behandler praksisdiffusion, tilegnelse og afkobling i forhold til det objektive »fit« mellem den eksterne institutionelle kontekst og en given praksis såvel som karakteren af den interne relation mellem datterselskab og hovedkvarter (Kostova & Roth, 2002). Disse bidrag har således i mindre grad belyst de underliggende sociale processer, som påvirker overførslen og institutionaliseringen af organisations- og praksisformer i MNC'er.

Nærværende papir behandler spørgsmålet om, hvordan spændinger mellem modsatrettede logikker udspringer sig over tid i en multinational virksomhed (MNC) og betydningen af lokale sociale processer i denne proces. Denne problemstilling belyses via et longitudinelt etnografisk feltstudie. Studiet viser, hvorledes forskellige grupperinger i et engelsk datterselskab »indrammer« ledelsessystemer i nationale institutionelle logikker (Goffman, 1974) i forbindelse med dets integration i en dansk multinational virksomhed og overførsel og institutionalisering af en ny praksis. En proces, hvor forskellige grupperinger i en bestræbelse på at opnå indflydelse, legitimitet og sikre organisatoriske positioner i en situation præget af nedskæringer og jobusikkerhed var med til at indpode ledelsessystemer en værdi ud over den umiddelbare, tekniske nytteværdi (Selznick, 1949). Betydningen af institutionelle logikker i en organisation og i dens forskellige afdelinger afhænger således af lokale sociale processer og forhold i den organisatoriske sammenhæng. Hvordan spændinger mellem modsatrettede institutionelle logikker i forskellige ledelsestraditioner eller erhvervssektorer opstår, intensiveres eller forsvinder i en organisation, afhænger således af de sociale processer, hvorigennem sociale grupperinger påkalder sig autoritet fra institutionelle traditioner og gør dem til et middel i deres bestræbelser på at opnå indflydelse eller sikre positioner.

TEORETISK BAGGRUND

Begrebsmæssigt kombinerer papiret teori om institutionel logik i organisatorisk institutionalisme med praksissociologi. Ifølge Scotts tre søjler kan institutioner være af regelbaseret, normativ eller kulturel-kognitiv karakter (Scott & Davis, 2007). De kan eksistere såvel på sektorniveau som på mikroniveau, hvor de vokser ud af og styrer den umiddelbare interaktion mellem mennesker i mindre grupper (Hargrave & Van de Ven, Forthcoming, 2009; Lawrence et al., Forthcoming, 2009).

Tidlig organisatorisk institutionalisme fokuserede på institutionel homogenitet inden for felter og organisationer (Scott & Davis, 2007). Institutionelle logikker inden for et felt udgør således de måder at konstruere og lede organisationer på, som er *taget for givet* (Friedland & Alford, 1991; Thornton, 2004; Thornton & Ocasio, 2008), og de henviser til specifikke middel/målforhold (Boxenbaum, 2006). De institutionelle logikker i nationale erhvervssystemer former ifølge Whitley (2007; 1991) således både ledelsesstile og forholdet mellem ledere og medarbejdere, fx hvorvidt de *taget for givet* »organisationsopskrifter«, er baseret på kollektivism eller individualisme og hierarki eller egalitarisme (Lane, 1994). Når to eller flere konfliktuerende ledelses- og organisationslogikker mødes inden for et felt eller i en interaktion, der krydser flere felter, kan refleksion og forhandling mellem ellers *taget for givet* logikker opstå, hvorved en heterodoks tilstand skabes (Bourdieu, 1977). En hete-

rodoks tilstand indebærer, at de logikker, som interaktionen er baseret på, bliver genstand for refleksion, forhandling og eventuelt konflikter (Bourdieu, 1998). Eksempler på institutionelle modsætninger kan være normer vedrørende kollektivismen over for individualisme og hierarkiske over for egalitære normer (Hargrave & Van de Ven, Forthcoming, 2009). Således kan der opstå spændinger i forbindelse med praksisser, som diffunderer inden i MNC'er, der spænder over forskellige erhvervssystemer (Quintanilla et al., 2008).

Hvor begrebet felt og dets logik i organisatorisk nyinstitutionalisme er udviklet på grundlag af Bourdieus teori (Powell, 2007), har specielt den tidlige nyinstitutionelle forskning udeladt det erfaringsmæssige og strategiske grundlag for handling (Oliver, 1991). Dette udgjorde imidlertid kernen i Bourdieus forsøg på at mediere mellem Durkheims strukturelle institutionisme og Webers opmærksomhed på aktører og deres interesser i forvaltning af symbolske systemer (Bourdieu, 1971, 1977). Set fra et praksisperspektiv opnår institutionelle organisations- og ledelseslogikker relevans, i den ustrækning de forbindes til organisationsmedlemmers interesser og bestræbelser på eksempelvis at anskaffe sig organisatorisk indflydelse og resurser. Institutionelle logikker og traditioner giver således ikke kun legitimitet i forhold til eksterne omgivelser, men kan også tjene organisationsmedlemmers positionerede strategier for at opnå indflydelse og legitimitet indadtil i fx en MNC (Kristensen & Zeitlin, 2005) og derved tilføre værdi til ledelsessystemer ud over deres umiddelbare, tekniske nytteværdi (Selznick, 1949). Deres betydning afhænger med andre ord af, hvordan de understøttes, vedligeholdes eller modificeres i organisationer i praksis.

I en situation med forskellige institutionslogikker og modsatrettede interesser i en organisation kan en dynamisk skismogenetisk proces opstå, hvor nogle aktørers forsøg på at betone og fremhæve en logik kan fremkalde et modsvar og forstærkning af dets modsætning fra aktører, som repræsenterer en anden logik (Bateson, 1972; Jarzabkowski, Matthiesen, & Van de Ven, 2008). Derved kan institutionelle spændinger eskalere eller forsvinde over tid afhængigt af deres samspil med lokalt forankrede sociale processer i en organisation. Lokale sociale processer, hvorigennem praksisformer diffunderer og institutionaliseres, kan således skabe forskellige grader af afkobling og polarisering eller »oversættelse« og tilpasning over tid (Meyer & Rowan, 1977; Sahlin-Andersson & Engwall, 2002). Disse processer har betydning for, hvorvidt systemer eller praksisser, som repræsenterer en given logik i en MNC, »internaliseres« af medarbejdere i datterselskaber eller blot overføres, dvs. hvorvidt de ansatte accepterer de underliggende meningssystemer og logikker (Quintanilla et al., 2008).

Teorier om praksis kan således hjælpe til at forbinde den »gamle« institutionalismes fokus på institutionaliseringsprocesser i sociale grupper i organisationer samt deres interesser (Barth, 1966; Gouldner, 1964; Homans, 1950;

Selznick, 1949) med den »nye« institutionalismes fokus på logikker inden for større felter eller samfundssektorer. Spændinger mellem institutionelle traditioner og logikker opstår, intensiveres og forsvinder således i et samspil med lokale sociale processer og forhold i den enkelte organisation (Bateson, 1972; Jarzabkowski et al., 2008). Derved anskues organisatorisk praksis som et omdrejningspunkt for samspillet mellem institutionelle traditioner og aktørers mere umiddelbare interesser og erfaringer. I det følgende illustrerer vi anvendeligheden af denne tilgang.

ETNOGRAFISK FELTMETODE

Nærværende papir følger argumenter i organisatorisk institutionalisme, der fremhæver nødvendigheden af at benytte en mild form for metodologisk individualisme for at opnå en bedre forståelse af aktørers rolle i institutionelle processer (Campbell, 2004). Den forskningsstrategi, der anvendes i dette papir imødekommer dette begreb om en svag metodologisk individualisme ved at benytte sig af etnografisk feltmetode. Etnografisk feltmetode fremhæves således som anvendelig i studiet af institutionelle ændringer på individuelt organisationsniveau og af endogene dynamikker (Suddaby & Greenwood, Forthcoming 2009; Zilber, 2002).

Case

Papiret er baseret på et tre måneders etnografisk feltstudie, der er foretaget i et dansk datterselskab lokaliseret i England. Da studiet blev foretaget, var virksomheden med 20.000 ansatte i mere end 20 lande en af Danmarks største (her kaldet Dan Foods). Dan Foods er nu et af Englands største mejerier, og denne vækst startede netop med opkøbet af mejerier i 1995. Efter fem års økonomiske vanskeligheder, hvor datterselskabet tabte 10 mio. engelske pund årligt, besluttede det danske hovedkvarter at intervenere i datterselskabets drift. Hovedkvarteret formulerede en strategi for overførslen af en dansk praksis til organiseringen af datterselskabet. Dette medførte, at et større antal danskere skulle udstationeres i England for at forbedre situationen – på feltarbejdstidspunktet var der 35 udsendte fra Danmark, mens der var 2.000 ansatte i datterselskabet. Med denne strategi pålagdes datterselskabet at indføre en dansk-orienteret, mere moderne og flad organisation med mindre hierarki, mere åbenhed og større bemyndigelse til den enkelte, som det blev udtrykt fra hovedkontoret. Da feltarbejdet blev påbegyndt, havde datterselskabet for første gang opnået et årligt overskud.

Deltagerobservation

Anvendelse af etnografisk metode indebærer et fokus på deltagerobservation. Gennem en længere læringsproces i den lokale sammenhæng får forskeren mulighed for at forstå den lokale sociale organisering af interaktioner. I mod-

sætning til interviews giver deltagerobservation endvidere mulighed for at registrere gruppeadfærd såsom socialisering og grænsedragende handling. Forskeren var fri til at bevæge sig rundt i virksomheden. I forbindelse med de regelmæssige ture rundt på fabrikken blev forskeren bekendt med størstedelen af organisationens medlemmer på tværs af funktion og autoritetsniveau. Alt i alt afhang graden af observation vis a vis deltagelse af den specifikke aktivitet. Fx var observation fremherskende under forretningsmøder, mens deltagelse var fremherskende i forbindelse med kantinebesøg og andre sociale sammenhænge. Ud over direkte observationer, engagerede forskeren sig i talrige samtaler med de ansatte, hvilke løbende blev noteret i en lille notesbog, der altid medbragtes.

Interview

I forbindelse med feltarbejdet blev 90 individuelle semi-strukturerede interviews gennemført, hvoraf 28 var med danskere udsendt til det engelske datterselskab. 51 af de interviewede havde ledelsesmæssigt ansvar, mens de resterende interviews blev foretaget med arbejdere og sekretærer. Interviewene med lederne blev foretaget i disses kontorer, mens arbejdere og sekretærer blev interviewet i ledige kontorer eller mødelokaler. Interviewene forløb som en åben dialog med *samtalen* som ideal (Bernard, 1995). Spørgsmålene i interviewene fulgte op på tidligere udtalelser eller observationer, hvilket bidrog til en kontinuerlig udvikling af interviewguiden (jf. Alvesson, 2003; Fontana & Frey, 1994).

RESULTATER: PRAKSISOVERFØRSEL OG INSTITUTIONELLE SPÆNDINGER

I de følgende afsnit analyseres casen, som illustrerer, hvordan betydningen af ledelsestraditioner, som repræsenterer modsatrettede institutionelle logikker, formes af lokale forhold og grupperingers strategier for intraorganisatorisk indflydelse og legitimitet. Casen er således et eksempel på, hvordan ledelsespraksisser og systemer indpodes en værdi ud over den umiddelbare, tekniske nytteværdi i forbindelse med overførsel og institutionalisering af en ledelsesopskrift i en MNC og som led i interne gruppers bestræbelser på at opnå legitimitet og indflydelse. I den proces opstår der spændinger og polarisering mellem de lokale ansatte og de udsendte danske ledere, der repræsenterer modsatrettede institutionelle logikker i mejerisektorer og nationale erhvervssystemer.

Hvad angår de institutionelle organisationslogikker i de danske og engelske mejerisektorer, beskrives den engelske virksomhed traditionelt som yderst afdelingsopdelt, horisontalt som vertikalt, hvilket indebærer, at der er klarere grænser for lederens kontra den ansattes opgaver (Lane, 1994). I danske virksomheder er det tekniske niveau for de fleste organisationsmedlemmer højt, og derfor er grænserne mellem afdelinger og mellem jobfunktioner

typisk mere udflydende. Samtidig lægges der også en større vægt på lederrollen som generalist end som tekniker, hvorfor disse har krav på autoritet grundet deres position alene snarere end deres rolle som ekspert (Lane, 1994).

Den forandringsproces, feltarbejdet fulgte, var et forsøg på at bevæge ledelsesmiljøet i datterselskabet fra at være præget af hierarki og kontrol til institutionalisering af et system, som promoverede åbenhed, samarbejde og selvstændighed. Dermed skulle en praksis, som repræsenterer en egalitær organisationslogik, der kendetegner den danske mejeritradition, overføres til datterselskabet i den britiske mejerisektor, som havde været domineret af en hierarkisk organisationslogik. Da feltarbejdet blev påbegyndt havde datterselskabet for første gang opnået et årligt overskud, men samtidig kunne en masse usikkerhed spores blandt medarbejderne grundet massefyringer.

Denne overgangssituation førte til et modsætningsforhold mellem ledere, der fulgte den nye egalitære logik, og de, der opretholdt hierarkierne. Samtidig medførte den et øget modsætningsforhold mellem virksomhedens bund og top, fordi de engelske ansatte for det første ikke modtog den øgede selvstændighed og det større ansvar med kyshånd og for det andet var skeptiske over for en topledelse, som ikke udlevede de nye institutionelle idealer om fladere organisationsstrukturer.

Overførsel og implementering af et dansk ledelsesideal **Fra hierarkisk til flad organisation**

Ledelsen havde et ønske om at tilegne sig fladere organisationsstrukturer. Systemerne for at udvikle fladere organisationsstrukturer gik godt i spænd med den mere demokratiske, egalitære organisationslogik ifølge en dansk leder:

Jeg måtte selv bygge mit eget system op, og da jeg så snakkede med vores koordinator, så viste det sig, at jeg havde nået lige så langt som mange af de andre, så det virker egentligt som et meget dansk system. Det afspejler meget, hvad vi laver i Danmark egentligt. (Dansk leder).

De udstationerede danske ledere tog hurtigt de nye ledelsessystemer til sig, fordi det tillod dem at udvikle en velkendt dansk arbejdsgang, hvor det handlede om at få »hænderne op af lommen« og bestille noget, selvom man var leder. Derved forsøgte de at etablere systemer, hvor lederen skulle fungere tæt sammen med de underordnede. De udstationerede blev generelt karakteriseret som personer, der sagde, hvad de mente, men samtidigt lyttede til deres underordnede og gav dem plads til at udvikle sig og tage ansvar. Men historien var ikke så rosenrød, som man kunne tro. Mange engelske ledere havde vanskeligt ved at acceptere den uddelegering af ansvar og kompetence, der forventedes af dem med den nye organisationspraksis. De forbandt dette med

en dansk ledelseslogik, og de ansatte på gulvet var ikke umiddelbart villige til at modtage træning eller påtage sig selvstændighed, uden at lønnen fulgte efter. De lokale ansatte var orienteret om, at den danske ledelsesform skulle implementeres, men fra at være informeret om det og hen til at forstå og agere ud fra det, var der langt. Engelske ledere havde fx svært ved at acceptere rationalet bag den danske ledelsespraksis og sågar at forstå, hvad den egentlig indebar. Som en engelsk leder udtrykte det:

In head office we have a lot of senior Danes primarily in Marketing. I would guess we have around 30 Danes all in all but they are facing 2,000 English people, and those people say – we don't understand what the Danish company culture is, and we would actually rather have an English company culture (Engelsk leder).

På den måde blev de danske ligestillingsidealer opfattet som ekstra krav. Som en engelsk leder oplevede det:

The flat structure is actually imposed on us here. We are forced into that because of the many Danish managers. Here we don't have a problem with going from one end of the pyramid to the other. In this flat organisation you are often confused of who you are working with. The problem in such a flat organisation is that you will experience more extremes both good and bad. If you have more hierarchy everything will be filtered both good and bad. You will be more protected. (Engelsk topleder).

De engelske medarbejdere oplevede således de nye systemer som værende i konflikt med de institutionaliserede rationaler for opkvalificering, hvilket afspejlede en konflikt mellem institutionelle logikker for forståelse af lederens rolle i forhold til den underordnedes rolle. For de danske ledere muliggjorde opgradering af den almene medarbejder uddelegering, og den øgede selvstændighed var med til at fremme den *ideelle* flade organisationskultur. Denne vægt på opkvalificering betød et øget ønske om, at medarbejdere skulle deltage i kurser, hvilket af de engelske medarbejdere ikke blev anset som noget positivt:

Dan Foods believes in training. But in the UK we don't have the same culture for training. It is hard to get your people to take training. They don't see it as a way of life the same way as the Danes. Danes come from a very middle society, whereas many English people tend to see things more from a class perspective. They will expect more of a confrontation. For Danes the training is just a way of life. (Engelsk leder).

Resultatet var, at den flade organisationsstruktur blev opretholdt og fremhævet, hvor de udstationerede stod for ledelsen, mens den hurtigt forsvandt på områder, der var ledet af lokale. Det virkede frustrerende for danskerne, som mente at »*englænderne ødelægger virksomheden*«. Problemstillingen kan dog også ses fra et afkoblingsperspektiv, hvor den praksis, der opleves som fungerende, vedbliver, mens virksomhedens formelle struktur som flad organisation blot eksisterer som en myte. De udstationeredes påvirkning af organisationen til at have horisontale strukturer var således forbeholdt afgrænsede områder i virksomheden:

En flad struktur, ja det er mange år siden. Men vi har skiftet ledelse mange gange siden, så det gælder jo ikke mere. Der var det flade strukturer, flade pyramider, ingen vej fra bund til top, men så kom der engelsk ledelse på, og så siger de – jamen hallo, lad også nu få de høje pyramider ind igen, så vi kan få de lagdelinger igen. Så det gjorde man jo med det samme, efter vi fik engelsk ledelse. Nu har vi de høje pyramider, hvor der er langt til beslutningerne. Man siger noget andet, men hvis man nu tager alle lagene og så lægger nye lag ind. Det giver så plads til, at der hele tiden er nogen i hierarkiet, man kan sparke til, og så får man kontrol over dem nede på gulvet. Det passer jo utroligt godt for englænderne. (Dansk leder)

Ovenstående citat illustrerer den afkobling, der er sket af virksomhedens uformelle, i stigende grad hierarkiske, strukturer fra den formelle struktur, der beskrives som værende ikke-hierarkisk og flad. Måden, hvorpå organisationens struktur *italesættes*, legitimerer datterselskabet i forhold til det danske hovedsæde, hvorimod den afkoblede *praksis* tillader medarbejderne at fungere på den måde, de finder mest legitimt og befordrende for deres evner og organisatoriske indflydelse, dvs. i langt højere grad i et overordnet-underordnet forhold og igennem hierarkiet. Således fremstår organisationens struktur legitim for en *bredere* skare, end hvad ellers ville være tilfældet (jf. Meyer & Rowan, 1991). På tidspunktet for feltarbejdet var situationen således, at mens nogle danskere i kraft af deres lederevner var i stand til at påvirke større dele af organisationen med deres mere demokratiske idealer, stod andre danskere i et kraftigt modsætningsforhold til deres engelske kolleger, som forsøgte at opretholde de hierarkiske ledelsesformer. Disse modsætningsforhold kom til at basere sig på en gensidig stereotypificering og tiltagende polarisering, hvor der i stigende grad blev fokuseret på modsætninger mellem englændere og danskere og de organisationslogikker i datterselskabet, de blev associeret med.

Fra kontrol til selvstændighed

Forsøget på at overføre et egalitært ledelsessystem krævede en anderledes holdning til ledelsen end den, de engelske ansatte ønskede. Selvom mange danskere tydeligvis var rationelle og strukturerede i deres tilgang til andre mennesker, så var der flere englændere, som havde observeret, at danskerne ikke omspandt sig selv med så mange formelle strukturer, som englænderne gjorde. Frem for at koordinere og kontrollere gennem kontinuerlig interaktion, ville de danske ledere ofte eksemplificere og havde en forventning om, at de engelske medarbejdere ville besidde en selvstændighed, således at de efterfølgende påtog sig jobbet med entusiasme og ansvarlighed. De danske ledere benyttede sig af oplæring og *empowerment* af underordnede og havde en forventning om, at de engelske medarbejdere ville arbejde på den mest rationelle måde, hvis der var så lidt formel ledelse som muligt.

I find that the Danes are different from English people in their attitude to work. They expect the employees to do exactly the job they tell them but with us that is not the case. That is why people in Denmark don't have procedures as we do. They trust people to do things. (Engelsk leder).

Samarbejdet mellem danskere og englændere var til tider konfliktfyldt. Der opstod uenighed, når den engelske arbejdstager ikke tog den vej, der syntes rationel i danskerens øjne. Disse situationer blev af de danske ledere opfattet som et signal om, at de burde udarbejde specifikke arbejdsprocedurer, således at tingene blev gjort på den rigtige måde eller den danske måde. De danske ledere ændrede derfor deres tilgang til de underordnede som en reaktion på de manglende muligheder for at anvende deres gængse ledelsesværktøjer og deres overlegne tekniske færdigheder i den engelske sammenhæng. Denne følelse af, at deres kvalifikationer ikke matchede situationen, skabte frustration og kunne til tider få dem til at miste besindelsen. Her kunne danskerne i deres frustration og mangel for forståelse for den engelske ledelsesform virke meget kontante, hvilket straks kategoriserede dem som *German Danes*, hvorefter de engelske arbejdere gik i gang med at obstruere deres procedurer. Det var især i mejerierne og de mere teknisk krævende jobs, man fandt disse *German Danes*. Englænderne forklarede den kontante ledelsesform, som *the German Danes* benyttede sig af, med at disse kun var i England i et begrænset tidsrum og derfor hurtigt skulle have skabt nogle resultater. Både danskere og englændere var overraskede over, hvordan nogle af de ellers så demokratiske danskere kunne udvikle en meget kontant ledelsesstil, når de kom til England. Disse udvikledes i en cirkel af frustrationer i et spil mellem manglende kommunikationsevner og manglende resultater, som førte til voksende spændinger mellem englændere og danskere og samtidig blev oplevet som en

voksende kløft mellem de forskellige institutionelle ledelsesrationaler, de blev associeret med. De danske udstationerede blev således endnu mere direkte i deres ledelsesform og brugte et barsk sprog. Som en engelsk leder kommenterede det: »*that pisses people off and makes them do the opposite of what they request*«. Flere engelske ledere modsatte sig således aktivt omstruktureringen af organisation. Engelske mellemledere var fx skuffede over, at de grundet de »danske« hygiejnestandarder ikke længere havde tilladelse til at bære andet end den foreskrevne uniform, hvilket fik dem til at ligne deres underordnede og derved virkede imod deres bestræbelser på at opretholde den institutionaliserede praksis om hierarkisk ledelse, som de anså som en væsentlig tradition i den engelske mejerisektor. Som et modsvar skiftede de engelske mellemledere bl.a. til slips og skjorte så snart den danske produktionsleder var ude af døren. Denne praksis kan ses som et led i den generelle afkobling, der indebærer, at den hierarkiske autoritetsstruktur og ledelsespraksis blev opretholdt i virksomheden (Scott, 1990). De danske udstationerede udøvede en direkte magt i kraft af deres ledende stillinger, og idet de talte med moderselskabets stemme. Omvendt lykkedes de engelske ledere og medarbejdere fra deres åbenbart mere underlegne positioner, at bibeholde de praksisser, der favoriserede deres evner. De engelske medarbejdere udøvede derved en mere indirekte magt.

Lokale omstændigheder og polarisering

Omstrukturering og jobusikkerhed

Der var generelt en del bekymring at spore hos de ansatte grundet den uro, der blev skabt af massefyringerne i datterselskabet. Massefyringerne skyldtes datterselskabets dårlige økonomi og presset fra et stærkt konkurrencepræget marked, hvor distributionskæden havde ændret sig de forgangne år. Det lukrative marked for leverancer af mælkeflasker var svindende, og supermarkeds-kæder var trådt ind på scenen som et dyrt mellemled. Den hårde markeds-konkurrence havde ført virksomheden ind i en turbulent periode med massefyringer og nyansættelser af eksternt personale, og en lang række forskellige grupperinger inden for datterselskabet havde hver deres ønske om, hvilken vej datterselskabet skulle bevæge sig.

Overordnede danskere og underordnede englændere

Det skabte en særlig situation, at de udstationerede danskere ikke alene arbejdede for at overføre en ny ledelseslogik, men også at de blev placeret i ledelsesfunktioner i en situation med nedskæringer og jobusikkerhed. Mange englændere var usikre på, hvilket formål moderselskabet havde med at udsende danske ledere til datterselskabet. De var bange for, at danskerne var sendt over for at udspionere og kontrollere dem, og at der måske ville komme flere, således at de mistede deres job. Som det blev udtrykt af en engelsk leder:

For me it looks like they have put Danes in all the departments. Like the entire department in Leeds you have got all the marketing people and the marketing director and you have got the finance director and the production director. You have Danes in all the key positions. I think people are afraid they have a different communication system. I am just saying what it looks like to me. (Engelsk leder).

Englænderne blev især utrygge, når danskerne snakkede sammen på dansk, fordi der måske blev snakket om dem. Derfor var der mange teorier om, at danskerne havde et udbredt uformelt kommunikationsnetværk, som gik gennem alle danskere på tværs af niveauer, funktioner og afdelinger, og som blev brugt imod dem, således at danskere på lavere niveauer sladrede til de danske direktører. De var bange for »*all the stabbing in the back*«, selv om danskerne benægtede enhver forskelsbehandling. Samtidig reflekterede de danske udsendte meget over deres egen adfærd. Dette afspejlede sig i, at de forsøgte at indrette sig således, at de kunne konstruere et argument om, at der i deres øjne ikke var forskel på englændere og danskere:

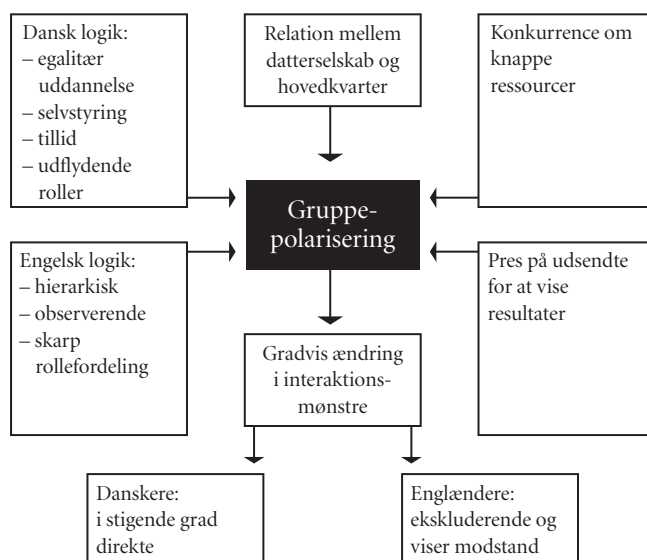
Jeg snakker ikke nær så meget med danskerne, som englænderne tror. Det er denne her konspirationsteori. Hvis du snakker med danskerne, så vil de sige, at de ser mig for lidt, og det er med vilje. Jeg gør meget ud af, at hvis jeg ser en dansk area manager, så ser jeg i hvert fald også de engelske managere i lige så lang tid. Der er ikke nogen, der kan komme og sige, at jeg har forfordelt dem. Det er fakta. Jeg har aldrig nogensinde taget en beslutning om en englænder eller en dansker ud fra noget input, jeg har fået fra danskere. (Dansk topleder).

Eller som en anden formulerede det:

Man skal også passe på, hvad man siger. Jeg skal i hvert fald ikke komme som dansker og spille smart. Det skal man bare ikke. Men der er ikke nogen problemer med at være her. De er alle sammen flinke og hjælpsomme, men de tænker altså ikke på Dan Foods som en dansk virksomhed, det er kun, når noget edb går ned, at de skal have fat i Danmark, og det irriterer dem lidt. (Dansk sekretær).

Bestræbelserne på at overføre og institutionalisere danske ledelsesopskrifter i datterselskabet førte til en tiltagende polarisering mellem de udstationerede danskere og de lokale engelske medarbejdere, som i henhold til danske ledere ikke havde evner til at tilpasse sig til den øgede selvstændighed i arbejdet og til fladere organisationsstrukturer. Begge grupper fremhævede deres egne evner og forsøgte at institutionalisere ledelsessystemer, som favoriserede dem

selv. De forskellige grupperinger af medarbejdere og ledere kæmpede således om at definere og institutionalisere forskellige spilleregler og for at opnå anerkendelse og fortolke regler og retningslinjer til at passe deres personlige præferencer (Bourdieu, 1991). I bestræbelserne på at sikre egne mål og positioner i organisationen blev forskelle mellem de institutionelle organisationslogikker, som under andre omstændigheder ville have mindre effekt på datterselskabet, fremhævet og betonet, mens ligheder gradvist blev nedtonet (se figur 1). Personer fra de to grupper kom i stigende grad til at se sig selv som i opposition til hinanden, hvilket resulterede i, at spændingen mellem gruppene voksede.

Figur 1 Neksus mellem ledelseslogikker og organisatorisk kontekst

DISKUSSION OG KONKLUSION

Formålet med nærværende papir har været at undersøge betydningen af lokale sociale processer for, hvordan institutionelle brydninger udspiller sig over tid i en organisatorisk kontekst. Feltstudiet illustrerer, hvordan aktører i forskellige afdelinger repræsenterer og fremhæver institutionelle logikker i deres bestræbelser på at føre en organisation i en bestemt retning og sikre positioner, opnå legitimitet eller indflydelse i en situation præget af jobusikkerhed og omlægninger. MNC'en konstitueres således også lokalt gennem lokale aktørers positionerede strategier for legitimitet (Kristensen & Zeitlin, 2005). De ansatte kunne fremhæve forskellige typer af modsætningsforhold: mellem danskere og englændere, mellem afdelinger styret af danskere og afde-

linger styret af englændere, mellem moder- og datterselskab, og hvad de henviser til som hierarkiske og egalitære organisationstraditioner i den engelske og danske mejerisektor. I stigende grad kom de til at se sig selv som repræsenterende modsatrettede institutionelle ledelsesidealer. En proces, hvor aktører, som søgte at institutionalisere og fremhæve bestemte ledelsesidealer, fremkaldte et modsvar blandt aktører, som fremhævede en modsatrettet organisationslogik (Bateson, 1972). Forskelle mellem institutionelle traditioner blev aktivt betonet og fremhævet, mens mulige ligheder mellem ledelseslogikker blev ignoreret. Hvordan spændingerne mellem institutionslogikker opstår, intensiveres eller forsvinder blandt forskellige afdelinger og aktørerne i dem, afhænger således af lokale sociale processer og den organisatoriske sammenhæng, de udspiller sig i.

De organisatoriske interaktioner mellem aktører, som repræsenterer forskellige logikker i en MNC, kan føre til forskellige grader af tilkobling eller afkobling (Barth, 1981; Hallett & Ventresca, 2006a) og polarisering eller »oversættelse« af strukturers underliggende meninger, mens spændinger eskalerer eller aftager over tid. Som påpeget af bl.a. Hallett og Ventresca er fra- og tilkobling ikke blot formet af eksterne institutionelle kontekster, men også af lokalt situerede interaktionsprocesser og faktorer (Hallett & Ventresca, 2006b; Powell & Colyvas, 2008).

Mens eksisterende forskning har redegjort for praksisdiffusion med hen- syn til det objektive »fit« mellem eksterne institutionelle kontekster og en given organisationsopskrift såvel som karakteren af den interne relation mellem hovedkvarter og datterselskab (Kostova & Roth, 2002), kunne fremtidige forskningsbestræbelser komplementere sådanne studier med tilgange, som er sensitive for de mikrosociale dynamikker i den lokale kontekst, som påvirker spredning, tilegnelse eller afkobling af institutionelle former. Sådanne lokale faktorer og processer kan skabe både stabilitet og frakobling af organisatoriske former såvel som tilpasning og »oversættelse« (Moore, 1978; Powell & Colyvas, 2008). Som illustreret i dette etnografiske feltstudie, medvirkede jobusikkerheden og placeringen af danskere i ledende positioner som institutionelle bærere af den overførte praksis til polariseringsprocesser, hvor forskellige grupper forsøgte at institutionalisere hver deres normer for legitim organisatorisk handling i virksomheden.

Meyer and Rowan (1977) redegør for, hvorledes organisationer afkobler praksis fra formelle strukturer for at opretholde legitimitet. Dette studie har illustreret, hvorledes de underliggende afkoblingsdynamikker virker strategisk i organisationen. Afkoblingen opstår som svar på ledelseslogikker, der ikke fremstår som legitime fra de engelske medarbejderes perspektiv. Engelske ledere arbejdede således bevidst med at omgå den danske egalitære organisationslogik ved bl.a. i »det skjulte« at opretholde hierarkier, som passede til deres ledelsesevner. Derved søgte de at sikre deres position og organisato-

riske indflydelse i en situation med jobusikkerhed. Således taler man om, at man har en dansk ledelsesstruktur, men i praksis synes mange traditionelle rutiner at bestå.

Gennem sådanne processer udfører aktører i organisationer et vedvarende arbejde med at opretholde og fremhæve institutioner gennem deres dag til dag-handlinger (Billig, 1995; Herzfeld, 1992, 1997; Lawrence & Suddaby, 2006; Powell & Colyvas, 2008), idet de indpoder ledelsessystemer og praktikker med værdi i bestræbelsen på at opnå legitimitet eller indflydelse internt i en organisation (Hirsch & Lounsbury, 1997; Selznick, 1996). Organisations-aktørers handlinger udgør derved »acts of institution« i den aktive betydning af ordet (Bourdieu & Thompson, 1991). Dette kalder på mere forskning i spillet mellem socialt-dynamiske processer i organisationer og institutionelle dynamikker, fx om hvordan bredere logikker væves sammen med aktørers positionerede strategier for legitimitet i organisationer. Særligt illustrerer studiet, hvordan institutionelle processer kræver bred og vedvarende støtte gennem organisationsmedlemmers dag til dag-praksis for at virke og reproducere (Berger & Luckmann, 1966; Bourdieu, 1977). Det institutionelle arbejde med eksempelvis at vedligeholde, overføre eller ændre institutionel praksis kan således ikke afgrænses til magtfulde aktører i særlige positioner såsom enkelte »institutionelle entreprenører« og et begrænset sæt af aktiviteter, hvorefter det institutionelle arbejde skulle formodes at være bragt til ende. Felter eksisterer på multiple niveauer, er indlejrede i hinanden og er »porøse« (Lawrence & Suddaby, 2006; Moore, 1978). Institutionelle processer kan skabe modsætninger på kryds og tværs i og uden for organisationer, som er indlejrede i mange felter (Lawrence & Suddaby, 2006; Seo & Creed, 2002). Organisationer og aktørerne i dem kan således indoptage og modificere institutionaliseret praksis for mange forskellige felter for at indfange legitimitet i eller uden for organisationen. Dette nødvendiggør metodologisk og teoretisk diversificering i specielt den internationale institutionelle organisationsforskning (Suddaby & Greenwood, Forthcoming 2009).

REFERENCER

- Alvesson, M. (2003). Beyond neopositivists, romantics, and localists: A reflexive approach to interviews in organizational research. *Academy of Management Review*, 28(1):13–33.
- Barth, F. (1966). *Models of social organization*. London: Royal Anthropological Institute.
- Barth, F. (1981). *Process and form in social life*. London: Routledge.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind* (10. pr. ed.). New York: Ballantine Books.
- Berger, P.L. & T. Luckmann 1966. *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge* (1. ed.). Garden City, N.Y.: Doubleday.

- Bernard, R. H. (1995). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. London: Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Bourdieu, P. 1971. Une interprétation de la théorie de la religion selon Max Weber. *Archives européennes de sociologie*, 12(1):3–21.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. & J.B. Thompson (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Boxenbaum, E. (2006). Lost in translation? The making of Danish diversity management. *American Behavioral Scientist*, 49(7):939–948.
- Campbell, J. (2004). *Institutional change and globalization: exploring problems in the new institutional analysis*. Princeton: Princeton University Press.
- DiMaggio, P.J. (1988). Interest and agency in institutional theory. In: L.G. Zucker (Ed.): *Institutional Patterns and Organizations: Culture and Environment*: 3–22. Cambridge (MA): Ballinger.
- Fontana, A. & J.H. Frey (1994). Interviewing: The art of the science. In: N. Denzin, & Y. Lincoln (Eds.): *Handbook of qualitative research*, 361–376. London: Sage.
- Friedland, R. & R.R. Alford (1991). Bringing society back in: Symbols, practices, and institutional contradictions. In: W.W. Powell, & P.J. DiMaggio (Eds.): *The new institutionalism in organizational analysis*, 232–263. Chicago: University of Chicago Press.
- Giddens, A. (1979). *Central problems in social theory: action, structure, and contradiction in social analysis*. Berkeley: University of California Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- Gouldner, A.W. (1964). *Patterns of Industrial Bureaucracy: Case Study of Modern Factory Administration*. Glencoe (Ill): The Free Press.
- Greenwood, R., C. Oliver, K. Sahlin & R. Suddaby (2008). Introduction. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin, & R. Suddaby (Eds.): *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, 1–46. Los Angeles, London, New Delhi: Sage.
- Hallett, T. & M.J. Ventresca (2006a). How Institutions Form: Loose Coupling as Mechanism in Gouldner's Patterns of Industrial Bureaucracy. *American Behavioral Scientist*, 49(7):908–924.
- Hallett, T. & M.J. Ventresca (2006b). Inhabited institutions: Social interactions and organizational forms in Gouldner's patterns of industrial bureaucracy. *Theory and Society*, 35:213–236.
- Hargrave, T.J., & A.H. Van de Ven, (Forthcoming 2009). Institutional work as the creative embrace of contradiction. In: T.B. Lawrence, B. Leca, & R.

- Suddaby (Eds.): *Institutional Work: Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herzfeld, M. (1992). *The Social Production of Indifference: Exploring the Symbolic Roots of Western Bureaucracy*. Chicago, London: University of Chicago Press.
- Herzfeld, M. (1997). *Cultural Intimacy. Social Poetics in the Nation-State*. London, New York: Routledge.
- Hirsch, P. M., & M. Lounsbury (1997). Ending the family quarrel: Toward a reconciliation of »old« and »new« institutionalism. *American Behavioral Scientist* 40:406–418.
- Homans, G.C. (1950). *The human group*. New York: Harcourt.
- Jarzabkowski, P. (2008). Shaping strategy as a structuration process. *Academy of Management Journal*, 51(4):621–650.
- Jarzabkowski, P., J. Matthiesen & A. Van de Ven (2008). A Process Model of Coping with Dialectical Tensions in Organizations. *Academy of Management Annual Meeting*. Anaheim (Cal.).
- Kostova, T. & K. Roth (2002). Adoption of an organizational practice by subsidiaries of multinational corporations: institutional and relational effects. *Academy of Management Journal*, 45(1):215–233.
- Kristensen, P.H. & J. Zeitlin (2005). *Local players in global games: the strategic constitution of a multinational corporation*. New York: Oxford University Press.
- Lane, C. (1994). European business systems: Britain and Germany compared. In: R. Whitley (Ed.): *European business systems*, 64–97. London: Sage Publications.
- Lave, J., & E. Wenger (1991). *Situated learning: legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- Lawrence, T.B., & R. Suddaby (2006). Institutions and Institutional Work. In: S. Clegg, C. Hardy, T. Lawrence, & W.R. Nord (Eds.): *Handbook of Organization Studies*, 215–254. London: Sage Publications.
- Lawrence, T.B., R. Suddaby & B. Leca (Eds.) (Forthcoming 2009). *Institutional Work: Actors and Agency in Institutional Studies of Organizations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leca, B., J. Battilana, & E. Boxenbaum (2006). Agency and Institutions: A Review of Institutional Entrepreneurship. *Harvard Business School Working Paper 08-096*.
- Lounsbury, M. & E.T. Crumley (2007). New Practice Creation: An Institutional Perspective on Innovation. *Organization Studies*, 28:993.
- Meyer, J.W. & B. Rowan (1977). Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 83(2):340–363.

- Moore, S.F. (1978). *Law as Process. An Anthropological Approach*. London, Henley, Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Oliver, C. (1991). Strategic Responses to Institutional Processes. *Academy of Management. The Academy of Management Review*, 16(1):145–180.
- Powell, W.W. (2007). The New Institutionalism. In: S.R. Clegg, & J.R. Bailey (Eds.): *The International Encyclopedia of Organization Studies*. London: Sage Publishers.
- Powell, W.W. & J.A. Colyvas (2008). Microfoundations of Institutional Theory. In: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin, & R. Suddaby (Eds.): *Handbook of Organizational Institutionalism*, 276–298. London: Sage Publishers.
- Quintanilla, J., L. Susaeta & R. Sánchez-Mangas (2008). The diffusion of employment practices in multinationals: »Americanness« within US MNCs in Spain? *Journal of Industrial Relations*, 50(680):680–696.
- Sahlin-Andersson, K., & L. Engwall (2002). *The Expansion of Management Knowledge*. Stanford (CA): Stanford University Press.
- Schatzki, T.R., K. Knorr-Cetina, & E. v. Savigny (2001). *The practice turn in contemporary theory*. New York: Routledge.
- Scott, J.C. (1990). *Domination and the arts of resistance: hidden transcripts*. New Haven: Yale University Press.
- Scott, W.R. & G.F. Davis (2007). *Organizations and organizing: rational, natural, and open systems perspectives* (1st ed.). Upper Saddle River, N.J.: Pearson Prentice Hall.
- Selznick, P. (1949). *TVA and the grass roots; a study in the sociology of formal organization*. Berkeley: Univ. of California Press.
- Selznick, P. (1996). Institutionalism »Old« and »New«. *Administrative Science Quarterly*, 41(2):270–277.
- Seo, M. & W. Creed (2002). Institutional contradictions, praxis and institutional change: a dialectical perspective. *Academy of Management Review*, 27:222–247.
- Suddaby, R., K. Elsbach, R. Greenwood, J. Meyer & T.B. Zilber (2008). Academy of Management Journal Special Research Forum Call for Papers: Organizations and Their Institutional Environments: Bringing Meaning, Culture, and Values Back In. *The Academy of Management Journal* 50(2).
- Suddaby, R. & R. Greenwood Forthcoming (2009). Researching Institutions and Institutional Change. In: D. Buchanan & A. Bryman (Eds.): *Handbook of Organizational Research Methods*. London: Sage.
- Thornton, P. (2004). *Markets from Culture: Institutional Logics and Organizational Decision Making in Higher Education Publishing*. Palo Alto (Cal.): Stanford.

- Thornton, P.H. & W. Ocasio (2008). Institutional Logics. In: R. Greenwood, C. Oliver, R. Suddaby & K.-S. Anderson (Eds.), *The sage handbook of organizational institutionalism*: Sage Ltd.
- Whitley, R. (2007). *Business systems and organizational capabilities: the institutional structuring of competitive competences*. Oxford, New York, N.Y.: Oxford University Press.
- Whitley, R.D. (1991). The social construction of business systems in east asia. *Organization Studies*, 12(1):1–28.
- Zilber, T.B. (2002). Institutionalization as an interplay between actions, meanings, and actors: The Case of a Rape Crisis Center in Israel. *Academy of Management Journal*, 45(1):234–255.

SAMMENDRAG

Forskning i international business fra et institutionelt perspektiv fokuserer ofte på, hvorledes institutionelle logikker påvirker interaktioner på tværs af institutionelle områder, fx når et hovedkvarter ønsker at overføre ledelsesmæssige og organisatoriske praksisser til et datterselskab. Dog har en relativ lille del af denne forskning inddraget mikroniveauet og søgt at klarlægge betydningen af den lokale, sociale og organisatoriske kontekst, hvori de institutionelle logikker mødes. Denne artikel omhandler netop dette tema. Artiklens analyser bygger på en etnografisk feltundersøgelse af koincidensen mellem to forskellige logikker for styring og ledelse i et engelsk datterselskab. Undersøgelsen viser, at aktørerne fortolker og vælger mellem en række institutionelle betydninger. Hvilken fortolkning, der opstår i en specifik interaktion, afhænger af den sociale og organisatoriske sammenhæng, og hvorledes aktøren opfatter denne. Praksisser afkobles formelle strukturer, hvilket understreger, at aktører bevarer deres position i organisationen. Desuden er virkningen af institutionelle logikker ikke stabil, som ofte antaget. Disse forhandles socialt som led i aktørens strategier for at skabe organisatorisk indflydelse og legitimitet, fx i kampe mellem grupper i en organisatorisk forandringsproces. På baggrund af den præsenterede teoretiske ramme og analysen af casen foreslår vi således, at betydningen af institutionelle logikker ikke er givet på forhånd. Den egentlige analysegenstand er således at finde i spillet mellem logikker, aktører og den sociale og organisatoriske kontekst.

ABSTRACT

A central theme of international business research concerns how institutional logics affect interactions across institutional fields, e.g. when managerial and organizational practices are transposed from headquarters to subsidiaries of MNCs. However, relatively little research has addressed how the significance of specific logics is dependent on the local, social and organ-

izational context in which they are enacted. The objective of the present paper is to address this void. Findings from an in-depth ethnographic field study of the enactment of two different logics of management in organizational practice in an English subsidiary suggest that the actors will choose among a multiplicity of institutional meanings. Which institutional interpretation that emerges in a specific interaction process depends on the social and organizational context and how the actors make sense of it. Additionally, decoupling of informal practices from formally adopted structures illustrates how actors attempt to retain their position in the organization. Moreover, the impact of institutional logics are not something objective and stable as often assumed; rather they are socially negotiated as part of the actors strategies for organizational influence and legitimacy, for example in struggles within groups in an organizational change process. Based on the presented theoretical frame of reference and findings from the case study, we propose that the significance of institutional logics is not something a priori given. The appropriate object of analysis is thus to be found in the interplay between logics, actors, social and organizational context.

Den institutionella teoribildningens begränsningar för att förstå maktförhållanden och organisationers ansvar i arbetet för en hållbar utveckling

Limitations on institutional theory for understanding power relationships and efforts to achieve sustainable development

BIRGITTA SCHWARTZ¹ OCH KARINA TILLING²

Nyckelord: Institutionell organisationsteori, miljöfrågor, socialt ansvar, CSR, miljöledningssystem, standardisering, legitimitet, makt, hållbar utveckling, kritiskt perspektiv

Key words: Institutional organisation theory, environmental issues, social responsibility, CSR, environmental management system, standardisation, legitimacy, power, sustainable development, critical perspective

ORGANISATIONSFORSKNINGENS ROLL OCH BETYDELSE FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLING

Den socialkonstruktionistiska utgångspunkten i den institutionella teorin utgör en viktig bas för att förstå hur organisationer skapar, hanterar och reagerar på förändring, i samspel med varandra. På så sätt hamnar utveckling och betydelsen av normer och värderingar i fokus. Den institutionella teorins bidrag till organisationsteorin ser vi framförallt i den empirinära teoretiseringen av studerade fenomen. Däremot kan man diskutera vilken roll forskningen bör ha utifrån den kunskap som genereras med hjälp av dessa empiriska studier. Här finns olika synsätt och den samhällsvetenskapliga forskningens uppgift har beskrivits som att »kartlägga nutiden och dess betydelse för människorna, så att de får bestämma om de vill ha det just så.» (Czarniawska, 1999, s. 66). Citatet speglar en syn där forskarens roll ses i att beskriva

och visa upp en bild av rådande omständigheter som det sedan är upp till människor i samhället att bedöma och eventuellt agera utifrån. Det är utifrån detta perspektiv därmed inte forskarens roll att utveckla alternativ eller föreslå förändringar. Flyvbjerg (2001; 2003) menar däremot att organisationsforskningen liksom samhällsvetenskapen i stort i högre utsträckning bör betona hur-frågor och frågor som vart är vi på väg och hur skulle vi vilja ha det. Alvesson (2003) hävdar från ett kritiskt teoretiskt perspektiv att organisationsforskningen bör ifrågasätta det för givet tagna, där alternativa bilder av verkligheten synliggörs, för att på så vis utmana rådande maktförhållanden.

Här ser vi en begränsning hos institutionell teori utifrån ett samhällskritiskt, politiskt och konstruktivt perspektiv på forskningens betydelse för en mer hållbar samhällsutveckling. Vi utgår från ett perspektiv på miljö och sociala frågor som varande politiska samhällsfrågor där organisationer utgör aktörer i utformningen av vad som konstrueras och samtidigt inte konstrueras som centrala frågor. Den institutionella teoribildningen är i sammanhanget användbar för att studera hur ett fenomen kan beskrivas och förstås. Samtidigt kan den institutionella teorin sägas stanna där, vilket gör att resultaten av forskningen blir svåra att använda som underlag för dialog om alternativa handlingsvägar liksom hur maktrelationer uppstår och påverkar de utvecklingsprocesser som äger rum inom och mellan organisationer. En slags paradox uppstår här; trots den empiriskt välgrundade teoribildningen som fungerar för att förstå *hur* och *varför* handling uppstår i och mellan organisationer, hamnar makt- och ideologiska perspektiv, som beskrivits som avgörande för att skapa samhällsförändring (se t.ex. Söderbaum, 2008), i skymundan. I relation till organisationsforskning om miljö- och sociala frågor blir paradoxen påtaglig. En intressant fråga blir mot denna bakgrund hur långt institutionell organisationsteori räcker för att förstå organisatorisk handling och visa på alternativa handlingar som kan bidra till samhällsförändring i relation till dessa frågor?

I artikeln diskuteras användningen av institutionell teori utifrån forskning om hantering av miljöfrågor från ett organisatoriskt perspektiv i relation till företag (Schwartz, 1997; 2006/2009) respektive statliga myndigheter (Tilling, 2008) och om socialt ansvarstagande (Schwartz och Tilling, 2009a, 2009b). Vi analyserar utifrån det empiriska underlaget, som sträcker sig från 1980-talet fram till slutet av 2000-talet, den institutionella organisationsteorins möjligheter och begränsningar för att förstå organisatorisk handling i relation till miljö- och sociala frågor. Vi för även en diskussion kring hur den institutionella organisationsteorins begränsningar kan kombineras med andra teoretiska perspektiv, såsom narrativ teori, kritisk organisationsteori respektive ekologisk ekonomi, för att fördjupa och bredda analysen.

ATT ANVÄNDA INSTITUTIONELL TEORI FÖR ATT TOLKA ORGANISATIONERS HANTERING AV MILJÖ- OCH SOCIALA ANSVARSFRÅGOR

Miljöfrågor relaterade till organisatorisk handling seglade upp på stora tillverkande företags agenda under 1980-talet då företagen kom i fokus och pekades ut som miljöförstörare och genom sin verksamhet sågs som ansvariga för uppkomsten av miljöproblem. Stor osäkerhet rådde bland företag om hur miljöfrågorna skulle hanteras samtidigt som omgivande aktörer som miljöorganisationer och media krävde omgående respons. Som ett exempel på respons utvecklades under 1990-talet ledningssystem för att hantera miljöfrågorna och få kontroll över företagens miljöpåverkan. Denna utveckling kan beskrivas och förklaras från ett institutionellt organisationsteoretiskt perspektiv som att miljöfrågor kom att kräva legitima handlingar.

Den allt större spridningen av miljöledningssystem (MLS) bland större företag kan dels ses som imitation av en populär modell, mimetisk isomorfism, dels som tvingande isomorfism (Di Maggio och Powell, 1983) där krav på MLS blir viktigare i affärsrelationer. En spridning av denna idé och tillhörande modell har skett från företag till offentliga organisationer från mitten av 1990-talet inte minst genom regeringsuppdrag till myndigheter som har givit regeringen legitimitet i rollen som kravställare men även i det egna miljöarbetet. För att beskriva denna utveckling kan institutionell teori bidra till en förståelse för organisationers samspel när nya samhällsfrågor som miljöfrågor blivit viktiga. Den institutionella teoribildningen kan således användas både för att beskriva utvecklingen inom ett organisationsfält (DiMaggio och Powell, 1983) som att beskriva vad som sker inom organisationer, d.v.s. både på makro- och mikronivå. Vi har studerat organisationers, företags respektive myndigheters, hantering av miljöfrågor både på makro- och mikronivå (Schwartz, 1997; Schwartz, 2006/2009; Tilling, 2008). Vi har även senare använt teoribildningen för att förstå Corporate Social Responsibility (CSR) i relation till utvecklingen av det standardiserade arbetssätt som nu växer fram i form av en internationell standard för socialt ansvar, ISO 26000 (Schwartz och Tilling, 2009a; 2009b). I kommande avsnitt beskriver vi användningen av institutionell teori i de olika studierna, men också de andra teoretiska perspektiv som har varit fruktbara för att ytterligare fördjupa våra analyser och diskussioner.

Hantering av miljöfrågor i företag – miljöstrategier i ett omvärldsperspektiv

I Schwartz (1997; 2006/2009) fokuseras tre företags miljöstrategier där forskningsfrågan var att förstå hur de tre företagen, Volvo, The Body Shop och Tarkett hanterade miljökrav från omvärlden och förstå varför de gjorde som de gjorde. Syftet var att förstå detta utifrån aktörernas perspektiv men även från forskarens, observatörens, perspektiv. För att analysera de tre fallstudierna grundade på intervjuer och dokumentstudier användes institutionell teori

men även annan teori med en mer narrativ ansats såsom Burkes (1945/1969) dramametafor. Burke (1945/1969) menar att det är aktörernas utsagor om motiv till handling som forskaren kan uttala sig om. Dessa utsagor inhämtades från intervjuer med olika chefer i företagen liksom studier av företagens skriftliga uttalanden i miljöfrågor.

Undersökningen var en av de första där miljöfrågorna studerades utifrån ett företagsekonomiskt perspektiv. Tidigare hade miljöfrågor framförallt varit nationalekonomernas och naturvetarnas domän men när miljöfrågorna under senare delen av 1980-talet började fokusera framförallt företagens roll väcktes även företagsekonomernas intresse för miljöfrågorna. Undersökningens frågeställningar grundades därför i att det var viktigt att förstå hur företag hanterade allt ökande miljökrav och förstå varför de svarade med olika handlingar. Här lämpade sig därför den institutionella teorin för att belysa frågeställningarna då teorin kan hjälpa till att visa hur organisationer hanterar förändring i samspel med andra organisationer. Företagens handlingar kunde förstås utifrån begrepp som legitimitet (Meyer och Rowan, 1977; Meyer och Scott, 1992; Suchman, 1995) och särkoppling (Meyer och Rowan, 1977) och samspelet mellan företaget och dess omvärld av andra organisationer kunde förstås utifrån begreppet organisationsfält (DiMaggio och Powell, 1983).

Men för att fördjupa förståelsen för varför företagen agerade som de gjorde användes Burkes (1945/1969) dramametafor då den kan visa komplexiteten när företagen skall hantera miljöfrågor. Företagen analyserades därför i varsin pjäs där aktör, handling och scen är de tre termer som enligt dramametaforens logik måste vara i konsistens med varandra för att pjäsen och dess aktörer skall vara trovärdiga. Om någon av termerna inte stämmer överens med de övriga finns en strävan i dramalogiken att nå konsistens och någon av de tre termerna måste förändras. Detta kan t.ex. ske om scenen i en akt blir miljömedveten. Då måste även aktören och dess handlingar av publiken ses och tolkas som miljömedvetna. Skulle de inte göra det leder det till nya handlingar hos aktören för att denne vill uppnå en identitet som en miljömedveten aktör. Pjäserna visar på de tre företagens strävan mot konsistens mellan termerna vilket också kan kopplas till den institutionella teorins diskussion om legitimitet.

I samspelet med sina organisationsfält blir företagen agenter i miljöinstitutionaliseringsprocessen där de med sina handlingar som svar på miljökrav dels legitimerar omvärldskraven dels är med och driver miljöfrågorna vidare i organisationsfältet. Även om de tre företagen hade olika strategier för att hantera miljökraven beroende på deras olika teknologier, företagsledare och historia fanns det något gemensamt i deras val av strategier. Företagen tycktes inte imitera andra företag s.k. isomorfism (DiMaggio och Powell, 1983) när det gällde strategival utan imiterade snarare sig själva och sina tidigare strate-

gier för att hantera omvärldskrav, vilket benämns som automorfism (Schwartz, 1997; 2006/2009). Företagen hanterade miljökraven utifrån tidigare framgångsrika strategier, Volvo hanterade kraven politiskt och hade täta kontakter med politiker och försökte minska och anpassa kraven. The Body Shop hanterade miljöfrågor och sociala frågor som en mission och drev miljöfrågorna inom sitt organisationsfält tillsammans med miljö- och människorättsorganisationer. Tarkett hanterade kraven genom produktutveckling. (Schwartz, 1997; 2006/2009). De olika strategierna växte fram i analysen med hjälp av Burkes (1945/1969) dramametafor som användes för att visa vilka termer, aktör, handling eller scen, som företagen fokuserade på i sina pjäser. Det gjorde att strategierna kunde tolkas utifrån styrfilosofier som företagen oftast använde; scenen som avgörande faktor, handling som avgörande faktor eller aktören som avgörande faktor (Czarniawska-Joerges, 1992) i sina pjäser, även om de ibland också lockades att använda någon av de andra styrfilosofierna. Detta visade på hur aktörer styr eller blir styrda inom sina organisationsfält.

På så sätt kunde makt och aktörers ideologier komma fram i Schwartz (1997) analys av aktörernas handlingar. Här blev det tydligt att Volvos strategi handlade om att företaget försökte styra politiska beslut men misslyckades gällande miljöfrågor och därför tvingades anpassa sig till scenens förändringar vilka drevs av andra aktörer. The Body Shop fokuserade på aktören och sin egen övertygelse om hur miljö- och sociala frågor skulle drivas inom organisationsfältet och påverkade därmed andra aktörer att ta ett större ansvar för dessa frågor. Tarkett fokuserade sin strategi på handling som svar på andra aktörers styrning av scenen och utvecklade nya produkter. Detta ledde i sin tur till att Tarkett styrde andra aktörer som konkurrenter vilka tvingades att följa efter Tarkett och anpassa sina produkter (tvingande isomorfism). Användningen av Burkes (1945/1969) dramametafor och Czarniawska-Joerges (1992) styrfilosofier kompletterade den institutionella teorin för att beskriva och förstå agerandet i de tre företagen utifrån deras samspel med andra aktörer i organisationsfältet och synliggöra maktperspektiv i en miljöinstitutionaliseringsprocess där få färdiga modeller för handlande fanns att tillgå. Här visade studien (Schwartz, 1997) att företag som var tidiga med att arbeta med miljöfrågorna fick lita mer på sin egen historia och använda tidigare framgångsrika strategier vid omvärldsförändringar (automorfism) samtidigt som de även utvecklade nya arbetssätt som miljöledningssystem. I en uppföljande studie av företagen (Schwartz, 2006/2009) visades dock att automorfismen fanns kvar och företagen höll kvar vid sina gamla strategier samtidigt som modeller som t.ex. miljöledningssystem alltmer etablerades under åren och anammades av allt fler företag. Här kan man alltså också se isomorfism (DiMaggio och Powell, 1983) då standardisering av miljöarbete alltmer sprids inom organisationsfältet.

I nästa avsnitt beskrivs detta senare skede i samhällets miljöinstitutionaliseringprocess där vissa modeller som miljöledningssystem alltmer har institutionaliserats bland större företag men också kommit att tas efter inom den offentliga sektorn (Tilling, 2008).

Hantering av miljöfrågor i statliga myndigheter – översättningar av företagens standardiserade miljöledningsmodell och dess konsekvenser

I Tilling (2008) studeras hur cirka 240 statliga myndigheter, genom regeringsuppdrag från 1996 och framåt, ska införa ett miljöledningssystem, en styrmodell som bygger på de fyra stegen planera, göra, kontrollera och agera. Miljöledningssystemens rationalitet härstammar ursprungligen från styrning av kvalitetsfrågor inom japansk bilindustri och ligger till grund för den internationella kvalitetsstandarden ISO 9001, som under 1990-talets mitt kom att prägla innehållet också i miljöledningssystemet ISO 14001. Att tillämpa ett miljöledningssystem, företrädesvis ISO 14001, blev vid denna tid ett sätt för de stora tillverkande företagen, som utpekats som orsaken till miljöproblem i samhället, att på ett legitimt sätt hantera miljöfrågor. Samtidigt upplevde regeringen att företagen därmed intagit ett försprång gentemot statsförvaltningen i att organisatoriskt hantera miljöfrågor. Företagens miljöledningssystem upplevdes utgöra en förebild som motiverade att företagens modell kom att imiteras i statsförvaltningen. Denna imitation av företagens arbetsmodell för att hantera miljöfrågor beskrivs i form av en översättningsprocess genom de olika stegen idé, objekt, handling och institutionalisering (Czarniawska och Joerges, 1996).

Det organisationsfält (DiMaggio och Powell, 1983) som myndigheternas miljöarbete utvecklades i över tid, påverkades inte minst av inflytandet från rationalistiska styridéer präglade av New Public Management med företaget på marknaden som förebild (Hood, 1991, 1995; Røvik, 1996, 2000; Forssell, 1999, 2002; Brunsson och Sahlin-Andersson, 2000; Forssell och Jansson, 2002; Kettl 2005) där ekonomer spelat en viktig roll i att definiera styrformerna (Hugemark, 1994; Forsell 2002; Sundström 2003). Även de interna processer som utvecklats i en enskild myndighet, Vägverket, liksom hur miljösamordnare och ledningsgrupper i olika myndigheter beskrivit miljöledningsarbetet utgör empiriskt underlag i studien. Metodmässigt har den institutionella teoribildningen fungerat väl för att beskriva hur isomorfism (DiMaggio och Powell, 1983) uppstått i organisationsfältet, vilket lett till att myndigheterna kommit att översätta den populära styrmodellen (Czarniawska och Joerges, 1996; Czarniawska och Sevón, 2005) och kommit att använda en modell utvecklad i och för tillverkande företag, för att uppnå legitimitet i sitt eget miljöarbete.

Över tid har myndigheternas miljöledningsarbete också kommit att styras av intryck från organisationsfältet, genom att samma managementkonsulter,

miljöutbildningar, utmärkelser etc. som företagen tillämpat även använts i de statliga myndigheterna. Internt har myndigheternas miljöledningsarbete även präglats av normativ isomorfism (DiMaggio och Powell, 1983) då miljöarbetet kommit att utvecklats med den befintliga ekonomistyrningen som förebild, präglad av en mät- och redovisningskultur (Power, 1997). Här har mätbarheten, i form av fokusering på indikatorer och kvantitativ redovisning, kommit att bli ett dominerande inslag, med konsekvensen att de miljöfrågor som kunnat omvandlas till mätetal givits företräde i styrningen (Tilling, 2008). Så här långt kan den institutionella teoribildningen sägas ha varit mycket fruktbar för att beskriva och förstå handlingar i den svenska statsförvaltningens miljöledningsprojekt, där en populär standardiserad managementmodell (Brunsson och Jacobsson, 2000) översatts och spridits (Czarniawska och Joerges, 1996) vilket förstärkts av förvaltningens identifikation (Sevon, 1996) med företag. Förutom analys av påverkan från organisationsfältet, imitationen av arbetssätt och de översättningsprocesser som skapat institutioner i form av vad som blivit och inte blivit miljöfrågor har särkopplingar mellan vad som kunnat sägas respektive göras med hjälp av miljöledningsmodellen identifierats. Här har särskilt möjligheten eller risken (beroende på hur man ser på det) i att använda en legitim standardiserad modell som, trots mycket mediokra resultat sett till uttalade miljömål, kunnat iakttas över tid. (Tilling, 2008).

Nyinstitutionell teori kan vara mycket behjälplig i att förstå förekomsten och betydelsen av parallella handlingar till den uttalat rationella handlingsvägen. För att förstå vad som *inte* blivit miljöfrågor och vilka alternativa handlingsvägar som skulle ha varit möjliga liksom statsförvaltningens roll i arbetet för en ekologiskt hållbar utveckling krävs däremot kompletterande teoretiska perspektiv. I sammanhanget kan de senare frågeställningarna ses som relevanta frågor från ett kritiskt samhällsvetenskapligt forskningsperspektiv vilka inte kan analyseras med hjälp av den institutionella teoribildningen. Vid diskussioner med berörda aktörer i det statliga miljöledningsprojektet kring resultaten av studien har också reaktionerna i många fall varit igenkännande i analysen av hur miljöledningsmodellen översatts. Samtidigt har frågor väckts kring hur verkligheten beskriven och analyserad utifrån det institutionella perspektivet kan tas som utgångspunkt för förändring. Ställt i relation till omvälvande samhällsfrågor som miljö- eller sociala ansvarsfrågor, som både företag och offentliga organisationer ställs inför idag, blir begränsningarna i tillämpningen av teoribildningen intressanta att belysa.

Bortom den skarpa och empirinära analysen av hur-frågor med hjälp av institutionell teori kan frågorna, likt Flyvbjergs förespråkande (2001; 2003), ställas i form av vart vi därmed är på väg och om vi vill ha det så. Här kan perspektiv från ekologisk ekonomi liksom kritisk organisationsteori användas som komplement till institutionell teoribildning för att möjliggöra en kritisk

analys av vad som konstrueras respektive, samtidigt, *inte* konstrueras som miljöfrågor. Utifrån ett kritiskt teoretiskt organisationsforskningsperspektiv kan det för givet tagna ifrågasättas och alternativa bilder av verkligheten synliggöras (Alvesson, 2003). Miljöledningsidén översattes i myndighetspraktiken och dominerande översättningar växte fram och institutionaliserades på bekostnad av alternativa tolkningar (Tilling, 2008). Miljöledningsarbetet i myndigheterna har över tid i stor utsträckning fokuserat inomorganisatoriska, kortsiktiga och mätbara aktiviteter, vilka överensstämmer med miljöledningsmodellens inneboende logik och den kontrollpraktik som utövats beträffande uppnådda resultat. Pappersförbrukning, tjänsteresor och energiförbrukning i lokaler är exempel på kvantifierbara miljöaspekter där gemensamma indikatorer för uppföljning tagits fram för myndigheterna. Samtidigt utgör dessa miljöaspekter inte de avgörande miljöaspekterna i relation till de olika myndigheternas kärnverksamhet. Tillämpningen av företagens standardiserade miljöledningsmodell har därmed fått konsekvenser för den handling som uppstått i myndigheternas arbete för en hållbar utveckling. Resultatet av miljöledningsprojektet har även blivit att miljöledningsmodellen i sig fokuserats i uppföljning och utvärdering snarare än statsförvaltningens roll och handling för en ekologiskt hållbar utveckling. En kontrasterande, alternativ, handlingsväg till tillämpningen av miljöledningsmodellen kan ses i ett aktivt främjande av dialog om möjliga handlingsvägar att nå miljömål, mellan regering, departement och myndighetsledningar. Denna dialog kring miljömål, handlingsvägar och resultat förekommer inte i nämnvärd utsträckning. Istället var det inrapportering av indikatorer utan återkoppling som utgjorde den huvudsakliga kommunikationen mellan den politiska nivån och förvaltningsnivån. (Tilling, 2008).

Förutom ett institutionellt teoretiskt perspektiv kan ett perspektiv där miljöfrågornas natur som politiska och maktrelaterade samhällsfrågor (Lundgren och Sundqvist, 2003; Söderbaum, 2008) tas som utgångspunkt för kritisk analys av organisationers miljöarbete. Vikten av en sådan kritisk analys visas i exemplet utifrån statsförvaltningens centrala roll som aktör i en ekologiskt hållbar samhällsutveckling, med ansvar för genomförandet av politiska mål i samhället. I vårt tredje exempel nedan beskriver vi hur institutionell teori kan användas för att påvisa problem med den framväxande standardiseringen av hur företagens sociala ansvar definieras och hanteras.

Standardisering av företagens sociala ansvar – om dekontextualisering av kontextuella frågor

I Schwartz och Tilling (2009a; 2009b) diskuteras framtagandet av en ny standard för socialt ansvar, ISO 26000. Med hjälp av institutionell teori förs en kritisk diskussion om denna standard som bygger på en idé om att företag bör definiera CSR och med hjälp av standarden kontrollera att förbättringar

för arbetstagare inom framförallt tillverkningsindustrin i låginkomstländer uppnås. Egels-Zandén (2007) och Bjurling (2004) visar att andra etiska koder hittills har haft svårt att leda till förbättrade arbetsvillkor då särkoppling mellan policy och praktik kan påvisas hos tillverkare i Kina. Västföretagens etiska krav genomförs inte hos dessa tillverkare utan de vilseleder kontrollanter vid etiska kontroller genom falska tidskort, genom att arbetare i förväg instrueras vad de skall svara på kontrollanternas frågor etc. (ibid). Samtidigt redovisar svenska företag och organisationer sina förväntningar på den nya ISO-standard, vilket kan tolkas som ett sökande efter legitimitet i form av att införa standarden och därmed kunna visa upp för intressenter att man tar ansvar för sociala frågor (Schwartz och Tilling, 2009a; 2009b). Den institutionella teorin kan påvisa särkopplingar och behovet av legitimitet i organisationers hantering av sociala frågor och utgör därmed ett värdefullt bidrag till ett kritiskt perspektiv. Vi upplever att den institutionella teorin i detta fall kan användas för att beskriva hur företag respektive intresseorganisationer handlat liksom vilka motiv för att skapa legitimitet som kan ses från olika aktörer. I denna användning av den institutionella teorin blev vår ansats i linje med Czarniawskas råd att »kartlägga nutiden och dess betydelse för människorna, så att de får bestämma om de vill ha det just så.» (Czarniawska, 1999, s. 66). Dock krävs kompletterande teori för att belysa att kontextualisering förbises när komplexa frågor, såsom företags sociala ansvar, standardiseras.

En kritisk diskussion kring huvudproblemet, att arbetsförhållanden i låginkomstländer är starkt kopplade till en kapitalistisk ekonomisyn där företags vinstmaximering ofta står i konflikt med kraven i CSR-policies, är viktig för att påvisa företags makt och ansvar som aktörer i samhället. Företagen medverkar i utvecklingen och tillämpningen av modeller som denna typ av ISO-standarder för att kunna legitimera och fortsätta med »business as usual» och därmed inte bidra till att radikalt ändra den rådande företagslogiken för att i högre utsträckning utmana strukturer bakom miljö- och sociala problem (Rikhardsson och Welford, 1997). Normer och handlingsätt, exempelvis i form av lönesättning, arbetsvillkor och yttrandefrihet, som är kontextuellt beroende hanteras genom en standard som ISO 26000 som generiska och utifrån frivilliga riktlinjer. Standarden har därför svårt att utmana en företagslogik och maktstrukturer som grundas på vinstmaximering och ojämlika förhållanden mellan exempelvis företag i höginkomstländer och arbetstagare i låginkomstländer. Tillämpningen av standarder dekontextualiserar även de i högsta grad kontextuellt beroende sociala frågorna och kan även sägas möjliggöra särkoppling mellan vad som sägs i enlighet med standarden och vad som sedan tillämpas i praktiken. Från ett kritiskt perspektiv kan ISO 26000-standardens befaras legitimera snarare än utmana den logik och de strukturer som utgjort grunden för en samhällsdebatt med ökade krav på företags soci-

ala ansvarstagande och som lett fram till utvecklingen av CSR-initiativ i organisationer. (Schwartz och Tilling, 2009b).

ANVÄNDBARHETEN I INSTITUTIONELL ORGANISATIONSTEORI

Hur vi ser vi då på användbarheten i institutionell teori för att förstå vad som hände i studierna av företag och myndigheter i relation till handling i miljöfrågor och socialt ansvarstagande. Utifrån tidsdimensionen kan vi tydligt se att den tidiga studien (Schwartz, 1997) som sträckte sig över åren 1985–1997 kunde använda ett nyinstitutionellt organisationsteoretiskt perspektiv i begränsad omfattning då det blev viktigt att förstå enskilda företags beteende utifrån organisationsfält som var tidiga i sin utveckling av handlingar som svarade på de alltmer ökade miljökraven. Här skedde spridning av färdiga handlingsmodeller och strategier i begränsad omfattning och företagen kunde istället ses som enskilda aktörer och föregångare i att utveckla sådana modeller. T.ex. miljöledningssystem i Volvo och etiskt ansvar som gick utöver rent miljöansvar i The Body Shop vilket kan kopplas till dagens populära diskussion om CSR. Därför blev det viktigt att använda en kompletterande teoretisk utgångspunkt i form av Burkes (1945/1969) dramametafor för att kunna förstå hur företagens handlingar relaterade till hur miljökrav utvecklades i omogna organisationsfält. På så vis kunde det urskiljas hur enskilda aktörers handlingar kunde styra andra aktörer att miljöanpassa sig. Aktören blev därför central i analysen.

I den andra studien (Tilling, 2008), som påbörjades under 2000-talet och behandlade statsförvaltningens miljöarbete under perioden 1995–2008, hade organisationsfälten mognat och hanteringen av miljöfrågor utvecklats betydligt. Vissa handlingar, som tillämpningen av standardiserade miljöledningssystem, institutionaliserades alltmer bland företag under denna period. Här var det fruktbart att använda ett nyinstitutionellt organisationsteoretiskt perspektiv för att förstå varför myndigheterna började använda den av företagen utvecklade miljöledningssystemen. De isomorfistiska inslagen blev tydliga där politikerns miljökrav, som tidigare hade riktats mot industrin, nu kom att vändas mot de statliga myndigheterna som vid 1990-talets mitt upplevdes ligga efter industrins framväxande miljöarbete. De i industriella sammanhang frekvent använda miljöledningssystem som utvecklats för självkontroll inom miljö kvalitetsområdet imiterades och översattes i förvaltningen med det uttalade syftet att möjliggöra ett systematiskt arbete för att uppnå de svenska miljö kvalitetsmålen och därmed en ekologiskt hållbar utveckling i Sverige. I förståelsen av myndigheternas miljöansvar, utöver själva införandet av den standardiserade miljöledningssystemen, krävdes kompletterande teoretiska perspektiv för att påvisa hur en modell som är framtagen utefter tillverkande företags behov och kontext inte kommer åt de stora och komplexa politiska miljöfrågor som är knutna till statliga myndigheters kärnverksam-

het och ansvar i samhället. Exempelvis har myndigheter i allmänhet, till skillnad från företag, i uppdrag att genomföra politiska mål såsom att utveckla ett hållbart vägtransportsystem (Vägverket) och en säker livsmedelshantering (Livsmedelsverket). I studien framkom även att en omvänd maktrelation mellan myndigheter och företag utvecklades över tid, där kontrollen och godkännandet av miljöledningssystemens tillämpning i statsförvaltningen kommit att utövas av privata certifieringsföretag. Här är teorier med utgångspunkt i kritiska perspektiv på organisationer (Alvesson, 2003; Flyvbjerg, 2003) och miljöfrågor som politiska samhällsfrågor (Lundgren och Sundqvist, 2003; Söderbaum, 2008) nödvändiga för att analysera maktförhållanden och konsekvenser i relation till statsförvaltningens roll för en ekologiskt hållbar utveckling.

I den tredje studien av en ny standard, ISO 26000, utveckling för att hantera de alltmer fokuserade CSR-frågorna i näringslivet kunde dock institutionell teori användas för att påvisa brister i standardisering av sociala frågor utifrån tidigare forskning av standarder (Brunsson och Jacobsson, 2000; Power, 1997) och problemen med effekterna av miljöledningssystem (Ammenberg, 2003). Däremot kan användningen av kritisk teori påvisa behovet av att förstå normer som kontextuellt beroende som visar att starka institutioner som vinstmaximering är svåra att utmana med den nya standarden.

Aktörer som både fria och begränsade agenter

I alla tre studierna har vi använt andra teorier för att diskutera maktförhållanden mellan olika aktörer i organisationsfältens institutionaliseringsprocesser av miljö- och sociala frågor. Då framträder företag och myndigheter som agenter i institutionaliseringsprocessen tydligt där deras egna handlingsmöjligheter också över tid verkar begränsas av denna process. Valen av legitima handlingar tycks i ett organisationsfält som mognar alltmer begränsas till att följa standardiseringsspåret samtidigt som företagen i den första studien (Schwartz, 1997) och i uppföljningen av denna studie (Schwartz, 2006/2009) också håller fast vid sina beprövade strategier och automorfismen kvarstår. Även myndigheterna som anammar miljöledningssystemet håller de miljöfrågor som kan kopplas till kärnverksamheten utanför standarden (Tilling, 2008). Här kan företagens och myndigheternas svar på institutionella tryck ses som autonoma och att en viss handlingsfrihet kvarstår.

Själv processen kan beskrivas utifrån institutionell teori men vad som händer med aktören och hur de agerar i denna process kan bättre förstås utifrån andra teorier. Cooper, Ezzamel och Willmott (2008) anlägger ett kritiskt perspektiv utifrån Foucault och kritiserar institutionell teori för att inte mer fokusera hur aktörerna är styrda av institutioner sett ur ett disciplinerande perspektiv. De menar att kritisk teori tydligare påvisar hur idéer och institutioner som t.ex. kapitalism snarare bevarar status quo i samhället genom att

legitimera motståndet mot en förändring av sociala relationer och motståndet mot utveckling av idéer och institutioner som är mer relevanta för att underlätta radikala förändringar i samhället.

DEN INSTITUTIONELLA ORGANISATIONSTEORINS BEHOV AV KRITISKA VÄNNER

Hur långt kan man då komma med hjälp av institutionell teori för att förstå organisatorisk handling och visa på alternativa handlingar som kan bidra till samhällsförändring i relation till dessa frågor? Utifrån våra studier är vår erfarenhet att institutionell teori är användbar för att förstå organisatorisk handling och idéspridning. Denna förståelse kan också användas för att påvisa brister i organisationers anpassning till en institutionaliseringsprocess där miljö och social hänsyn får allt större betydelse i samhället. Däremot upplever vi att den institutionella teorin inte har utvecklingspotential när det gäller att hantera maktförhållanden och mer kritiska perspektiv. Vi har hanterat detta problem genom att samtidigt använda andra teoretiska perspektiv som Burke (1945/1969), Rickhardsson och Welford (1997), Alvesson (2003), Lundgren och Sundqvist (2003) och Söderbaum (2008) för att föra den typen av diskussioner i våra studier. Det kanske också är en mer fruktbar metod att inte försöka inrymma för många perspektiv inom den institutionella teorin utan att istället använda andra teorier för att gå vidare i analys av organisationers hantering av miljöfrågor och sociala frågor för att öka kunskapen och påvisa behov av samhällsförändringar.

Ekologisk ekonomi är ett exempel på ett teoretiskt perspektiv som kan användas för att visa på alternativa handlingar för att nå en samhällsförändring inom miljöfrågor och sociala frågor där även inslag förekommer som kan hänföras till nationalekonomisk institutionell teori (Söderbaum, 2000; Söderbaum, 2008). Här blir aktörers ideologier med koppling till olika roller, både på individnivå och på organisationsnivå, ett sätt att förstå handling men också makt i samspelet dem emellan. Den institutionella teorin har fått en viktig roll i organisationsforskningen och kan till viss del också tillämpas som ett kritiskt inslag i samhällsdebatten genom att påvisa hur organisatorisk handling kan förstås. Hur vi kan utveckla organisationsteorin för att ta nästa steg, i relation till miljöfrågor och sociala frågor, ser vi som avgörande utifrån ett perspektiv där samhällsvetenskapens roll definieras som att både identifiera problem och lansera möjliga alternativa handlingssätt. Genom att kombinera den institutionella organisationsteorins förtjänster med kritiska perspektiv på miljö- och sociala ansvarsfrågor ser vi framför oss en utveckling som öppnar upp för analyser av möjliga samhällsförändringar i relation till organisatorisk handling. På så vis kan den institutionella teoribildningen i högre utsträckning komma att utgöra ett konstruktivt bidrag i samhällsvetenskapen och dess ansvar för en mer hållbar samhällsutveckling.

NOTER

- 1 E-post: birgitta.schwartz@mdh.se
- 2 E-post: karina.tilling@mdh.se

REFERENSER

- Ammenbergh Johan (2003). *Do Standardised Environmental Management Systems Lead to Reduced Environmental Impacts?* Linköping: Linköping University Studies in Science and Engineering, Environmental Technology and Management.
- Alvesson, Mats (2003). Critical Organization Theory. I: Czarniawska B. and Sevón G. (Eds): *Northern Lights: Organization Theory in Scandinavia*. Malmö: Liber AB.
- Bjurling Katarina (2004). *Billig, snabb och lydig – en rapport om kinesiska lek-saksarbetare*. Stockholm: Fair Trade Center.
- Brunsson, Nils och Bengt Jacobsson (2000). The contemporary expansion of standardization. I: Brunsson N. and Jacobsson B. (Eds): *A World of Standards*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Brunsson, Nils och Kerstin Sahlin-Andersson (2000). Constructing organizations: The example of public sector reform. *Organization Studies* Vol. 21, 4:721–746.
- Burke Kenneth (1945/1969). *A Grammar of Motives*. Englewood Cliffs. NJ: Prentice Hall.
- Cooper, David. J., Ezzamel, Mahmoud och Hugh Willmott (2008). Examining »Institutionalization«: a Critical Theoretic Perspective. I: R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin and R. Suddaby (Eds): *The Sage Handbook of Organizational Institutionalism*. CA: Sage Publications.
- Czarniawska-Joerges Barbara (1992). *Styrningens paradoxer, scener ur den offentliga verksamheten*. Stockholm: Norstedts Juridikförlag.
- Czarniawska, Barbara och Bernward Joerges (1996). Travels of Ideas. I: Czarniawska B. and Sevón G. (Eds): *Translating organizational Change*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Czarniawska, Barbara (1999). *Det var en gång en stad på vatten, Berättelser om organisering och organisering av berättelser i Stockholm*. Stockholm: SNS Förlag.
- Czarniawska, Barbara och Guje Sevón (2005). Translation is a Vehicle, Imitation its Motor, and Fashion sits at the Wheel. I: *Global Ideas, How Ideas, Objects and Practices Travel in the Global Economy*. Malmö: Liber.
- DiMaggio, Paul J. och Walter W. Powell (1983). The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, Vol. 48, 2:147–160.

- Egels-Zandén, Niklas (2007). Suppliers compliance with MNCs' codes of conduct: behind the scenes at Chinese toy suppliers. *Journal of Business Ethics*, Vol. 75(1):45–62.
- Flyvbjerg, Bent (2001). *Making Social Science Matter, Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Flyvbjerg, Bent (2003). Making Organization Research Matter: Power, Values and Phronesis. I: Czarniawska B. and Sevón G. (Eds): *The Northern Lights: Organization Theory in Scandinavia*. Malmö: Liber.
- Forssell, Anders och David Jansson (2002). *Idéer som fångslar: recept för en offentlig reformation*. Malmö: Liber Ekonomi.
- Forssell, Anders (1999). *Offentlig reformation i marknadsmodellernas spår. Rapport 1995:5*. Stockholm: Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor, Score.
- Forssell, Anders (2002). Reform Theory Meets New Public Management. I: Christensen, T. och Laegrid, P. (Eds): *New Public Management, The transformation of ideas and practice*. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.
- Hood, Christopher (1991). A Public Management for All Seasons? *Public Administration*, Vol. 69:3–19.
- Hood, Christopher (1995). The »New Public Management« in the 1980:s: Variations on a Theme. *Accounting, Organization and Society*, Vol. 10(2–3): 93–109.
- Hugemark, Agneta, (1994). *Den fångslande marknaden: ekonomiska experter om välfärdsstaten*. Lund: Arkiv Förlag.
- Kettl, Donald F., (2005). *The Global Public Management Revolution* (2:a uppl.), Washington: Brookings Institution Press.
- Lundgren, Lars. J. och Sundqvist, Göran. (2003). Hur blir en förändring i naturen ett miljöproblem? I: Lundgren, L. J. (Ed): *Vägar till kunskap, Några aspekter på humanvetenskaplig och annan miljöforskning*. Stockholm: Brutus Österlings Bokförlag Symposium AB.
- Meyer, John W. och Brian Rowan (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology* 83:340–363.
- Meyer, John och W. Richard Scott (Eds) (1992). *Organizational Environments: Ritual and Rationality*. Newbury Park: Sage.
- Rikhardsson Pall och Richard Welford (1997). Clouding the crisis: the construction of corporate environmental management. I: Welford R. (Eds): *Hijacking Environmentalism: Corporate Response to Sustainable Development*. London: Earthscan.
- Power Michael (1997). *The Audit Society: Rituals of Verification*. Oxford/New York: Oxford University Press.

- Rövik, Kjell Arne (1996). Deinstitutionalization and the Logic of Fashion. I: Czarniawska B. and Sevón G. (Eds): *Translating organizational Change*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Rövik, Kjell Arne (2000). *Moderna organisationer: trender inom organisations-tänkandet vid millennieskiftet*. Malmö: Liber.
- Schwartz, Birgitta (1997). *Det miljöanpassade företaget: strategiska uppträdanden på den institutionella scenen*. Stockholm: Nerenius & Santérus förlag.
- Schwartz, Birgitta (2006/2009). Environmental Strategies as Automorphic Patterns of Behaviour. *Business Strategy and the Environment* 18, issue 3, 192–206.
- Schwartz, Birgitta och Karina Tilling (2009a) (forthcoming). Standardizing Corporate Social Responsibility: the case of ISO 26000 from a critical perspective. I: Dobers P. (Ed): *Corporate Social Responsibility*. Stockholm: Santérus förlag.
- Schwartz, Birgitta och Karina Tilling (2009b) (forthcoming). »ISO-lating« Corporate Social Responsibility in the Organizational Context: A Dissenting Interpretation of ISO 26000. I: Dobers P. and Halme M. (Eds): *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, Special Issue: CSR and Developing Countries Perspectives* 16:5.
- Suchman Mark C. (1995). Managing legitimacy: strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review* 20:571–610.
- Sundström, Göran (2003). *Stat på villovägar*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Söderbaum, Peter (2000). *Ecological Economics: A Political Economics Approach to Environment and Development*. London: Earthscan.
- Söderbaum, Peter (2008). *Understanding Sustainability Economics*. London: Earthscan.
- Tilling Karina (2006). When environmental issues meet the logic of business and quality management: a study of the environmental management system project in Swedish government agencies. I: Frostell B. (Ed): *Science for Sustainable Development: Starting Points and Critical Reflections*. Uppsala: Intellecta Docusys.
- Tilling, Karina (2008). *Att styra hållbar utveckling: Om miljöledning och dess översättningar i statsförvaltningen*. Västerås: Mälardalen University Press.

ABSTRACT

The article discusses the potential for using institutional theory to understand organisational behaviour, and to identify alternative behaviours that could contribute to social change with regard to environmental and social issues. The discussion is based on three studies in which institutional organisation theory has been applied, while at the same time it identifies a common

need to supplement the theory formation with other theoretical perspectives in order to address the actors' responsibilities and the power relationships that arose when environmental and social issues were developed in the respective organisational fields. The studies show that sustainable development, in the form of the acceptance of environmental and social responsibility, comprises political/social issues in which the dominance and power of institutions affect how the actors act. In a comparison of the studies, the time perspective plays a salient role in terms of the ways in which environmental and social issues are handled in organisational fields as they continue to mature. The freedom of action enjoyed by companies and government agencies appears to be limited by this process over time, and the options for legitimate behaviour seem increasingly to follow standardised models such as environmental management systems and social standards. At the same time, the environmental and social issues become depoliticised, and those constructions that fit into the standardised control models take precedence over a focus on deeper and more complex perspectives. In this context, institutional organisation theory contributes significantly to an understanding of the ways in which organisations translate ideas and act to achieve legitimacy in their environmental and social behaviours over time. Supplemental theoretical perspectives are also needed to elucidate what is *not* constructed as an environmental or social issue. By combining the merits of institutional organisation theory with critical perspectives, we are looking toward a developmental process that will enable analyses of potential social changes in relation to organisational behaviour.

SAMMANFATTNING

I artikeln diskuteras hur långt man kan komma med hjälp av institutionell teori för att förstå organisatorisk handling och visa på alternativa handlingar som kan bidra till samhällsförändring i relation till miljöfrågor och sociala frågor. Diskussionen tar sin utgångspunkt i tre studier där institutionell organisationsteori har använts samtidigt som ett gemensamt behov har identifierats i att komplettera teoribildningen med andra teoretiska perspektiv för att adressera aktörers ansvar och de maktförhållanden som uppstått när miljöfrågor och sociala frågor utvecklats i respektive organisationsfält. Studierna visar att hållbar utveckling, i form av miljöansvar och socialt ansvarstagande, utgör politiska samhällsfrågor där institutioners dominans och makt spelar roll för hur aktörerna agerar. I en jämförelse av studierna blir tidsperspektivet framträdande för hur miljöfrågor och sociala frågor hanteras i organisationsfält som mognar alltmer. Företagens och myndigheternas egna handlingsmöjligheter verkar över tid begränsas av denna process och valen av legitima handlingar tycks alltmer följa standardiserade modeller som miljölednings-system och sociala standarder. Samtidigt blir de politiska miljöfrågorna och

sociala frågorna avpolitiserade och de konstruktioner som passar in i de standardiserade styrmodellerna får företräde framför fokusering på mer djupgående och komplexa perspektiv. Den institutionella organisationsteorin utgör här ett viktigt bidrag för att förstå hur organisationer översätter idéer och agerar för att uppnå legitimitet i sina miljömässiga och sociala handlingar över tid. Samtidigt krävs kompletterande teoretiska perspektiv för att belysa vad som *inte* konstrueras som miljöfrågor och sociala frågor. Genom att kombinera den institutionella organisationsteorins förtjänster med kritiska perspektiv ser vi framför oss en utveckling som öppnar upp för analyser av möjliga samhällsförändringar i relation till organisatorisk handling.

Ek. Dr. Birgitta Schwartz är universitetslektor vid Mälardalens högskola vid Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling. Hennes forskningsintresse är företags och organisationers handlingar och strategier i relation till hållbar utveckling som miljö- och sociala ansvarsfrågor. I hennes nuvarande forskningsprojekt studerar hon samhällsentreprenörskap utifrån hur företag och andra organisationer som ideella organisationer i samspel med varandra utvecklar och definierar hållbar utveckling och socialt ansvar.

Ek. Dr. Karina Tilling arbetar som forskare vid Mälardalens högskola. Hon har tidigare forskat på organiseringen och genomförandet av den svenska statsförvaltningens eget miljöarbete liksom den aktuella trenden att standardisera organisatoriskt arbete för en hållbar utveckling. Idag forskar hon även på företagsutveckling i riktigt små organisationer; landsbygdsföretag verkssamma inom nya och växande branscher. En röd tråd i forskningen utgörs av ett intresse för samspelet mellan organisatorisk handling och samhällsutveckling.

Nordiske OrganisasjonsStudier

Innhold

ARTIKLER

Introduktion

Vad händer när nyinstitutionell teori inte längre är ny? 3

Vid den institutionella analysens gränser:

Institutionell organisationsteori i Sverige

Roine Johansson 5

What is the Actor in Organizational Institutionalism?

Ravi Dar 23

Framtiden för nyinstitutionalism och ANT

Gemensamma frågor och nyinstitutionell kolonialism

Liv Fries 45

Praksisspredning i MNC'en:

et procesperspektiv på institutionelle spændinger

Toke Bjerregaard, Mai Skjøtt Linneberg og Jakob Lauring 62

Den institutionella teoribildningens begränsningar

för att förstå maktförhållanden och organisationers

ansvar i arbetet för en hållbar utveckling

Birgitta Schwartz och Karina Tilling 82